

Kruispunt van het verleden

Dolf Kloek

bron

Dolf Kloek, *Kruispunt van het verleden*. Zomer & Keuning, Wageningen 1971

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/kloe033krui01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

1

‘WILT U NOG EVEN KOMEN?’

Kiki Wijnhoudt knikte, pakte haar stenobloc en potlood en volgde haar baas naar zijn privé-kantoor.

‘Het gaat me hierom,’ zei hij nadat ze op de stoel aan de andere kant van zijn bureau was gaan zitten. Tegelijkertijd schoof hij haar een opgevouwen krant toe.

‘Waar die rode streep onder staat.’

Ze zag de streep en las, vooralsnog zonder een greintje emotie, de daardoor geaccentueerde advertentie.

Beschaafd persoon, 29 jaar, veelzijdige ontwikkeling, eigen wagen, gewend met mensen om te gaan, zoekt min of meer zelfstandige werkkring in bij voorkeur klein bedrijf.

Ze schoof de krant langzaam, zij het met nu wél een greintje emotie, terug.

‘Bedoelt u ... wilt u daar om een of andere reden op schrijven?’

Hij keek haar aan en knikte.

‘Ja, daar wil ik eens op schrijven. En ik zal u ook vertellen wat de reden is. Ik wil er meer uit, meer persoonlijk contact met m'n relaties, en daarvoor is nodig dat ik hier op kantoor een vervanger heb.’

Hij had het rustig, gedecideerd gezegd; een spreektrant die ze trouwens al meer dan vier jaar van hem kende. Maar deze keer wekte zijn rust haar onrust op.

‘En dat plan komt zó plotseling bij u op dat u maar de eerste de beste ... ik bedoel ... dat u het niet eens tevoren

een keer met me bepraat? Ik ben er toch wel enigszins bij betrokken, dunkt me.'

In plaats van onmiddellijk te antwoorden boog hij zich iets opzij, een beweging die voor haar onzichtbaar was.

'Nu aait hij Lady,' wist ze, en ze wist ook hoe de grote Duitse herder, die bij zijn aanwezigheid op kantoor steevast naast hem lag, hem nu aankeek. 'Als een toonbeeld van aan- en afhiet denken dat ik...'

Zijn stem, nog altijd even rustig.

'U zegt "plotseling", maar ik heb hier natuurlijk al eerder over nagedacht. Ik zou er ook wel een keer met u over gepraat hebben, maar nu doet dit zich ineens voor.'

'Dus u ziet hier iets in, meer bijvoorbeeld dan in zelf een advertentie plaatsen, zodat u misschien te kust en te keur...'

'Krachten die zichzelf aanbieden zijn niet altijd de slechtste.'

Ze beet zich heel even op haar lip. Misschien zag hij het, maar hij liet het in elk geval niet merken.

'Zulke dingen laat hij nóóit merken,' bedacht ze in stilte. Dan, als een eigen reflex: 'En wat zou mijn positie worden ten opzichte van zo'n nieuwe meneer?'

'Ik hoop dat jullie prettig zullen samenwerken.'

'Zo simpel bedoel ik het natuurlijk niet. Wordt hij m'n meerdere, bent u van plan hem te vertellen wat u van me weet?'

Vooral dat laatste vroeg ze op een wat uitdagende toon, waarop hij overigens onveranderd kalm reageerde.

'Als ik er niet ben is hij uw meerdere, ja. Een andere verhouding lijkt me niet gezond. En wat ik hem van u zal vertellen... Niets, als u dat niet wilt.'

Ze verwerkte het een en ander, deed dat razendsnel. Daardoor verstreek er misschien maar een halve minuut voor ze antwoordde: ‘Nee, ik wil het liever niet. Dus ook niet van Frits.’

‘Het zal u misschien niet altijd makkelijk vallen dat verborgen te houden. Maar goed, laten we maar eerst eens zien of die meneer van negenentwintig met z'n eigen auto eventueel een geschikte kandidaat is.’

‘Met eigen auto en blijkbaar zonder referenties, anders had er wel bij gestaan dat die prima zijn.’ Ze mompelde het kleintjes, want ze had zelf destijds ook geen referenties gehad.

Daar scheen hij niet eens aan te denken toen hij droog opmerkte: ‘Noteert u maar wat ik hem ga schrijven.’

Nauwelijks vijf minuten later was ze terug in haar eigen vertrek. Ze kwam allereerst tot de conclusie dat het er nog steeds heet was en zette een raam open. Had nu wel zin; de zon stond er niet meer op.

Als een soort associatie met die zonnestand keek ze vervolgens op haar horloge. Bijna vier uur. Over een uur zat deze bloed-hete middag er gelukkig op.

Ze had nog wat brieven uit te werken die niet zozeer haast hadden, maar de brief op die advertentie wilde meneer Spoor in elk geval wél vanmiddag weg hebben. Daar maar mee beginnen dus.

Ze greep min of meer automatisch naar de pakjes doorslagpapier die ze op haar bureau had liggen, maar bedacht tegelijkertijd dat het waarschijnlijk niet nodig was deze brief in triplo te typen. De gele kopie, doorgaans bestemd voor derden die bij een transactie betrokken waren, kon gevoegelijk achterwege blijven. Maar wat kon het ook schelen.

Ze had nu al een rose én een gele kopie onder haar vel briefpapier liggen.

Nadat ze het in haar machine had gedraaid, vergeleek ze dat blanco vel heel even, in een soort opwelling, met iemands leven. Er waren immers mensen van wie dat leven ook zo'n blanco vel was? Die mensen verprutsten niks, die huppelden bij wijze van spreken door dat leven heen zonder het aan te raken, laat staan het te vernielen...

‘Daas niet zo en begin aan die brief,’ beet ze zichzelf toe. Die brief. Te richten aan een onbekende vent van negenentwintig, met als adres het bureau van een krant. ‘Brieven onder nummer.’ Natúúrlijk onder nummer. Wie hing nou meteen aan de grote klok dat hij van baan wilde veranderen?

En die grote onbekende zou hier nu misschien z'n intrede doen. Nadat ze meer dan vier jaar alleen met meneer Spoor had samengewerkt zou ze plotseling te maken krijgen met een derde, met iemand die niets van haar wist. Want dát er op een gegeven ogenblik iemand bij zou komen stond wel vast. Daartoe had de baas blijkbaar al besloten, en hij was er het type niet naar om zich door wat dan ook van een eenmaal genomen besluit te laten afbrengen.

‘Laat staan door jóuw omstandigheden,’ wierp ze hem cynisch voor de voeten.

Ze deed hem er onrecht mee, wist ze. Als er immers één was die haar reëel had behandeld was het deze man, die wist wat ze had verprutst maar voor wie ze daarom geen haar minder was...

‘...nodig ik u uit mij in de loop van de komende week, liefst 's morgens, te bezoeken teneinde samen een oriënterend gesprek te hebben.’

Een oriënterend gesprek dat natuurlijk in zijn privé-kantoor

zou worden gevoerd, naar het verloop waarvan ze dus alleen maar zou kunnen raden.

‘Ja meneer X, mijn bedrijf is maar klein. Als personeel alleen maar juffrouw Wijnhoudt, die al zo'n vier jaar bij me is en van wie ik dus weet wat ik aan haar heb.’

Dat zou hij misschien over haar zeggen, ja. Meer niet. Dat had hij beloofd en aan die belofte zou hij zich zonder mankeren houden.

‘Want ergens ben je een heer, meneer Spoor.’

En Lady zou er alleen maar op letten dat die vreemde snoeshaan niet te dicht bij haar baas zou komen.

‘Lady is nou eenmaal een dame; blijkbaar de enige dame die hij naast zich duldt.’

Rare gedachten gingen er allemaal door haar hoofd. Maar het was vandaag ook wel de warmste dag van augustus...

Vijf uur, en dus allereerst Frits ophalen.

‘Rijdt u soms zover met me mee? In de trams zullen de mensen wel aan elkaar vastkleven met die hitte.’

Het aanbod dat de baas haar een enkele keer, bijvoorbeeld onder bepaalde weersomstandigheden, deed. Vrijblijvend en pretentieloos.

‘Graag; als u toch ook al weg gaat...’

Meestal bleef hij langer dan zij. Van h e lang had ze geen notie, maar als vrijgezel van zo rondom de veertig zou hij wel niet aan veel regels gebonden zijn.

‘Ik breng u wel even naar de cr che,’ zei hij onderweg. Dat zei hij altijd als hij haar meenam, en het betekende tenslotte ook maar een kleine omweg voor hem.

Hij werkte zijn Opel moeizaam door de overvolle binnenstad om zich daarna, in het wat stillere Zuid, nog even de maximum-snelheid te permitteren.

‘Soms vind ik Amsterdam een rotstad,’ mompelde hij bij een stoplicht dat juist op rood flitste.

Ze veronderstelde dat de warmte ook sterke karakters wel eens zou irriteren en knikte.

Even later zette hij haar af bij de crèche, na een groet die in elk geval niets geïrriteerds had. Ze keek nog even vluchtig achterom maar zag alleen de kop van Lady, die als gewoonlijk haar plaats op de achterbank had.

Dan, nadat ze het huis waarvoor ze stond was binnengegaan: Frits. Wat witjes, maar met als altijd bij haar komst stralende kijkers.

‘De kinderen hebben het vanmiddag natuurlijk warm gehad,’ vertelde de al wat oudere leidster. ‘Maar Frits was tóch lief, hoor,’ liet ze er vertederd op volgen.

Toch lief. Altijd lief. Twee armpjes om haar hals.

‘Fijn mammie, dat je d'r bent.’

Ze knuffelde hem even, had te doen met zijn warme, klamme toet.

‘Onderweg naar huis gaan we samen een ijsje eten,’ beloofde ze. Het werd een duur ijsje, want om een of andere reden was ze in een wat roekeloze stemming.

‘Misschien om de hitte van onze duiventil uit te dagen,’ maakte ze er zelf van.

Haar flatje, nog geen tien minuten lopen verwijderd van de crèche. Ze vergeleek het wel eens vaker met het vakje van een grote duiventil en deed dat dan, al naar gelang Laar stemming was, spottend of waardierend.

Deze keer verfoeide ze het, want het was een vakje vlak onder het dak en het was er inderdaad broeiheet.

‘Mammie zal een teil water op het balkon zetten. Kun je lekker in spelen zolang ze voor het eten zorgt.’

Hij zei ‘hè ja!’ en trok alvast zijn sandalen uit.

Redzaam, tevreden kind...

Ze had overigens niet veel tijd nodig om wat resten van de vorige dag op te warmen. Maar ze had een roekeloze bui, en daarom zei ze tegen het eind van haar toebereidselen: ‘Mammie gaat nog even een paar kroketten halen, Frits, voor bij het eten.’

Hij keek met een glunderende snuit naar haar op.

‘En we hebbe gistere ook al vlees gehad!’

Even stak het haar dat hij als kind van vijf jaar iets feestelijks zag in twee dagen achter elkaar vlees bij het eten. Andere kinderen van zijn leeftijd hadden zoveel méér pretjes...

‘Wie weet wat voor malle dingen wij nog wel eens meer gaan doen,’ pepte ze eerder zichzelf dan hem op.

Op straat liep ze Ans de Graaf zo ongeveer omver.

‘Kiki als stoomwals. Je bent er niet genoeg molenpaard voor en je had er wat koeler weer voor uit moeten kiezen.’

‘Een andere keer zal ik je uitgebreid m'n verontschuldigen aanbieden. 'k Heb eten opstaan, zie je.’

‘Op dak zeker?’

Dwaze Ans. Die ook zo heel serieus kon zijn. Het enige wezen in deze onpersoonlijke woonfabriek dat ze goed kende, van wie ze soms ook een enorme steun ondervond. Buiten Frits het enige wezen dat zich om haar bekommerde...

Ook na de voor Frits feestelijke maaltijd liet ze het joch nog een poosje op het balkon klieren. Toen, al tegen achten, bracht ze hem naar bed.

‘Mijn kamertje is niet eens zo érg warm, hè mammie?’, deed hij tevreden.

Zelf vond ze het er een temperatuur om het bij af te leggen, maar dit kind was nu eenmaal...

‘Je moet je pyjamajasje in elk geval maar uitlaten,’ vond ze.

En zo, zijn beide armpjes bloot boven de dunne deken, keek ze na haar nachtzoen nog even op hem neer.

‘Het produkt van je verleden,’ sloeg een eerste gedachte hard toe.

‘Jouw eigen lieveling,’ ontspande een tweede, totaal andere gedachte.

Ze streek een van die armpjes nog even met haar vinger en ging toen terug naar de huiskamer waar ze kort tevoren de televisie had aangezet.

‘Ideale verpozing voor eenzamen.’

De man van het nieuws vertelde aan het slot van zijn praatje dat het de volgende dag minder warm zou zijn. En nog deze nacht kans op onweer.

‘Kijk niet zo zorgelijk; ik laat m'n kind 's nachts heus niet alleen,’ bespote ze hem.

Daarna de reclame. Nylons die je benen mooi maakten.

‘Heb jij niet nodig,’ was ze geneigd zichzelf te vleien, maar inplaats daarvan schamperde ze dat kousen met deze hitte alleen maar plak-dingen waren.

‘En meneer Spoor kijkt toch niet naar benen, of ze nou bloot zijn of versierd met zo'n mooie kous.’

Nee, in haar werk had ze niet veel last van aangaperij van haar vrouwelijk schoon. Al kon daar wel eens verandering in komen als bijvoorbeeld die knul van negenentwintig... ‘Begin alsjeblieft niet wéér,’ snerpte het door haar heen. Nee, ze begon niet weer. Ze zette dan ook al die sensuele gedachten van zich af en ging kijken naar de lange en vrij boeiende film die nu op het scherm kwam.

Na die film zette ze, zonder nog behoefte te hebben aan het laatste journaal, het toestel uit en ging naar haar slaapkamer. Ze deed er het licht aan, sloot de gordijnen en ontkleedde zich. Dat deed ze geheel, waarna ze haar naakte lichaam in de spiegel bekeek. Ze wist dat het mooi was, maar had daar niet haar vreugde over.

‘Daarvoor heb je je mooie lichaam te veel misbruikt,’ verklaarde ze zichzelf cynisch. En ze vertelde zichzelf nog meer. In dit onthullende moment liet ze het brok leven nog eens aan zich voorbij gaan dat van haar blanco levensblad een volgekrast, besmeurd vod had gemaakt.

‘Je was zeventien, bijna net zo oud als Ans nu is. Maar je was totaal anders dan Ans. Je was nergens mee tevreden, je wilde altijd iets anders, en méér. Net als je moeder...’ Haar moeder. Haar opvoeding. Kon je het opvoeding noemen? Ouders die in alles lijnrecht tegenover elkaar stonden, zodat je je dikwijls had afgevraagd hoe ze ooit zo krankzinnig hadden kunnen zijn om met elkaar te trouwen. En moeder de dominerende figuur.

‘Omdat jij nu eenmaal lichamelijk en mentaal de zwakste was, vader. Maar je hebt me tenminste een paar mooie herinneringen nagelaten...’

Haar dolle bedoening toen vader eenmaal dood was, toen die rem van hun wederkerige afhankelijkheid er niet meer was geweest. Steeds gulziger, steeds roekelozier leven. Profiteren van wat je in huis had, er zo ongeveer mee te koop lopen...

Toen het kind. Als een onzinnigheid, als een obstakel. Ze had het dan ook uit de weg willen ruimen, zij het niet op een misdadige manier. Toen dat vóór de geboorte niet was gelukt had ze het erna willen doen, door het aan wie of wat dan ook volledig af te staan. Maar...

‘Maar je was van de eerste dag af zo lief, Frits. Te lief om je eventueel dat stuk ellende van je rechtmatige vader te geven. Zélf s te lief om je met een vertroetelende maar onechte moeder op te schepen.’

Een volslagen ommekeer dus. Een blok aan haar mooie benen. Een blok overigens dat haar soms heel licht viel, omdat het kind haar zoveel terug gaf voor haar offer. En dan het feit dat er enkele mensen op de wereld bleken te zijn die je accepteerden zonder te letten op wat je had verprutst.

Nee, niet moeder. Die had haar sinds de eerste verschijnselen verstoten en voor die bestond ze nog steeds niet. Maar meneer Spoor, haar baas. Ze had natuurlijk op een gegeven ogenblik werk moeten zoeken en was via een tip terechtgekomen bij deze man, die op het punt had gestaan zelf een advertentie te plaatsen. Hij had met een ondoorgrondelijk gezicht geluisterd naar wat ze hem allemaal ronduit had verteld, en om redenen die al even ondoorgrondelijk waren had hij haar onmiddellijk, zonder ergens te informeren en zonder zelfs een proeftijd, aangenomen.

‘En toch ben je geen medelijdend type, meneer Spoor. Je bent geloof ik alleen maar een man die de dood heeft aan rancunes.’

Iemand anders voor wie haar verleden niet had geteld, was Ans de Graaf geweest. Ans, die drie jaar geleden met haar invalide moeder in een nabij benedenflatje was komen wonen en sindsdien een engel van hulpvaardigheid voor haar was geweest.

‘Bij jou is dat een kwestie van een voor jouw leeftijd onbegrijpelijk sterk geloof, Ans. Dat maakt je blijmoedig, en behulpzaam, en weet ik wat al niet méér.’

Haar eigen geloof. Een flakkerend pitje, aangestoken toen

ze nog een klein kind was geweest en vader nog enige invloed had gehad; bij tijd en wijle, bijvoorbeeld in haar dolle jaren, te vergelijken met een gloeiende spijker; sinds kort, terwille van Frits, aangegloeid tot een hier en daar in hun levenspatroon schuchter gebed.

‘Nee, geen geloof om huizen op te bouwen, of zelfs maar een bescheiden luchtkasteeltje.’

Terwijl haar gedachten die betekenis wat bitter uitspraken, hoorde ze een dof gerommel in de verte.

Onweer. Morgen misschien koeler. De nuchtere, vaak harde wereld waarin ze nog steeds leefde. Hoe lang had ze hier poedelnaakt staan dromen over het verleden?

Ze had er alleen dit lichaam aan overgehouden. Nee, geen molenpaard. Een lichaam dat nog steeds, ze merkte het bijvoorbeeld op straat en in de tram, bepaalde blikken trok. Maar aan mannen die zo naar haar keken had ze geen behoefte meer.

‘Daar is Frits voor in de plaats gekomen, en jullie zijn niet van het soort dat ik Frits als vader gun.’

In de flat beneden haar sloeg een klok. Moest wel elf uur zijn. Tijd om ia haar steriele één-persoontje te schuiven.

2

NA EEN NACHT WAARIN HET ONWEER NIET EENS ZO BAR hevig werd, was het de volgende dag inderdaad veel koeler, en nóg weer een dag later, op vrijdag, leek het warempel wel herfst.

Ze bekeek die weersgesteldheid 's morgens van achter haar bureau, nadat ze er tevoren, op weg naar kantoor, meer direct mee te maken had gehad.

Nu dus alleen maar regenstriemen op het raam, en zwiepende toppen van de bomen langs de gracht. Het was haar zo langzamerhand heel vertrouwd geworden, dit plekje, en dat niet alleen wat de buiten-entourage betrof. Haar bureau bijvoorbeeld, waarop ze trouwens een paar persoonlijke dingen had staan. Een artistiek vaasje, van Ans en haar moeder een keer gekregen met haar verjaardag. Ze had er meestal bloemen in, en deze keer waren dat een paar fel-rode dahlia's, deeltje van een boeket waarmee ze zich 'voor thuis' had verwend. Dan een fotootje van Frits, vrij recent nog. Hij keek er haar op aan zoals hij het deed als ze hem van de crèche kwam halen. Blij, verlangend. Die blik had ze nodig, die versterkte haar als ze wel eens... Telefoon.

Ze bleef naar de toet van Frits kijken terwijl ze de hoorn van de haak nam en zich meldde.

De reactie kwam van een haar onbekende meneer Buissant, die vroeg of hij kon worden doorverbonden met meneer Spoor.

'Meneer Spoor komt vandaag later, meneer Buissant. Waarschijnlijk om een uur of half elf. Kunt u dan nog een

keer bellen of kan ik misschien een boodschap aannemen?’ Heel even stilte. Dan, op een prettige toon: ‘Als u een boodschap wilt aannemen heel graag. Ik ben de man van de advertentie, degene dus aan wie naar ik aanneem u een brief hebt geschreven dat hij in de komende week op een ochtend wordt verwacht. Zoudt u meneer Spoor willen zeggen dat ik graag maandagmorgen wil komen? Voor het geval dat het niet schikt zal ik u even mijn telefoonnummer geven.’

Ze noteerde het, waarna hij het gesprek nog even rekte door te vragen: ‘Of heb ik dat mis, dat van die door u geschreven brief?’

Ze lachte even, omdat hij het nogal jongensachtig vroeg.

‘Nee, dat hebt u niet mis. Ik ben namelijk correspondentente, telefoniste en nog een heleboel andere dingen tegelijk.’

‘En u bent het geloof ik allemaal op een plezierige manier, zodat ik me heel wat voorstel van de kennismaking. Tussen twee haakjes, en als ik er geen indiscrete vraag mee stel: is meneer Spoor ook zo'n plezierig iemand?’

Ze trok even met haar wenkbrauwen, was zich er nauwelijks van bewust dat haar alleen maar zichtbare reacties hem onbekend bleven.

‘Meneer Spoor kun je niet direct een plezierig iemand noemen, en het is trouwens de vraag of u mij dat zult vinden. Maar hij is erg correct en op een bepaalde manier ook wel sympathiek.’

‘k Ben benieuwd. Zonder tegenbericht dan tot maandag, juffrouw eh...’

‘Wijnhoudt.’

‘Hoort een voornaam bij als bijvoorbeeld Loes. Maar dat heb ik natuurlijk wél mis.’

In het moment dat hij haar gaf om te antwoorden deed ze

razendsnel een keus uit drie mogelijkheden. Hem wat betrof haar voornaam met een kluitje in 't riet sturen; hem vertellen dat ze in feite Carolien heette; hem het zoveel vlottere naampje noemen dat ze daarvan aan het begin van haar dolle jaren had gemaakt.

Ze koos de laatste, waarop hij spontaan uit de hoek kwam:

‘Natuurlijk, Kiki! Dat past er nog beter bij dan Loes!’

Terwijl ze de hoorn na een wederzijdse groet op de haak legde, keek ze nog stééds naar Frits, nu weer bewust. Ze werd zich trouwens ook nog van andere dingen bewust, bijvoorbeeld van het feit dat die meneer Buissant - wat ze overigens een mooie naam vond - waarschijnlijk een plaats zou krijgen in haar kamer, mochten meneer Spoor en hij met elkaar in zee gaan. Dat zou dan betekenen dat ze hem elke dag ‘om zich heen’ had en dat ze nogal eens samen zouden praten, ook over niet-zakelijke dingen.

‘Het zal u misschien niet altijd makkelijk vallen dat verborgen te houden,’ had meneer Spoor gezegd op haar besluit dat die nieuwe meneer niets van haar verleden, dus ook niet van het feit dat ze een kind had, mocht weten.

Strakker kijkend naar het fotootje van Frits ondervond ze de eerste moeilijkheid. Want ze zou het, wilde ze geen voor de hand liggende vragen oproepen, moeten verwijderen van haar bureau. Terwijl ze zichzelf zoëven nog had bekend dat ze zijn verlangende blik nódig had in haar leven...

‘Maar mammi heeft misschien ook nog iets anders nodig, Frits,’ fluisterde ze hem als een geheimje toe. ‘Een enkel iemand die niets van haar weet, van wie ze misschien een beetje natuurlijke belangstelling ondervindt.’ Als een soort compromis liet ze er nog op volgen: ‘Weet je: ik stop je als het zover is in de la van m'n bureau. Die hoef ik dan maar

uit te schuiven om jouw toet te kunnen zien.’

De oplossing bevredigde haar in zoverre dat ze aan haar volgende brief-in-triplo begon. Het was een lange, en juist toen ze ermee klaar was arriveerde de baas.

Op zijn vraag of er nog iets bijzonders was, vertelde ze hem van het telefoongesprek met meneer Buissant.

‘Goed, laat hem maandagmorgen maar komen. Kreeg u nog een bepaalde indruk van 'em?’

‘Wel een prettige, ja. En het was ook te merken dat-ie gewend is met mensen om te gaan.’

‘Vlot dus. Nou ja, tegenover onze klanten kunnen we dat wel gebruiken.’

Ze was geneigd hem te vragen: ‘Niet tegenover ons zelf?’, maar slikte die vraag in.

In het weekend dat volgde bleef het regenen, was er dus weinig gelegenheid iets leuks met Frits te ondernemen. Dat deed ze anders wél vaak, bijvoorbeeld door een beetje uitgebreid boodschappen met hem te doen en dan ergens neer te strijken waar het gezellig was. Gezellig voor hém dan altijd, want zelf had ze geen behoefte aan de sfeer van om iets te noemen een cafetaria, waar de in- en uitlopende mensen elkaar hooguit op hun uiterlijk bekeken. Waar ze soms behoefte aan had, een enkele keer zelfs naar hunkerde, was een meer intieme belevens. Een terrasje, een schouwburgbezoek of wat dan ook met iemand die je goed kende. Door die iemand een beetje worden gewaardeerd, althans in die zin dat ze het gevoel had mee te tellen...

Na die jaren waarin ze overspoeld was geweest met waardering, zij het een die alleen maar haar uiterlijk gold, was haar leven stil geworden en leeg, besepte ze soms. Die leegte werd voor een deel opgevuld door Frits, maar dat joch

kon nu eenmaal geen bestemming geven aan bijvoorbeeld een regenachtige zaterdagavond...

Hij probeerde het nog wél.

‘Zal ik vanavond héél lang bij je opblijve, mammie? Anders ben je zo alleen.’

‘t Was al bijna half negen, dus voor hem toch al laat.

‘Een half uurtje dan nog, lieverd. Dan schiet voor mammie de avond ook al op, en wie weet komt tante Ans nog even binnenwippen.’

Om negen uur bracht ze hem naar bed, nadat ze nog een spelletje met hem had gedaan.

‘Wat ga je nou doen als tante Ans níet komt?’, wilde hij weten.

Terwijl ze op hem neerkeek bedacht ze dat hij eigenlijk al te groot was voor zijn kinderledikant.

‘Nou, dan eh ... dan ga ik fijn naar de TV kijken, of een mooi boek lezen.’

‘Ik hoop maar dat tante Ans wél komt,’ zei hij bedachtzaam, en even had ze het gevoel dat hij haar camouflage doorzag.

‘Morgen fijn zondag, en dus de hele dag saampjes,’ probeerde ze hem af te leiden.

‘Vin jij dat ook fijn, écht fijn, mammie?’

De blik van zijn ogen die ze soms zo hard nodig had.

‘Ja vent van me, dat vindt mammie écht fijn.’

Zonder camouflage. Met haar deze keer eerlijke ogen vlak bij de zijne...

Terug in haar stille huiskamer. O, daar was het in veel opzichten leefbaar, daar had ze met haar overigens bescheiden middelen wel iets van weten te maken. Maar die stílte, op een avond waarop ze vroeger altijd lawaai om zich heen had willen hebben.

‘Vroeger’. Was dat een tijdperk waarmee ze volkomen had afgedaan, dat geen tekenen bij haar had achtergelaten? ‘Op z'n minst een litteken, en niet eens zo'n kleintje,’ bedacht ze schamper. En verder...

Nee, ze wilde dat leven niet weer terug. Maar op zo'n doodstille zaterdagavond als deze kon in haar iets nagalmen van het lawaai, van dreunende dansmuziek, van hese stemmen bij haar oor...

Misschien gaf de TV lawaai. Maar het zou surrogaat zijn, en ze wilde ook niet aan dat van vroeger toegeven.

‘De toekomst dan?’, bespote ze zichzelf.

Haar gedachten waren er zelden mee bezig, om de eenvoudige reden dat de toekomst haar niets te bieden had. Een kleurloos verschiet van werken, van geld verdienen voor haar en haar kind, dat ze in haar eentje zou moeten blijven opvoeden.

Een doodenkele keer overwoog ze heel koeltjes, heel nuchter de mogelijkheid van een huwelijk, maar het was juist die nuchterheid die daar dan een ónmogelijkheid van maakte. Immers: welke serieuze vent had trek in een afgelikte boterham? En een niet-serieuze kon zijn vingers en zijn overige liefde wel thuishouden. Om Frits...

De bel. Tóch Ans dus nog.

‘k Moest eerst natuurlijk moeder een poosje gezelschap houden, maar die heb ik nou in bed gestopt. Kom ik nog een beetje gelegen?’

Dat frisse, dat spontane.

‘Heb jij er nooit behoefte aan om op een zaterdagavond bijvoorbeeld te gaan dansen, Ans, om je eens helemaal uit te leven?’

‘k Zou niet weten wat ik móet uitleven. Ik ben nou eenmaal niet zo modem dat ik er complexen op na houd. Nee,

fijn nog even kletsen met jou, en genieten van je lekkere koffie. Daar heb ik zin in.’

Ze had al één kopje met Frits gedronken en zou zich de moeite van een tweede hebben bespaard. Maar nu was er opeens geen sprake meer van moeite. En Ans die haar koffie zo lekker vond...

Te ‘kletsen’ had ze ook wat.

‘Moet je meemaken, Ans: we krijgen er iemand bij op kantoor. De baas vindt dat-ie vaker weg moet, is misschien ook wel zo, en nu wil hij iemand hebben die hem kan vervangen.’

‘Ben jij daar niet mans genoeg voor?’

‘t Zit 'em juist in dat ’mans’. Om in onze branche, luxe bouwmaterialen zoals ik je meen ik al eens heb verteld, te kunnen meepraten moet je wel “man” zijn. We zijn trouwens al bezig met iemand. Een knul van tegen de dertig die zich per advertentie heeft aangeboden.’

‘En die “knul” komt dus om zo te zeggen op je lip zitten?’

‘Vooropgesteld dat ze het met elkaar eens worden ... ja, dan zit ik wel van erg nabij met 'em opgescheept.’

‘Hoeft niet “opgescheept” te zijn. Misschien is het wel een fidele vent.’

‘Eentje aan wie ik bijvoorbeeld m'n hele hebben en houwen zou kunnen vertellen?’

‘Wie weet.’

‘Dat zijn er maar een paar op de honderd, Ans. Ik bedoel: die me dan net zo zouden bekijken als wanneer ze niets van me zouden weten. Daarom heb ik me al voorgenomen het spelletje van de toevallig overgebleven juf te spelen.’

‘Speelt je baas dat spelletje mee?’

‘Op mijn verzoek: ja.’

‘En hoe lang denk je het te kunnen volhouden?’

‘Heel lang, als ik 'em een beetje op een afstand houd.’

‘Is-ie getrouwd?’

‘Weet ik niet. Denk je dat het aan de afstand wat toe- of afdoet?’

Ze vroeg het spottend, maar op die toon ging Ans niet in.

‘Jij moet nog eens zover komen dat je iets van je leven wilt máken, Kiki,’ zei ze rustig.

De andere Ans. Niet het soms dol-dwaze schepsel maar het serieuze, standvastige kind. Een standvastigheid die je moeilijk omver kon spotten omdat zuiverheid er de sterke grondslag van was.

‘Staat dat “iets maken van m'n leven” in verband met onze personeelsuitbreiding?’, schakelde ze nog een beetje speels over.

Ans keek haar warm aan en knikte.

‘Eigenlijk wel, ja. Nou ja, dat bedoel ik dan zó: jij moest je niet zo terugtrekken uit het leven, het meer áándurven. Dan zou je misschien ontdekken dat het nog allerlei waarden heeft.’

‘Ook voor mensen die het blijvend beschadigd hebben?’

‘Er zijn manieren om zelfs de barsten eruit te krijgen, Kiki.’

Ze wist wat Ans bedoelde. Ze wist ook dat dit kind, dat soms zo levenswijs kon praten, het zo góed bedoelde. Maar een flakkerend pitje werd niet zomaar opeens een vlam...

‘Misschien ontpopt die nieuwe meneer zich wel als een deurtje naar het leven zoals jij dat bedoelt, en wie weet of ik het dan ook nog niet intrap,’ laveerde ze terug naar een minder diepzinnige gesprekstrant. ‘En nou ga ik nog een kop koffie voor ons inschenken. We moeten het op zaterdagavond gezellig hebben, wat jou?’

3

MAANDAGMORGEN. EN NOG STEEDS REGEN.

‘Heeft die meneer met z'n mooie naam nog gezegd hoe laat hij zou komen?’

De baas was zojuist haar kamer binnengewandeld, met Lady op zijn hielen.

‘Nee, hij heeft geen tijd genoemd. Moet u nog weg?’

‘Een privé-boodschapje, maar dat kan desnoods ook wel tot vanmiddag wachten.’

Hij dreutelde door naar het raam, aaide achteloos de hond die hem een lik over zijn vingers gaf. ‘Z'n wagen komt hem met dit weer goed van pas,’ mompelde hij.

Ze keek ook naar buiten, maar bracht het weer niet onmiddellijk in verband met de auto van meneer Buissant. Dat kwam door zijn opmerking over een ‘privé-boodschapje’, waarvan het begrip zich een moment in haar gedachten vasthaakte.

Zijn privé-leven. Ze wist er hoegenaamd niets van, behalve dan dat ene dat hij een appartement had in een particulier pension. Dat was dus, heel summier, hoe hij woonde. Maar hoe hij leefde, aan wie of wat hij zijn vrije tijd besteedde...

Hij praatte er nooit over en ze merkte er ook nooit iets van. Soms maakte hij op haar de indruk van een vereenzaamd mens, maar dan toch allerminst in die zin dat hij haar medelijden opwekte.

‘Daarvoor heb je een te sterk, misschien ook wel te hard karakter, meneer Spoor,’ vertelde ze hem in gedachten terwijl ze van opzij naar zijn gezicht keek.

Dat gezicht droeg de duidelijke sporen van zijn karakter, en vooral deed dat zijn mond.

‘Net of je niks anders doet dan uit alle macht dingen verbijten.’

Hij was daar in elk geval goed in, in het verbijten bijvoorbeeld van tegenslagen op zakelijk gebied. De buitenlandse firma's waarvan hij agenturen had waren niet zó in trek op de binnenlandse markt, en meerdere malen ontgingen hem orders waarvoor hij heel veel moeite had gedaan. Dan kon hij laconiek opmerken: ‘Teleurstellingen tellen nu eenmaal dubbel en dwars mee in het leven, juffrouw Wijnhoudt.’ Altijd ‘juffrouw’. Nooit iets intiems, nooit een woord of gebaar zoals menige vent het zich in hun situatie zou veroorloven.

‘En toch weet je hoe goedkoop ik ben geweest, meneer Spoor, wat ik in het verleden allemaal heb toegelaten. Maar jij schijnt niets anders te doen dan dat verleden krampachtig te begraven.’

Hij draaide zich een kwartslag om en toen keken ze elkáár aan.

‘Dus het blijft zo dat u die nieuwe, of laten we voorlopig maar zeggen “een” nieuwe, onwetend wilt laten van uw persoonlijke omstandigheden?’

Nadat ze vluchtig had geconstateerd dat hij zijn aan te trekken kracht nog niet onmiddellijk op een voetstuk zette, knikte ze.

‘Dan zou u er misschien goed aan doen die foto van uw zoontje ... ik bedoel...’

Ze vond hem sympathiek in zijn aarzeling. Zoals hij een enkele keer sympathiek kón zijn.

‘Daar heb ik ook al over gedacht, en ik zal die foto dus in m'n la stoppen. Laat ik het nu maar vast doen, want als

meneer Buissant hier misschien nog even komt rondkijken...'

Ze legde de foto in haar la en merkte dat hij daarnaar keek. Geïnteresseerd nog wel, want hij boog zich iets voorover en steunde daarbij met zijn handen op de rand van haar bureau.

'Ook al zo sterk, die handen,' ging het door haar heen.

'Hij zou er je botten mee kunnen breken.'

Maar dan zijn gezicht, waarvan de uitdrukking op dat moment minder sterk was.

'Voor mij is het dus ook voorbij om zo af en toe nog eens tegen die leuke snuit aan te kijken.'

Ze was er juist aan toe zich te verwonderen toen er op een duidelijk hoorbare manier tegen het loket werd getikt. Het gezicht van de baas was opeens weer wél sterk, en zijn stem klonk een beetje spottend toen hij zei: 'Echt het klopje van een mensenkenner. Als het inderdaad onze man is laat u hem hier maar even binnen, dan kan hij gelijk met u kennismaken.'

Toen ze het loket opzij had geschoven, wist ze nog voor meneer Buissant zijn naam had genoemd dat hij het was. Een prettig gezicht, zoals zijn stem prettig was geweest; een vlotte verschijning, zoals zijn manier van praten vlot, uitermate vlot was geweest.

Ze liet hem binnen, wilde zich in eerste instantie wat terugtrekken maar kreeg daartoe niet de kans.

'Natuurlijk bent ú juffrouw Wijnhoudt. Charmanter nog dan ik me had voorgesteld, en deze kennismaking is dus alvast een plezierige.'

Terwijl hij haar hand drukte moest ze even denken aan de handen van meneer Spoor. Die waren beniger, zouden ook wel harder kunnen knijpen...

De baas had even wat moeite met Lady, die blijk gaf niet op een al te enthousiaste kennismaking gesteld te zijn, en stapte toen op zijn bezoeker toe.

‘Spoor; ik hoop dat u ook van onze ontmoeting geen spijt zult hebben.’

Dat klonk nogal tegemoetkomend, vond ze. Althans voor ‘zijn’ doen...

Even later vertrokken de beide heren naar het privé-kantoor, zodat ze zich alleen maar een voorstelling zou kunnen maken van hetgeen verder besproken zou worden.

En daaraan had ze voor een tweede keer geen behoefte.

Pas in de loop van de middag kreeg ze te horen wat het gesprek had opgeleverd.

‘Meneer Buissant en ik zijn het met elkaar eens geworden, juffrouw Wijnhoudt. Per 1 september doet hij hier z'n intrede.’

‘Zó,’ kon ze haar verwondering niet helemaal onderdrukken. ‘Dat is dan wel allemaal erg vlot gegaan.’

‘Overeenkomstig zijn aard,’ zei hij droog en met schijnbaar alleen aandacht voor de grauwe buitenwereld. ‘Overigens is hij niet alléén maar vlot, heeft hij ook nog wel het een en ander in zijn mars. En wat eigenlijk de doorslag heeft gegeven is dat hij in een bouwbedrijf heeft gewerkt, zodat hij wel het een en ander van onze materie afweet.’ ‘Doet-ie op 't ogenblik niets? Omdat-ie al per 1 september kan beginnen.’

‘Nee, hij is op 't ogenblik vrij man. Bij dat bouwbedrijf is hij op eigen verzoek weggegaan, vorige maand al.’

‘Ging hij dáár met zoveel mensen om?’

‘t Is een vrij groot bedrijf, en hij was er assistent van de directie.’

‘Typisch dat-ie zo'n baan laat schieten, nog wel zonder al iets anders te hebben. Zeker heibel gehad. Gaat u niet naar 'em informeren?’

‘Hij heeft me een prima getuigschrift laten zien, en voor het overige ben ik zoals u weet niet zo informeerderig. Tenslotte informeert hij ook niet naar ons.’

‘Zou hij rustig kunnen doen; ik bedoel ... naar de zaak, naar u.’

Hij aaide de hond maar bleef daarbij strak naar buiten kijken. Dan, zich omdraaiend en op een ineens levendige toon: ‘Hij komt zoals u al wel zult hebben begrepen in uw kamer zitten, en we zullen hier dus een paar voorzieningen moeten treffen. Een bureau erbij, en wat verdere rataplan. Gelukkig hebben we hier de ruimte, zodat jullie niet op elkaars lip zitten.’

Het viel haar als een merkwaardigheid op dat hij dezelfde uitdrukking gebruikte als Ans had gedaan. Alleen was ze het met Ans eens geweest dat ‘de nieuwe’ wél zo ongeveer op haar lip zou komen zitten, en wat de baas nu voor afstand zag in zo'n hooguit drie meter...

‘Hij moet zijn bureau maar bij het andere raam hebben,’ plande ze de afstand in elk geval zo groot mogelijk. ‘En om het mijne dan maar een afrastering van schrikdraad,’ liet ze er een beetje ironisch op volgen.

Hij keek haar op een eigenaardige manier aan.

‘U weet de mannen toch ook wel zónder schrikdraad op een afstand te houden?’

Ze begreep niet zo goed wat hij ermee bedoelde. Ze wist niet of ze het moest beschouwen als een compliment voor haar consequent-veranderde instelling of als een zorgvuldig bedekt verwijt. In het laatste geval zou hij dus van háár kant tekenen van toenadering verwachten. Maar niets in

zijn houding, in zijn omgang met haar had daar ooit om gevraagd, en dus...

‘U moet niet uit het oog verliezen dat die meneer Buissant er wel érg innemende manieren op na houdt.’

Ze zei het spottend, en op diezelfde toon vroeg ze nog: ‘Is hij eigenlijk getrouwd?’

‘Nee. Dus meer stroom op het schrikdraad?’

Voor dat het een geestigheid was vroeg hij het nogal grimmig.

‘Voor mijn part. Als u het maar niet dodelijk maakt.’

Ze meende dat ze zijn gezicht even zag verkrampen. Maar daarin moest ze zich hebben vergist, want terwijl hij de kop van de hond tussen zijn handen nam zei hij luchtig: ‘Als de nood aan de man komt is Lady er ook nog om ons te beschermen.’

Die zelfde avond overkwam haar nóg een ontmoeting: ze kreeg bezoek van een dominee.

‘U bent zeker op me afgestuurd door m'n buurmeisje?’, vroeg ze, hoewel ze zich moeilijk kon voorstellen dat Ans haar die streek stiekem zou hebben geleverd.

Hij ontdeed zich lachend van zijn natte jas, waarna ze weinig anders kon doen dan die van hem aanpakken.

‘Knechten zijn er inderdaad om overal op af te worden gestuurd, maar in dit geval hebt u het toch heus mis. Ik kom zomaar uit mezelf, in m'n hoedanigheid van uw wijkpredikant.’

Het lag haar in de mond hem te vragen waar ze de eer aan te danken had er een wijkpredikant op na te houden, maar ze wilde niet meteen al onhebbelijk doen.

Overigens gaf hij, zodra hij in de kamer op een stoel zat, de verklaring al uit zichzelf.

‘U staat genoteerd als dooplid van onze kerk, ziet u. Maar omdat we nooit contact met u hebben, en dus ook niets van u afweten...’

Frits was al naar bed, en ze had het dus bij dat ‘niets afweten’ kunnen laten. Maar hij was jong, vlot, naar het haar voorkwam een beetje ‘glad’, en die factoren daagden haar uit hem maar eens glashard met haar omstandigheden te confronteren.

‘U weet dus ook niet dat “juffrouw” Wijnhoudt een kind heeft?’

Hij schrok niet eens, constateerde ze schamper.

‘Nee, dat wist ik niet. Jongen of meisje?’

‘Jongen.’

‘Hoe oud?’

‘Vijf.’

‘Mag ik 'em even zien? Ik ben dol op kinderen.’

Ze knikte een beetje bedremmeld.

‘Komt u dan maar mee.’

Het volgende moment stonden ze samen bij het kinderledikant van Frits, die nog niet bleek te slapen. Het joch keek met begrijpelijke verwondering van de een naar de ander, waarna ze hem uitlegde: ‘Dit is een dominee, Frits. Je weet wel, iemand die in de kerk verhalen aan de mensen vertelt. Hij komt even bij mammië op visite en hij wou jou ook even gedag zeggen.’

‘Verhale van God, hè mammië?’

‘Hè? O ... ja, die vertelt de dominee aan de mensen.’

Frits scheen even na te denken en zei toen opeens: ‘Wij bidde alleen maar.’

‘Hij bedoelt dat wij nooit naar de kerk gaan,’ verklaarde ze zonder de geringste neiging haar eerlijkheid geweld aan te doen.

‘Jammer dan van m'n verhalen,’ reageerde hij op zijn beurt ongedwongen. Dan, naar het scheen voornamelijk tegen het kind: ‘Bidden is veel belangrijker dan naar verhalen luisteren. Bidden is praten tegen God, zie je, en ik vind het fijn dat jij dat doet. Maar door die verhalen zou je God nog een beetje beter leren kennen.’

Ze vond dat dit allemaal te moeilijk was voor een kind van vijf jaar, verdacht de dominee er trouwens van dat hij op een slinkse manier háár aan 't kapittelen was en zei: ‘Lig er maar niet van wakker, Frits. Ga maar gauw fijn slapen.’ Hij knikte, maar vroeg toch nog: ‘Kan jij me ook zo'n verhaal vertellen, mammi?’

Ze schudde resoluut haar hoofd.

‘Nee Frits. Maar mammi vertelt je toch wel eens mooie sprookjes?’

Hij was lief, altijd lief. Hij zei met een tevreden stemmetje ‘ja mammi’ en keek haar aan met ogen die haar wel eens het gevoel gaven dat hij haar bedankte voor zijn bestaan.

Onder de gegeven omstandigheden maakte dat gevoel haar wrevelig, en toen ze terug waren in de huiskamer vroeg ze tamelijk kortaf: ‘U hebt zelf zeker ook kinderen?’ Dominee schudde zijn hoofd.

‘Nee. Bij de geboorte van het dochtertje dat we hadden kunnen hebben is er het een en ander misgegaan. Het kind is gestorven, en mijn vrouw kan geen kinderen meer krijgen.

Maar we praten nog wel eens samen over Lieneke, zoals we haar zouden hebben genoemd. Hoe ze nu zou zijn geweest, wat we allemaal met haar zouden hebben gedaan. Kunt u zich dat voorstellen?’

Ze liet dit wat overrompelende stukje tragiek even diep op zich inwerken en knikte.

‘Hoe oud zou ze nu zijn geweest?’

‘Vier jaar, dus bijna net zo oud als uw zoontje. Weest u maar een beetje dankbaar voor hem, mevrouw Wijnhoudt.’ Even was ze geneigd het te zijn. Dan botste ze op het verwrongen beeld dat ze in zijn opmerking meende te onderkennen.

‘Dankbaar zijn voor hem, zegt u. Maar als alles anders was gegaan ... en ik geef onmiddellijk toe dat het mijn eigen schuld is dat dat niet is gebeurd ... dan was er nu misschien ook een kind geweest, maar dan een kind dat een vader zou hebben gehad, en een moeder die zich niet genoodzaakt zou hebben gezien het de hele dag in een kinderbewaarplaats op te bergen. Begrijpt u me goed: ik verwijt dus niemand iets. Maar dankbaar zijn voor deze situatie... Nee.’

Hij boog zich iets naar haar toe, keek haar warm maar tegelijkertijd ook indringend aan.

‘Stelt u zich eens voor dat u uw kind zou moeten missen. Zou u dat prefereren boven die andere situatie?’

Ze verdedigde zich tegen dat indringende met wat ze als zijn eigen wapens beschouwde.

‘Ik héb niets te prefereren. Dat moest u toch weten.’

‘Ik weet het, en ik probeerde ook alleen maar bepaalde gevoelens in u los te woelen die u misschien te krampachtig bedwingt. Maar wat fijn dat u het óók weet. Is het misschien op grond daarvan dat u wel eens bidt met uw jongen?’

Ze begon hem enigszins te waarderen om zijn sympathieke manier van praten, die met ‘gladheid’ niets te maken had, maar verder wilde ze ook niet gaan.

‘Nee dominee, maakt u zich geen illusies. Dat ik Frits een paar gebedjes heb geleerd, die we dan wel eens samen op-

zeggen, heb ik alleen gedaan voor hem. Begrijpt u: zonder enig begrip van die dingen kun je later geen keus maken, en ik wil dat hij dat wél zal kunnen.'

'En zelf blijft u dus bij dat "enig begrip" steken?'

Ze lachte, zij het wat geforceerd.

'M'n buurmeisje probeert me al naar de kerk te slepen en nu gaat u daar ook nog mee aan de gang. Ik wens jullie veel succes, maar ik ben toch bang dat er nog heel wat méér aan te pas moet komen. En nu wilt u zeker wel een kopje koffie? Dat krijgt u natuurlijk overal, maar ze zeggen dat de mijne erg lekker is.'

Toen hij een uur later wegging was haar waardering nog iets gegroeid. Hij had nergens meer op aangedrongen, en haar zélfs niet voor ogen gehouden dat ze misschien nog wel eens tegen een brave man zou kunnen aanlopen, waarmee ze dan allerlei voorrechten inéén zou hebben.

4

OP DE EERSTE DAG VAN SEPTEMBER, EEN DAN EINDELIJK weer eens zonnige dag, voegde meneer Buissant zich dus in hun kleine, zakelijke gemeenschap. Hij deed het door allereerst zijn ingenomenheid te betuigen met allerlei dingen. ‘Keurig bureau hebt u voor me neergezet, meneer Spoor. En wat plezierig dat het zo dicht bij het raam staat. Ik houd veel van licht en lucht, ziet u. Ook geschikt dat juffrouw Wijnhoudt en ik in één kamer zitten. Want we zullen in het werk nog wel eens wat met elkaar te maken hebben, is 't niet?’

Ze liet het allemaal maar zo'n beetje over zich heen klateren en vond het op haar beurt wel geschikt dat de baas hem in tweede instantie meenam naar zijn privé-kantoor.

‘Om u omtrent een aantal algemene zaken wat te oriënteren.’

Toen hij bij haar terugkwam, deze keer alleen, bleek hij ook in die zin georiënteerd dat hij ging werken in plaats van praten. Zelfs zei hij zó weinig dat ze zich afvroeg of ze hem misschien wat onvriendelijk hadden opgevangen, en aan die toestand wilde ze dan toch wel iets verhelpen.

Ze dreutelde naar zijn bureau, constateerde en passant dat de afstand nog niet eens drie meter was en kwam naast hem staan.

‘Lukt het een beetje, meneer Buissant?’

Hij keek op van zijn prijscouranten, aan de hand waarvan hij bezig was aantekeningen te maken. Meteen ook merkte ze dat ze althans zichzelf niets hoefde te verwijten, want hij keek allerminst verongelijkt.

‘Ik doe in elk geval m'n best, juffrouw Wijnhoudt. Om zo gauw mogelijk een nuttig medewerker te zijn.’

Ze moest even denken aan de opmerking van meneer Spoor dat hij meer in zijn mars had dan alleen maar zijn vlotheid.

‘Hij zou wel eens een man met allerlei gezichten kunnen zijn,’ concludeerde ze uit bijvoorbeeld dit blijk van ijver.

Het ‘gezicht’ waar ze nu in keek was bovendien wellevend, want hoewel hij aandacht scheen te hebben voor de lijnen van haar figuur, drukten zijn ogen niet de gulzigheid uit waarmee anderen die vaak bekeken.

‘U hebt natuurlijk een vriend, of staat misschien al wel op punt van trouwen?’, scheen zijn observatie hem in te geven.

‘Geen van beide,’ hield ze haar antwoord zo eenvoudig mogelijk.

‘Zó? Dat verwondert me. Iemand met uw aantrekkelijkheden... Dat is natuurlijk niet indiscreet bedoeld, evenmin als die vraag. Maar nu we zo dagelijks met elkaar optrekken, mogen we toch ook wel iets van elkaars persoonlijke omstandigheden afweten. Omtrent de mijne mag u tenminste gerust weten dat ik óók loslopend ben. 'k Heb dus niets anders te onderhouden dan mijn auto, want m'n kamer heb ik met volledig pension en alles wat daarbij hoort. Woont u ook op kamers?’

‘Nee, 'k heb een flatje.’

‘Dus u zorgt voor uzelf?’

‘Ja.’

‘Dan ga ik u in de toekomst, als we elkaar nog wat beter kennen, eens een keer mee uit eten vragen.’

Ze dacht aan Frits en wist nu al dat ze zo'n uitnodiging zou afslaan, onder welk voorwendsel dan ook. Erop in-

gaan zou trouwens in strijd zijn met de afstand die ze wilde bewaren. Maar waar ze niet onderuit kon, was het gevoel dat een dergelijke uitnodiging de sfeer zou benaderen van met name een ‘terrasje’ met iemand die, zonder haar verleden te kennen, belang in haar stelde.

In de weken die volgden werd het haar duidelijk wat de baas zoal in zijn nieuwe employé had gezien. Want meneer Buissant bleek over allerlei kwaliteiten te beschikken. Hij was vlug van begrip; hij had belangstelling voor elk facet van zijn werk; hij wekte het vertrouwen van de klanten met wie hij te maken kreeg. En dat hij zich daarnaast dan nog een plezierig collega toonde... Daar zou het de baas wel niet in de eerste plaats om te doen zijn geweest, en dat kregen ze dus op de koop toe.

Overigens was die toegift aan de baas nauwelijks besteed. Die bleef zichzelf en werd dus niet kneedbaarder, laat staan amicaal.

Met een dergelijke gereserveerdheid kon ze zelf ook het best uit de voeten, had ze al eens bedacht, maar in haar afweer waren dan toch een paar zwakke plekken waar meneer Buissant een merkwaardige feeling voor bleek te hebben.

Zo bracht hij op een morgen een bosje frisse, kleurige herfstasters voor haar mee.

‘Voor in uw vaasje. Die drie anjers die er nog in staan, kwijnen al evenzoveel dagen.’

‘Waar u al niet op let. Maar ik kan mezelf nu eenmaal niet ieder ogenblik op bloemen trakteren.’

‘Daarom doe ik het eens een keertje. En misschien vindt u dat nog wel net zo leuk.’

Net zo leuk. Was er ooit een man geweest die bloemen

voor haar had meegebracht? Ze had haar ‘aanbidders’ gehad, maar die hadden geen gebaren gemaakt als bijvoorbeeld dit. Wel heel andere...

Een andere keer. Een voor eind september warme dag, waarop ze zich dan ook had gekleed.

‘Dat jurkje staat u buitengewoon charmant, juffrouw Wijnhoudt.’

Belangstelling. Met misschien een tikkeltje pikanterie, maar in elk geval niet dat platvloerse, dat dierlijke van vroeger.

En dan, een week later, toen ze dus ruim een maand met elkaar hadden ‘opgetrokken’, die uitnodiging waar ze niet zo goed raad mee wist. Het voorspel ervan was dat hij 's morgens, bij de gebruikelijke koffie, op gebak trakteerde. ‘Tja, wat doe je als je jarig bent,’ deed hij verontschuldigend.

Ze feliciteerde hem natuurlijk, en dat deed even later ook de baas. Ze was er dus getuige van dat die twee elkaar de hand drukten en had weer die rare gedachte dat de een wel harder zou kunnen knijpen dan de ander. De baas het hardst...

Zelf vond ze een handdruk wel een beetje kaal en bracht ze 's middags een doos sigaretten voor hem mee.

De kleine attentie scheen hem geweldig te verrassen.

‘Maar nu moeten we m'n verjaardig ook vieren,’ besliste hij. ‘Door vanavond samen ergens te gaan eten bijvoorbeeld.’

Op grond van wat hij een keer had gezegd, had ze haar voorwendsel klaar moeten hebben, maar ze was er nog niet aan toe gekomen er een te bedenken.

‘Dat eh ... daar heb ik eigenlijk geen gelegenheid voor. Maar als we iets anders kunnen doen...’

Hij lachte begrijpend, hoewel ze niet wist wát hij begreep.

‘t Zou ook wel een afspraak op erg korte termijn zijn geweest. Maar morgen is het zaterdag. Zullen we morgenavond ergens iets gaan drinken?’

Hij had het haar makkelijk gemaakt, dus kon ze weinig anders doen dan toestemmen.

‘Ans maar zo gek zien te krijgen dat ze op Frits past,’ flitste het door haar heen.

‘t Is maar voor één zaterdagavondje, lieverd,’ fluisterden haar gedachten hem toe.

En hij keek tevreden terug.

‘Altijd lief...’

Vroeg in de avond liet ze hem even alleen om het Ans te vragen.

‘Kom binnen, meid. Of loop je met geheimen rond?’

‘Ben je mal. Maarre... Nou ja, laten we het toch hier in de gang maar even afhandelen. Ik kom je vragen of je morgenavond op Frits zou kunnen passen.’

‘Ga je uit?’

‘Meneer Buissant is vandaag jarig, en nou heeft-ie me gevraagd of ik ter gelegenheid daarvan morgenavond ergens iets met hem ga drinken.’

‘Kun je natuurlijk niet weigeren. En waarom zóu je. Zoveel pretjes gun jij jezelf niet.’

‘Ik weet zelf nog niet eens of ik het als een pretje beschouw. Maar jij kunt dus?’

‘Allicht. Alleen zal ik om een uur of tien even weg moeten om moeder in bed te stoppen. Je komt zeker laat thuis?’

‘Geen notie. 't Is zaterdagavond, en...’

‘...en de kerk begint niet voor dag en dauw wou je zeggen? Onzin, hoor. Ik zal zorgen dat ik morgenavond om half acht voor je neus sta. Ga ik eerst nog een paar spelle-

tjes doen met die fijne knul van je.'

Aan haar 'fijne knul' vertelde ze het toen ze hem naar bed bracht.

'Luister eens, Frits. Mammie gaat morgenavond uit, en tante Ans komt op jou passen. Dat vind je toch niet erg voor een keertje, hè?'

Hij schudde eerst alleen maar zijn hoofd. Dan, na een paar seconden: 'Ga jij met een meneer uit, mammie?'

'Ja. Maar waarom denk je dat zo?'

'Omdat er eigenlijk een meneer bij jou hóórt.'

Het probleem dat hij geen vader had. Hij praatte er nooit uit zichzelf over, hoewel ze wel eens de indruk had dat zijn gedachten ermee bezig waren.

'Die meneer van morgenavond hóórt helemaal niet bij mammie, hoor.'

'Zou jij wel wille dat-ie wél bij jou hoorde?'

'Dat eh... Nee, dat geloof ik niet.'

Stilte.

'Als bij jou een meneer hoorde zou ik een pappie hebbe, hè?'

'Ja. Maar je vindt het toch niet zo erg dat je geen pappie hebt? Mammie verdient centjes voor je, en ze gaat vaak met je de stad in, en ze vertelt je wel eens een mooi sprookje...'

Weer een korte stilte, waarna hij zijn armpjes boven het dek wurmde en naar haar uitstak.

'Maar ... maar mammie is altijd zo allenig,' fluisterde hij bij haar oor.

Heel even had ze de neiging hem te vertellen dat hij geen medelijden met haar moest hebben, omdat het allemaal haar eigen schuld was. Maar zijn problemen zouden er groter door worden, en daarom zei ze: 'Mammie heeft jou,

lieverd. En die dominee die hier laatst was, weet je nog wel, die heeft bijvoorbeeld wel een mevrouw die bij hem hoort, maar geen kindje.’

Ze scheen er zijn gedachten mee af te leiden, want hij vroeg: ‘Vertelt-ie dan thuis ook nooit verhalen over God?’ ‘Nee, dat zal wel niet. Zijn vrouw hoort ze wel in de kerk, moet je maar denken.’

‘Waarom ga jij nooit naar de kerk, mammie.’

‘Omdat ik het niet nodig vind, Frits.’

‘Maar wij bidde wél, hè? En dat vindt de dominee fijn. O ja, ik moet nou ook nog bidde. Ware we bijna vergete, hè?’

Ze knikte, want ze zóu het hebben vergeten.

‘Vlug dan maar, want het is al laat. Van “k sluit mijn oogjes”?’

Hij zei zacht ‘ja,’ en het volgende moment luisterde ze ernaar hoe hij het gebedje opzegde. Zelf had ze het vroeger, toen ze nog heel klein was geweest, gezongen, maar om hem ook nog de wijs te leren had ze wel erg moeilijk gevonden.

‘Leer mij vroeg uw kind te worden.’

Dat zou God hem zelf moeten leren, ja, want zij deed daar niet veel aan.

‘Mammie vertelt je wel eens een mooi sprookje.’

Heel iets anders dan verhalen over God. Of dat zouden ook sprookjes moeten zijn...

‘Amen.’

Ze stopte hem nog even goed toe, want de avonden begonnen al kil te worden.

Oktober. Najaar en dan winter. Lange avonden waarin de stilte haar af en toe zou benauwen.

‘Welteruste, mammie.’

‘Welterusten, vent.’

Zijn tevreden snoetje.

‘Stelt u zich eens voor dat u uw kind zou moeten missen.’ Dat zou het ergste zijn, ja. Daar hoefde je in dit intieme moment geen ander, geen ontwijkend antwoord voor te bedenken. Maar als er dan maar een enkele keer iets was dat een beetje kleur bracht in de vaalheid van haar bestaan. Iets bijvoorbeeld als dat van morgenavond...

5

KLEURIG WAS IN ELK GEVAL ZIJN FEL-RODE SPORTWAGEN, die ze overigens al ettelijke malen had gezien omdat hij er dagelijks mee naar de zaak reed. Ergens vond ze dat opzichtige vervoermiddel niet zo goed bij hem passen, maar het feit dat het zijn keus was had misschien ook weer iets te maken met een bepaald ‘gezicht’.

Ze kreeg het rode ding trouwens niet voor haar deur, want ze hadden afgesproken elkaar te ontmoeten op een bepaald punt in de stad.

Daar stond hij al toen ze arriveerde en daar zat ze een ogenblik later voor de eerste keer naast hem in zijn wagen. Een bij die ervaring vluchtig opkomende gedachte was hoeveel verschillende vrouwen of meisjes hij in het verleden gedurende meer of minder ritten naast zich zou hebben gehad. Want dat hij niet altijd ‘loslopend’ was geweest, stond voor haar wel als een paal boven water. Hij had immers veel aantrekkelijks voor vrouwen, die hij op zijn beurt wel nooit als taboe zou hebben beschouwd. En dan ook nog een sportwagen... Maar ze zou wel niets te weten komen omtrent dat verleden, om de eenvoudige reden dat hij er nooit over praatte en zij niet van plan was erin te gaan wroeten. Zomin als ze er prijs op stelde dat hij het in het hare zou doen...

Terwijl hij zijn wagen naar het haar voorkwam spelenderwijs door de drukte van de stad manoeuvreerde praatte hij tegen haar, en dat hij het deed op een andere dan de collegiale toon van kantoor kon ze alleen maar waarderen. ‘Voor m'n gevoel ontglippen we op 't ogenblik samen onze

door-en-door geordende maatschappij. Kunt u dat een beetje mee-voelen?’

‘Als u met die door-en-door geordende maatschappij de atmosfeer van onze gezamenlijke werkkring bedoelt...“”Die ook, ja. Maar nog veel meer. Alle conventies, al dat vormelijke. Mag ik je bijvoorbeeld vanavond Kiki noemen?’

‘Als het maandagmorgen maar weer “juffrouw Wijnhoudt” is. De baas zal niet gesteld zijn op zoveel amicaliteit tussen ons.’

‘De baas is wél conventioneel, hè? Hij is... Enfin, laten we niet over de zaak praten. Ik ben voor jou dus vanavond André. Zul je je niet vergissen?’

‘Nee André. En vertel me dan maar eens wat me vanavond verder aan on-conventioneels te wachten staat.’

‘Ach, stel je er niet al te veel van voor. Amsterdam is geen Parijs, geen Madrid. Ben je wel eens in Madrid geweest?’

‘Nee; zelfs niet in Parijs.’

‘Madrid is een exotische stad. Je kunt er genieten van dingen die andere steden niet te bieden hebben.’

‘Als je daar tenminste het geld voor hebt.’

‘Het geld, ja. De eeuwige domper op alles wat een mens graag wil.’

‘Jij schijnt overigens niet zo bar bedompt te leven. Parijs, Madrid, een sportwagen...’

‘Vind je dat het me niet toekomt?’

‘O jawel. Je hebt dunkt me de capaciteiten om veel te verdienen.’

Hij lachte even; een beetje eigenaardig vond ze. Dan, alsof daarmee hun onderwerp was afgehandeld: ‘Ik wilde vanavond met je neerstrijken in een gelegenheid die in elk geval een beetje exclusief is. We zijn er dadelijk.’

Ze wist nauwelijks in welk deel van de stad ze reden. De suggestie van twee mensen die op hun zaterdagavond de geordende maatschappij ontglipten, een maatschappij waarin ze zich min of meer een paria voelde, sprak haar wel aan, en zodoende lette ze niet zo zeer op haar omgeving.

‘Hier vlakbij is het,’ vertelde André terwijl hij zijn wagen parkeerde op een klein, vrij donker plein.

Hij hielp haar uitstappen, waarna ze een smalle zijstraat in gingen.

‘Breng je me naar een of andere opiumkit?’, vroeg ze.

‘Daarmee heeft het niet anders gemeen dan een tikkeltje oosterse sfeer. Zullen we hier naar binnen gaan?’

Ze passeerden een donker-uitziende portier die André bleek te kennen. Dan een kleine garderobe waar al het een en ander aan zo te zien nogal kostbare kledingstukken hing.

‘Je had me wel even mogen voorbereiden op zo'n sjieke bedoening,’ zei ze zacht. ‘Met het oog op m'n kleding.’ Nadat hij zijn jas had uitgetrokken, zag ze pas hoe verzorgd hij eruit zag, en in elk geval was ze blij dat ze het japonnetje droeg waarvan Ans had gezegd: ‘Daarmee sla je zelfs in een paleis geen gek figuur.’

‘Ik zal me gevleid voelen door de bewonderende blikken die je in dit grandioze gewaadje zult trekken,’ zei André ervan.

Ze had het niet zo lang geleden in een wat balorige stemming gekocht. Met op de achtergrond de gedachte dat ze het misschien nooit zou dragen...

In de niet zo heel grote zaal die ze het volgende moment binnen gingen, was ze overigens zélf degene die bewonderend keek. Naar de aparte bekleding, naar de sfeervolle verlichting, naar de ook al donker gekleurde maar in smetteloos wit geklede musici van het strijkje.

‘k Wist niet eens dat zo iets in Amsterdam bestond,’ mompelde ze.

Onwillekeurig vergeleek ze het even met de ‘tenten’ waar ze vroeger haar zaterdag- en ook wel zondagavonden had doorgebracht. Kale ruimten, tot berstens toe gevuld met dreunende, opzweepende muziek. Haar verleden dat ze vanavond ontglijpte, samen met iemand die blijkbaar ook iets van zich af wilde schudden...

Ze gingen aan een nog onbezet tafeltje zitten, waarna ze er aan toe kwam wat meer aandacht te schenken aan het publiek. Zo te zien gewone mensen van wie hooguit de kleding erop wees dat ze een exclusieve gelegenheid bezochten.

‘Is dit een besloten geval?’, informeerde ze.

‘In zoverre dat iedere heer, die dus lid moet zijn, een willekeurige dame mag introduceren.’

Ze vroeg zich maar heel terloops af hoeveel ‘willekeurige’ dames hij hier al zou hebben geïntroduceerd. Ze hadden immers geen binding met elkaars verleden. Ze beleefden hun gezamenlijke uitbraak zonder achterom of vooruit te kijken...

Hij vroeg wat ze wilde drinken en bestelde bij de gedistingeerde ober sherry voor hen beiden. Tevoren had hij haar al een sigaret gepresenteerd en van vuur voorzien, en pas toen ze hun eerste glas hadden gedronken vroeg hij: ‘Zullen we dansen?’

Het was anders dansen dan ze vroeger had gedaan. Hij perste haar lichaam niet tegen zich aan en zijn mond, vlak bij haar oor, zou wel geen banale dingen gaan zeggen.

Na haar derde sherry analyseerde ze dat alles trouwens niet meer zo scherp. Toen realiseerde ze zich alleen nog maar dat ze een avond uit was. Een stukje kleur in haar

vale bestaan. Belangstelling van iemand die niets van haar wist.

Toen 'gaf' ze zich ook meer.

'Vertel me nu maar waar je woont, dan zal ik je thuisbrengen.'

Ze stonden op het punt weg te rijden van het spaarzaam verlichte pleintje, en die povere verlichting bood haar gelegenheid haar wenkbrauwen samen te trekken zonder dat hij het zag.

Hoe was alles ook weer... Thuis, Frits die al lang naar bed was, Ans die op hem paste...

'Hoe laat is het eigenlijk?'

'Bijna één uur. De meeste mensen in je straat zullen al slapen.'

Ze begreep wat hij bedoelde en noemde hem haar adres. Frits sliep; daar ging het haar om. Maar daar had hij geen benul van...

'Hij praat nu maar weinig,' constateerde ze gedurende de rit. En dat vond ze wel prettig. Omdat ze zelf ook weinig te praten had.

'De feestverlichting wordt gedoofd,' dwarrelde een gedachte door haar heen.

Haar straat, die ze herkende. De vakjes van de duiventil. En ergens heel hoog een van de weinige vakjes waarin nog licht moest branden. Maar dat was vanuit de wagen niet te zien.

'Zo, je bent er. Heb je je geamuseerd?'

Zijn arm die hij om haar schouders legde. Maar dat was geen vreemd gevoel. Ze hadden immers bijna de hele avond samen gedanst?

'Ja, het was leuk.'

‘Leuk genoeg om nog eens vaker Kiki en André te spelen?’

Te ‘spelen’. Een beetje spel in haar saai bestaan. Zoals ze met Frits ook wel eens een spelletje deed. Om hem wat plezier te geven...

Ze knikte, en dat moest hij zo, met zijn arm om haar heen, wel voelen. ‘Maar voorlopig dus weer “juffrouw Wijnhoudt”.’

‘En als wat nemen we afscheid?’

Ze gaf geen antwoord, en toen drukte hij zijn lippen even vluchtig op de hare.

Ze was gewend dat bij een afscheid méér van haar werd verlangd, maar dat zou ze hem nooit vertellen...

Boven, in haar ‘vakje’, wachtte Ans.

‘Krankzinnig laat geworden, hè? Neem me niet kwalijk, meid.’

‘Niks aan de hand, hoor. Om je de waarheid te zeggen valt het me mee dat je er al bent. En nou wil je zeker wel koffie?’

‘Ben je gek. Of denk je dat ik teut ben?’

‘Geen van beide. Ik wil je alleen graag even een gevoel van “thuiskomst” geven. Mag dat?’

‘Je bent een schat.’

Ze mompelde het terwijl ze zich in een stoel liet zakken.

Zo, een beetje afgezakt, wachtte ze op de koffie waarvoor Ans nota bene ook nog eens op haar gemak ging zitten. Maar die wilde natuurlijk nog weten hoe ze het had gehad. Ze vertelde het een en ander, met als aarzelende conclusie: ‘Ik geloof wel dat ik aan zoiets behoefte heb, maar...’ ‘Maar niks. Als die meneer Buissant of iemand anders je weer eens ergens voor vraagt dan gé je gewoon. Ans past wel op je zoon. Maar nou gaat ze holderdebolder naar bed,

want om half negen moet ze er weer uit. Oók op uitnodiging, zie je.'

Ze kon na haar koffie weer helder denken en dus begreep ze, toen Ans weg was, wat die had bedoeld. De kerk, die ze trouw bezocht. Voor welk bezoek ze werd uitgenodigd, iederéén misschien werd uitgenodigd. Maar dan moest je daar toch in elk geval iets van begrijpen...

Ze had er plotseling behoefte aan nog even naar Frits te kijken en ging zo geruisloos mogelijk zijn kamertje binnen. Bij het gedempte licht van het kleine lampje dat ze er ontstak keek ze op hem neer.

Vredige toet, waar een paar blonde haarslierten overheen lagen. Léék hij eigenlijk op haar? Ans beweerde het soms, maar zelf had ze tot dusver alleen maar trekken van haar vader bij hem ontdekt.

'Als het om een gelijkenis gaat kun je mij ook maar het beste overslaan, Frits,' vertelde ze hem in gedachten. Maar ze hield zoveel van dit kind. En ze zou er ook voor blijven werken, blijven zorgen, blijven ploeteren desnoods.

'Als mammie maar een heel enkel keertje mag wegglippen, zoals vanavond. Toen was het voor haar een beetje feest, zie je.'

Ze boog zich over hem heen, drukte haar lippen even heel voorzichtig op zijn voorhoofd. Een moment had ze daarbij het vreemde gevoel dat ze zijn zuiver gezichtje bezoodelde, omdat haar lippen even tevoren door een paar andere waren aangeraakt. En het feit dat hij van die lichte aanraking wakker werd...

Hij was ook meteen kláárwakker, want hij vroeg: 'Jij bent uit geweest, hè mammie?'

Ze had spijt dat ze hem wakker had gemaakt. Daarom zei ze: 'Ik heb alleen maar even gekeken of je er goed onder

lag. Slaap maar gauw verder, lieverd.'

Maar hij had haar nog iets te vertellen, iets dat hem blijkbaar opeens te binnen schoot.

'Luister 'es, mammie: tante Ans heeft me 'et liedje geleerd.'

'Wélk liedje, vent.'

'Nou, wat ik 's avonds altijd opzeg. M'n gebedje. Dat kan ik nou zinge!'

'Fijn zeg.'

Ze wist dat haar reactie mat klonk tegenover zijn enthousiasme. Maar dat hij haar hier nu juist mee aan boord moest komen...

'Wil je 'et nog eve hore, mammie?'

Ze zuchtte onhoorbaar.

'Ja, dat is goed.'

Hij ging er rechtop voor zitten. En toen zong hij, zacht maar zuiver.

Ze luisterde ernaar met iets trillende lippen, want ze had zo langzamerhand niet zoveel weerstand meer; geestelijk niet en lichamelijk niet. En toen ze hem na zijn zingen weer toedekte, fluisterde ze alleen maar: 'Mammie vond het mooi, lieverd. En zo knap van tante Ans.'

6

‘DE BAAS HEEFT NAAR U GEVRAAGD, JUFFROUW WIJNHOUT.’

Ze was even naar het toilet geweest en knikte.

‘Ik zal naar hem toe gaan, meneer Buissant.’

Het was zo hun manier van converseren geworden na die zaterdagavond. Een misschien wat overdreven gebruik van ‘juffrouw’ en ‘meneer’, als de spottend-nadrukkelijke bezegeling van wat ze hadden afgesproken.

‘Past u ervoor op dat u hem niet verleidt?’

Hij kon de instelling van de baas, die met de zijne ook in niets overeenstemde, moeilijk verteren, overdacht ze op weg naar het privé-kantoor. Maar of dergelijke laatdunkendheden nu helemaal op hun plaats waren...

Ze werd bij haar binnenkomst begroet door Lady, die op haar toe dreutelde en haar trouwhartig aankeek.

‘Zover moet meneer Buissant het nog zien te krijgen,’ vertrok de baas zijn mond tot een onbestemd lachje.

‘Die is hier ook pas twee maanden, en ik al bijna vier en een half jaar.’

‘Ik betwijfel of Lady zelfs over vier en een half jaar... Maar goed, dat doet er allemaal niet toe. Wat ik u overigens wilde vragen: kunt u nogal opschieten met meneer Buissant, ik bedoel niet alleen in het werk maar ook in het persoonlijke vlak?’

De vraag overviel haar een beetje, en ze had dan ook een paar seconden nodig om een voorzichtig antwoord te formuleren.

‘In het werk begrijpen we elkaar prima, en persoonlijk...

och ja, kunnen we ook wel goed met elkaar overweg.’

‘Ik vraag het u omdat ik van plan ben er volgende week voor een dag of vier tussenuit te gaan. Onze beide firma's in Duitsland bezoeken, proberen wat gunstiger condities los te peuten. Dan moet u het dus zolang met z'n beiden opknappen en dan is het wel van belang dat u elkaar een beetje ligt.’

‘Denkt u dat meneer Buissant u wel zo lang kan vervangen?’

‘In vier dagen valt niet veel te verprutsen, en trouwens: ja, ik geloof dat hij het werk wel aankan.’

‘Mij dus eventueel niet?’

“Aankunnen” zal het probleem niet zijn. 'k Weet alleen niet...' Hij maakte zijn zin niet af, keek naar buiten en deed dat met een strak gezicht.

Dan, nadat hij zijn blik weer op haar had gericht, naar het haar voorkwam nog wel op haar totale persoontje: ‘Die vier dagen beschouw ik min of meer als een proef. Als dan alles goed gaat zal ik een tijdje later nog wel eens wat langer wegblijven.’

Ze knikte, want wat moest ze anders doen. Hem vertellen dat ze al een avond met Buissant had gedanst, dat hij haar al eens een zij het wat vluchtige kus had gegeven? Het zou hem misschien hevig verontrusten, hoewel...

‘Maakt uw zoontje het nog steeds goed?’

Zoveel persoonlijke belangstelling als ze opeens van hem ondervond. Ook al dat kijken naar haar, anders dan hij het doorgaans deed. Zou die gekke opmerking van André...

‘Ja, met Frits is gelukkig alles goed.’

‘Ik mis zijn snoet nog wel eens, sinds die foto niet meer op uw bureau staat. Goed, dat was zomaar een praatje. En nu terzake. Ik zal u eerst twee Duitse brieven opgeven, waarin

ik onze zaken daar ginds van m'n bezoek op de hoogte stel. Bent u zo ver?’

Ze knikte en nam op. Ook de brieven die hij haar daarna nog dicteerde.

‘Zo, dat was het.’

Ze stond op.

‘Weet meneer Buissant al dat u volgende week weggaat?’

‘Nee, maar ik ga het hem nu vertellen. Vraagt u maar of hij bij me komt.’

André, zoals haar onhoorbare gedachten hem waren blijven noemen, bleef vrij lang bij de baas. Toen hij terugkwam stond zijn gezicht een beetje spottend, was daaraan ook goed te zien dat hij het niet in alle opzichten met meneer Spoor eens was.

‘Hij gaat dus volgende week naar Duitsland. Om te proberen betere condities los te krijgen. 'k Heb hem gevraagd waarom hij geen betere firma's zoekt, maar alleen al die vraag viel niet in goeie aarde. Terwijl we van een grotere omzet toch allemaal iets mee zouden pikken. Enfin, volgende week zijn we dus zo'n dag of vier onder ons. Dan schaffen we zeker die dwaasheid van “juffrouw” en “meneer” zolang af?’

‘Als we 't dan maar niet te veel ontwennen.’

‘Ik begin dat ándere te ontwennen. Kiki en André. Samen een beetje vrijbuiteren. Hebben we een aanleiding nodig om dat weer eens te gaan doen?’

Ze had kunnen zeggen dat haar kleurloos bestaan een aanleiding was, maar ze zei: ‘Och nee; wat mij betreft tenminste...’

‘Ik houd van variatie. In 't Gooi is ook een vrij exclusieve gelegenheid. Zullen we daar zaterdagavond heen gaan?’

Ze dacht heel even aan Frits. Maar wat was Ans niet lief

voor het joch. Ans die wel weer beschikbaar zou zijn, omdat ze tóch, vanwege haar moeder...

‘Goed; uitnodiging aanvaard.’

Ook die tweede keer liet ze zich niet door hem van huis halen. Haar motief was dat hij dan ergens voor een verlicht venster misschien een wuivend kinderfiguurtje zou ontdekken, maar dat vertelde ze hem natuurlijk niet. Hij vroeg trouwens ook niet naar een motief. Op een of andere manier scheen hij te begrijpen en te respecteren dat haar leven niet in alle opzichten een open boek voor hem was, en wederkerig begreep ze iets dergelijks van het zijne. Dat ze haast angstvallig vermeden elkaar vragen te stellen omtrent familie, vrienden en andere leef-relaties, was ook zo'n punt. Ze wist bijvoorbeeld niet of hij nog ouders had, of hij ooit verloofd was geweest of misschien wel getrouwd. Ze leefden als het ware aan elkaars achtergronden voorbij, en dat zou dan wel komen omdat ze de hare zo zorgvuldig verborg. Zo dacht ze er tenminste wel eens over... Dat ze op deze zaterdagavond niet vanuit haar flatje in een auto kon stappen was overigens een onplezierige situatie, want het was beestachtig weer. Storm, regenbuien waar af en toe hagel doorheen striemde...

‘Je boft niet; kom maar gauw in de gezelligheid,’ zei André op het trefpunt.

Ze schoof naast hem en had inderdaad het gevoel een stukje intimiteit te beleven. Samen met iemand die niets van haar wist, die dus ook niet op haar neerkeek, in een afgesloten ruimte. En daarbuiten het geweld, de striemende regen, de striemende opmerkingen of blikken van mensen die wél het een en ander van je wisten...

‘Ben je bang om hard te rijden?’

‘Och nee. Je bent het zeker gewend?’

‘Ja, voor zover de maximum-snelheden het me tenminste toelaten.’

Die lieten in de bebouwde kom niet véél toe, en daar was het dus nog een kwestie van doorheen-wringen. Maar op de brede en vrij stille straatweg naar 't Gooi priemde hij zijn wagen op topsnelheid door gordijnen van water en ijs heen. Daarbij bleek hij ook nog te kunnen praten, vroeg hij bijvoorbeeld een keer: ‘Beschouw jij zo'n rit ook als een avontuurtje waar een mens af en toe behoefte aan heeft?’ Ze dacht er even over na. Ze meende eigenlijk dat ze het avontuurlijke in haar wezen wel royaal had uitgeleefd, maar nu hij het haar zo vroeg, onder deze omstandigheden...

‘Dit heeft wel iets ... iets boeiends, ja.’

‘Het leven kán bij tijd en wijle boeiend zijn, maar dan moet je de mogelijkheden uitbuiten en desnoods een beetje risico's durven nemen.’

‘Noem je iemand die het zo aanpakt niet een opportunist?’

‘Precies. Vind je 't een scheldwoord?’

‘Ik niet. Dat zou jij het al moeten vinden.’

Ze hoorde hem zacht, schamper lachen.

‘Ik ben er een keer voor uitgescholden. Maar daar was ik niet kapot van.’

Hij zei een tijdlang niets. Dan, terwijl hij snelheid minderde: ‘t Gooi. Ik zou er wel willen wonen, in een of andere riante bungalow.’

‘In je eentje?’

‘Nee. Maar er zou toch wel iemand te vinden zijn die bij me in zou willen kruipen?’

‘Die zouden misschien bij bosjes te vinden zijn.’

‘Je zegt het nogal geringschattend.’

Ze was zich bewust dat ze niets gering te schatten hád; zij

wel het allerm minst. Toch zei ze: ‘t Is natuurlijk een kwestie van omstandigheden.’ En daarbij dacht ze aan Frits. De manier waarop ze van haar kind hield, verhief haar in elk geval boven die ‘bosjes’...

Na een aantal minuten waarin ze elkaar niets hadden te zeggen, remde hij vrij plotseling af.

‘k Zou er in dat geplens haast voorbij zijn gereden. We moeten maar even heel snel overlopen.’

Ze zag zodoende nauwelijks waar of wat ze binnen ging. Hun intimiteit werd vrijwel ononderbroken voortgezet in een zaal die geen oosterse, maar toch wel een heel aparte sfeer had. Die sfeer was er vooral dank zij een diffuus kaarslicht, waarin mensen en dingen onwerkelijke schimmen leken.

‘Je moet er even aan wennen. Straks kun je alles en iedereen onderscheiden,’ zei André toen ze er een opmerking over maakte.

Ze had aan dat ‘onderscheiden’ geen behoefte, vooral niet voor zover het de mensen betrof. Ze had de belangstelling van haar begeleider, met wie ze samen was weggeglip; voor de rest mocht de wereld om haar heen wel anoniem blijven...

André wás weer een galant begeleider. Hij praatte met haar, hij danste met haar, ze dronken samen hun goudgekleurde sherry. En toen, als schokkend bestanddeel van dat warmkleurige wereldje...

Ze ontmoette haar toen ze even naar het toilet was geweest. Ze stond plotseling vóór haar, zoals ze zes jaar geleden plotseling uit haar leven was verdwenen.

‘Moeder!’

‘Had je me nog niet eerder ontdekt?’

‘Nee...’

‘Ik jou wel; meteen al toen jullie binnenkwamen.’

‘Stond u hier dus op me te wachten?’

‘Ja.’

‘Nadat u er in al die zes jaar geen behoefte aan hebt gehad me te zien?’

Ze keek haar moeder recht in de ogen. Een harde blik, was ze zich bewust, maar ze had dan ook weinig respect voor deze mooie, elegante vrouw met wie ze zich door geen enkele band verbonden voelde.

Haar moeder keek trouwens even strak terug toen ze zei:

‘Nee, die behoefte had ik niet. Maar nu we elkaar dan toch nog een keer toevallig ontmoeten... Die kans was overigens niet zo groot meer, want ik woon al sinds drie jaar in Hilversum.’

‘In een mooi huis zeker?’

‘Ja.’

‘Samen met een meneer die u gevraagd heeft bij hem in te kruipen?’

‘Als je het zo wilt noemen ... ja.’

‘t Is dus níet zo dat ik weer een nieuwe vader heb.’

‘Nee. Heeft jouw kind eigenlijk wél een vader?’

Ze beet zich op haar lip.

‘Nee. Maar hoe weet u dat ik een kind heb? Het kon wel dood zijn gegaan bij de geboorte.’

‘Dat is dus niet gebeurd. Hoewel je het misschien had gehoopt?’

‘Ja. Maar nu houd ik van m'n kind. Nu gun ik het alleen een vader die er dol op zou zijn, en nu zou ik me schamen als het zou weten dat het u als grootmoeder heeft.’

Ze voelde zich sterk in de verdediging van haar moederliefde. Sterk en bikkelhard...

‘En is die heer met wie je hier bent er zoëen?’

‘Die dol is op mijn kind, bedoelt u. Hij weet niet dat ik een kind heb. Hij biedt me een beetje amusement, dat ik accepteer omdat ... omdat m'n leven buiten het kind leeg is, en stil. Omdat er maar weinig mensen zijn die zich om je bekommeren, zelfs niet de mensen die als het henzelf betreft niet zo nauw kijken, zoals je moeder.’

‘Waar het destijds om ging was dat jij je leven bewust verknoeide. Doe ik dat soms?’

‘Nee, dat zal wel niet. Een mooi huis, sjieke gelegenheden...’

‘Probeer het ook zo te krijgen. Desnoods met een man die niet zo dol is op een kind dat niet van hem is. Dat kind van je... Is het een meisje of een jongen?’

Ze meende een klein zwak plekje bij haar moeder te ontdekken en was fel genoeg om dat onmiddellijk te attaqueren.

‘Een jongen. En hij lijkt op vader.’

Ze liep haar moeder zonder nog een woord, zonder zelfs een groet voorbij. In de richting van de zaal, in de richting van de man die haar althans een beetje amusement bood... Hij zei niet dat ze lang was weggebleven, en het hele gesprek tussen een moeder en een dochter die elkaar in zes jaar niet hadden gezien, had misschien ook maar vijf minuten geduurd. Maar in die vijf minuten waren werelden open- en dichtgegaan, en zo'n gesloten wereld was de figuur van haar moeder zoals ze de rest van die avond in haar steeds meer verstarrende gezichtskring bleef. Een mooie vrouw, dansend met een misschien tien jaar oudere heer. Of was het verschil minder groot?

Haar moeder leek wel jonger te zijn geworden in die zes jaar. Jonger en mooier. Iemand die haar leven niet verknoeide; die profiteerde van de omstandigheden, zoals een

opportunist dat deed...

De ook hier voornaam geklede ober bracht hun vijfde sherry.

‘Dansen we hierna nog een keer?’, vroeg André.

Straks zou hij haar in zijn sportwagen naar huis brengen, haar misschien weer kussen.

‘Een riante bungalow; iemand die bij me in zou willen kruipen.’

‘Een man die níet zo dol is op een kind dat niet van hem is.’

Zelf het kind zijn van een wildvreemde vrouw...

Bij hun afscheid, voor het laatst in de intimiteit van zijn wagen, kustte hij haar iets hartstochtelijker dan hij het de vorige keer had gedaan. Maar de intimiteit was nu ook groter, met rondom nog steeds dat barre weer.

In haar flatje verwende Ans haar ook nu weer met koffie. Ans die daarna snel verdween, omdat ze de volgende morgen ... of eigenlijk dezelfde morgen... óók op uitnodiging ergens heen moest.

Naar Frits ging ze niet meer kijken, omdat ze bang was hem weer wakker te zullen maken. En misschien had Ans hem wel weer een nieuw liedje geleerd...

Haar kind. Ze had zijn bestaan, het stukje geluk dat ze hem gunde, op deze avond fel verdedigd. Maar nu was ze moe. Nu hunkerde ze naar een beetje van de kracht die alleen scheen weggelegd voor mensen die een bepaalde uitnodiging verstonden...

7

‘MORGEN IS HET DUS WEER AFGELOPEN MET ONZE KORTE vrijheid.’

Ze keek in de richting van het andere bureau en trok haar wenkbrauwen op.

‘Voel jij je bij aanwezigheid van de baas dan zo ónvrij?’

‘Ja; zelfs op meer dan één manier.’

Hij stond op van zijn stoel, rekte zich uit en kwam naar haar toelopen.

‘Om te beginnen moeten we morgen zeker weer met “juffrouw” en “meneer” aan de gang.’

‘Hadden we afgesproken.’

‘Ja. Maar het zal onwijs klinken. Na twee avonden samen dansen, na vier dagen knus bij elkaar te hebben gezeten ... of ben ik door dat alles heen inderdaad een vreemde voor je gebleven?’

Ze keek naar buiten, zoals ze meestal deed als ze iets te verwerken had. De bomen begonnen al kaal te worden... Een vreemde. Wie was dat eigenlijk níet voor haar? Zelfs haar moeder was het, en de man van wie ze haar kind had. Dat kind zelf natuurlijk níet. En Ans niet. En meneer Spoor... Met hem had ze nooit gedanst. Hij had haar zelfs nooit aangeraakt, behalve dan zo'n enkele keer een handdruk. Hij had ook nooit ‘je’ of ‘Kiki’ tegen haar gezegd, zodat, als het erop aankwam wie haar minder vreemd was...

‘Natuurlijk ben je geen vreemde meer voor me. Daarvoor hebben we zaterdagavond net iets te innig afscheid van elkaar genomen.’

Hij sloeg zijn arm om haar hals, een vrijheid die hij zich

overigens in die vier dagen nog niet eerder had gepermitteerd.

‘Het leven kan zo af en toe boeiend zijn, Kiki.’

‘Dat hebt u me al eens eerder verteld, meneer de opportunist.’

‘Als ik dat dan tóch ben...’

Hij trok haar tegen zich aan, waarbij ze even moest denken aan de liefkozingen van vroeger.

‘Als hij daarvan wist, als hij álles wist, zou hij dan ook niet proberen alles te krijgen...’, vroeg ze zich in stilte af. Hardop zei ze: ‘Ik geloof zelfs dat het tijd wordt dat we weer “juffrouw” en “meneer” voor elkaar worden.’

Hij liet haar los en ging op de rand van haar bureau zitten.

‘Dat is dus onze persoonlijke vrijheid, die we een beetje moeten gaan intomen. Maar ik heb deze vier dagen ook nog een stukje zakelijke vrijheid gehad.’

‘Was je daar dan zo verguld mee?’

‘t Was te kort; in vier dagen kim je weinig versieren. Maar in die paar dagen heb ik nog wel kans gezien twee grote debiteuren uit te wringen, zodat we wat royaler in de liquide middelen zitten.’

‘Denk je dat de baas je daar dankbaar voor zal zijn?’

‘Misschien niet eens. Hij voert een zakelijk beleid waar ik tot op heden nog niet bij kan met m'n pet.’

‘Misschien krijg je nog eens de kans om het beter te doen. Beter volgens jouw inzichten dan altijd. Als alles goed ging deze vier dagen was de baas van plan een volgende keer voor langere tijd weg te gaan.’

‘Zó? Heeft-ie mij nog niets van verteld.’

‘Praat er dan ook nog maar niet over met 'em.’

‘Allicht niet.’

Hij ging staan, duwde met een gebaar dat wel iets verge-

noegds had zijn handen in zijn zakken en liep naar het raam.

‘Er zijn dus mogelijkheden,’ mompelde hij.

Ze wist niet precies wat hij bedoelde, constateerde alleen dat zijn gezicht, zoals ze er van opzij naar keek, een heel andere uitdrukking had dan het gezicht van de baas, als hij wel eens door hetzelfde raam naar buiten staarde.

Het volgende moment draaide hij zich trouwens weer om.

‘Kiki ... dat kan toch nog net, hè? ... we moeten er maar eens vaker tussenuit breken, wij samen. Ook bijvoorbeeld overdag eens een eind gaan rijden, op een zaterdag of een zondag. De eerste de beste zaterdag of zondag waarop De Bilt stralend herfstweer verwacht?’

Ze knikte, hoewel ze de consequenties van die instemming nog niet overzag. Maar ze moest toch een beetje in de running blijven, wat betrof haar kansen op een stukje amusement...

November was vooralsnog niet scheutig met stralende weekends. Wel met regen en wind, zoals op die dag waarop ze haast een half uur later naar huis ging omdat ze nog een lange brief moest afmaken.

Toen die brief klaar was en ze hem door de baas liet tekenen, bood hij aan haar even in zijn wagen naar huis te rijden. Ze had het ook kunnen vragen aan André, die tot half zes werkte. Een half uur langer dus dan zij, maar daarvoor was zij dan ook een ‘werkende vrouw’. André die overigens niet in aanmerking kwam omdat de ‘werkende vrouw’ ook nog een kind had dat moest worden afgehaald...

Het was dus meneer Spoor die haar in eerste instantie naar de crèche bracht.

‘Uw zoontje zal wel verlangend naar u uitkijken,’ zei hij onderweg, en dat vond ze een voor zijn doen erg menselijke opmerking. In diezelfde sfeer lag ook wat hij zei toen ze de crèche hadden bereikt

‘Pakt u hem maar even goed in. Hij zal wel uit de warmte komen.’

Een paar seconden later zat Frits ‘goed ingepakt’ tussen hen beiden in. Dat vond hij prachtig, en dat scheen de baas warempel ook leuk te vinden. Hij keek tenminste zo vaak naar de snoet van het joch...

‘Zo, u bent er weer. Krijg ik een hand van jou, Frits?’

Het werd een spontaan afscheid, want het kind kroop op zijn schoot en gaf hem een kusje.

‘Omdat u mammië en ik zo fijn naar huis heb gebracht.’ Van haar scheen hij zelfs geen handdruk te verwachten. Maar ze zagen elkaar toch ook dagelijks? Hoewel... André en zij zagen elkaar ook dagelijks. Maar voor hen beiden bestond ook nog wel eens iets anders dan de door-en-door geordende maatschappij...

Het gebabbel van Frits, toen ze aan tafel zaten.

‘Lieve meneer was dat, hè manunie?’

‘Ja Frits.’

‘Had jij liever naast 'em wille zitte in de auto?’

‘Nee hoor.’

‘Nou was 'et net of ik tusse m'n mammië en m'n pappie in zat, hè?’

‘Ja. Wil je nog een paar worteltjes?’

‘Nee hoor. Eet jij maar op. Die meneer had best bij ons kanne ete, hè mammië?’

‘Hij is mammië d'r baas, lieverd. Dat heb ik je toch al een keer verteld?’

‘O ja. En baze ete heel rijk, hè?’

‘In elk geval veel rijker dan wij.’

‘t Zou wel écht zijn geweest.’

‘Wat bedoel je.’

‘Nou, als-ie hier had gegete. Dan ware we net een gezinnetje geweest. Zo heet dat, hè mammi?’

‘Ja lieverd. Maar nu moet je maar eerst eens je bord leegeten.’

Hij deed het gedwee.

‘Altijd lief...’

Maar hij werd ouder, en wijzer. Hij ging dieper nadenken over de dingen. En volgend jaar ging hij naar school, kwam hij in aanraking met al die kinderen die wél uit een ‘gezinnetje’ kwamen. Dan zou hij ook de striemen gaan voelen van die keiharde buitenwereld...

Die eerstvolgende zaterdag was het dan eindelijk wél mooi weer, beloofde De Bilt ‘veel zon, en zacht voor de tijd van het jaar.’

André herinnerde haar aan hun afspraak en ze ging dus aan het arrangeren. Natuurlijk moest alles weer op Ans worden geschoven. Probleem van haar eenzaamheid, die ze misschien zelfs als ongehuwde moeder aan zichzelf had te wijten. Maar Ans was tot alles bereid, zag zelfs kans voor zichzelf een glansrol uit de situatie te peuteren.

‘Ik haal Frits 's morgens bij ons thuis, is voor moeder ook leuk, en 's middags ga ik met 'em paraderen. 't Is voor ons tenslotte net zo goed mooi weer als voor jullie. Nou, en dan gaan we natuurlijk bij ons thuis eten en breng ik 'em lekker laat naar bed.’

Ze vond het allemaal prachtig. Niet alleen de dingen die Ans van plan was te gaan doen, maar vooral ook de manier waarop ze zich inzette voor een ander. Dat had je mis-

schien als je vast geloofde in iemand die zich ook volledig had ingezet...

Ze beleefde haar zonnige zaterdag dus zonder zorgen om Frits. Ze vond zelfs dat ze zich maar eens helemaal 'uit' moest voelen, en aan dat gevoel gaf André voldoende stimulans. Hij reed met haar naar de Veluwe, waar ze in een karakteristieke eetgelegenheid de lunch gebruikten. Daarna maakten ze een wandeling door een bosgebied waarin de zon nog een laat kleurenspeel wist te spelen, en waarvan André zei: 'Hier zou ik m'n riante bungalow desnoods ook wel willen neerzetten.'

Later in de middag reden ze naar Arnhem, waar ze neerstreken in een exclusieve gelegenheid zoals André er in elk deeltje van het land blijkbaar wel een wist te vinden.

'Ik heb het altijd graag naar m'n zin als ik op stap ben,' grinnikte hij toen ze in die geest een opmerking maakte.

Even kwam de vraag weer bij haar op hoe vaak en met wie hij in al zijn volwassen jaren, en misschien ook wel daarvóór, op stap was geweest. Maar ze schoof die vraag opzij omdat hij nu tenslotte met háár uit was, en hij voor haar ook lang niet de eerste 'liefde' was. Hoewel er in wezen geen sprake was van liefde...

Die gedachte bleef ergens op de achtergrond hangen terwijl ze hun dag en hun avond verder, en ook heel intiem, doorbrachten. Ze dronken een aperitiefje en deden lang over hun in veel opzichten feestelijk diner. Ze bleven daarna wat praten, rookten een sigaret en dansten samen. Laat in de avond reden ze onder een hemel vol sterren terug naar Amsterdam, zodat er tenslotte motieven genoeg waren voor een bepaald soort gevoeligheid. Maar geen sprake van liefde. Ook niet toen ze, uit erkentelijkheid, zijn afscheidskus met een tikkeltje hartstocht beantwoordde. Ook

niet toen ze, na afloop van alles, nog even bij het bed stond van haar kind, dat ze de hele dag niet had gezien.

Toen liet ze alle amusement van die dag nog even aan zich voorbij glijden en fluisterde tegen het slapende joch: ‘Misschien kan mammie alleen nog maar houden van een man die ook van jón houdt. En omdat meneer André niet eens weet dat jij bestaat, en mammie toch niet helemáál zonder vertier kan... Daarom moet je haar maar gunnen dat ze zo af en toe eens wat surrogaat slikt, lieverd.’

8

HET VIEL HAAR NIET EENS ZO MOEILIK ANDRÉ ONKUNDIG te houden van het feit dat ze een kind had. Hij drong er immers nooit op aan haar in haar flatje te bezoeken, zomin als hij haar tot dusver had gevraagd eens bij hem ‘thuis’ te komen. Hij scheen zijn voldoening te kunnen vinden in het zo af en toe samen met haar ontglippen van de normen, waaronder hij dan misschien ook wel het huiselijke rekende. Alleen het spel dat ze erbij had willen spelen, dat van de ‘toevallig overgebleven juf’, deed voor haar gevoel niet veel opgang. Dat gevoel vertelde haar dat ze elkáár in dat opzicht doorzagen, overigens zonder enige behoefte aan details.

‘Als Frits er niet was geweest zouden we misschien zelfs wel quitte hebben gestaan, André,’ vertelde ze hem een keer in alle stilte en met een zweempje wrange spot.

Maar Frits was er wél, en ze vroeg zich ook wel eens heel serieus af door welke omstandigheden hij dat nog een keer zou ontdekken. In bijvoorbeeld een jaar kon heel wat meer gebeuren dan in drie maanden...

Meneer Spoor zou dergelijke omstandigheden wel niet veroorzaken. Hij praatte toch al weinig over haar persoonlijke ditjes en datjes, en scheen dat moeiteloos te vermijden als André in de buurt was. Overigens: de wereld zou niet onder haar voeten wegzinken, als André zijn ontdekking zou doen. Ze bedroog hem tenslotte niet, en zoals ze nu met elkaar omgingen zouden ze het zonder bezwaar kunnen blijven doen. Alleen als hij méér van haar zou willen, bijvoorbeeld door wat hij dan van haar zou weten...

Op de zaak dus nog steeds het beleefdheidsvertoon dat als een soort bedrog tegenover de baas zou kunnen gelden. Maar haar intuïtie gaf haar nu eenmaal in, dat allerlei posities veel moeilijker zouden worden als de baas wél op de hoogte zou zijn van de vrij intieme relatie tussen zijn beide werknemers.

De positie van André bijvoorbeeld. Die scheen bij de huidige stand van zaken met de dag steviger te worden. De baas gaf hem tenminste steeds meer in handen, scheen meer vertrouwen in hem te gaan stellen. Maar het optreden van André had dan ook iets overtuigends. Dat kwam misschien door zijn flair, waaraan toch ook een stukje waarschijnlijk aangeboren distinctie niet vreemd was.

En bij dat alles stond de tijd niet stil, naderden ongemerkt de kerstdagen. Ongemerkt misschien omdat die periode van lange winteravonden nogal eens werd doorbroken door een in zijn afwisseling boeiend ontglippen van de sleur...

Een week voor de kerst praatte de baas dan weer wél eens over haar persoonlijke ditjes en datjes, op een verrassende manier nog wel.

Ze zat in zijn privé-kantoor en had zojuist een streep gezet onder de eerste brief, die ze had opgenomen, toen hij begon: 'U weet natuurlijk dat de winkels op 't ogenblik laat open zijn?'

Ze 'mmm'-de zonder enig benul van waar hij heen wilde.

'En gaat u nu ook een keertje winkels kijken met Frits, eventueel iets kopen voor 'em?'

'Dat was ik van plan morgenavond te doen, ja. Dat wil zeggen: kijken. Z'n cadeautje heeft-ie met sinterklaas al gehad.'

'O. Nou, dan moet u toch maar...'

Hij deed een greep in zijn binnenzak en wilde haar een briefje van vijftwintig geven.

‘...hier iets voor kopen voor 'em, en nog even gezellig ergens iets eten of drinken.’

Dat ze niet onmiddellijk haar hand uitstak naar het briefje, was het gevolg van een gedachte die zomaar door haar heen flitste.

‘Betaalde liefde...’

Ze moest dat begrip even ontzenuwen, deed het door zich te realiseren dat hij naar háár nauwelijks omkeek en mompelde: ‘Als u vindt dat u dat voor Frits ... ik bedoel...’

Ze wist niet zo goed onder woorden te brengen wat ze bedoelde, en dat bleek ook niet nodig.

‘Ik vind uw zoon een leuk joch, en op grond daarvan mag ik hem toch wel eens iets geven? U moet me alleen geen lamme arm laten krijgen.’

Ze stak haar hand uit en pakte het briefje van hem aan. Dat hun handen elkaar daarbij even raakten, ervoer ze met een stukje ironie. Het kon immers zijn bedoeling niet zijn geweest haar aan te raken... Maar zijn gebaar tegenover Frits was geweldig sympathiek, en daarom...

‘Namens mijn zoon hartelijk dank, meneer Spoor. Ik zal iets moois voor hem kopen. En mag hij dan weten dat hij dat van ü heeft?’

‘Och ... dat is immers niet nodig... U ziet maar. En zullen we dan nu maar weer verder gaan met de post?’

De volgende avond ging ze dus met Frits op stap. Het was koud, het vroom een beetje, maar het joch scheen daar geen grein hinder van te hebben. Hij huppelde mee aan haar hand, praatte het ene ogenblik honderd-uit en stond dan weer in stille bewondering voor een mooie kerst-etalage.

Ze had hem nog niets verteld van ‘een cadeau’, wilde hem compleet verrassen als hij misschien iets zou zien dat hij erg graag wilde hebben. Maar hij vond álles mooi, en vroeg nergens naar. Het mooist vond hij trouwens nog de dingen die niet te kopen wéren, zoals sneeuwvlokken in een roodbelichte etalage en kerstliedjes waarvan de klanken door deuren en ramen van de grote warenhuizen heendrongen. Natuurlijk gingen ze ook zo'n warenhuis binnen, hoopte ze maar dat hij er op een of ander vanwege het budget toelaatbaar stuk speelgoed zou afvliegen. Maar zijn overgrote bewondering had de kolossale kerstboom, waar hij een hele poos stilletjes naar bleef kijken.

Gedurende die stilte gingen er een paar gedachten door haar heen. Dat ze zelf nog nooit een kerstboom hadden gehad, omdat ze hem er tot vorig jaar nog te jong voor had gevonden. Of ook, misschien zelfs wel voornamelijk, omdat een kerstboom een bepaalde sfeer opriep die ze niet in hun kleine, onvolledige samenleving vond passen? Maar hij was nu vijf, en hij miste toch al zoveel. En als deze dingen nu tóch het meeste voor hem betekenden...

‘Zou je het fijn vinden als we zélf een kerstboom hadden, Frits?’

Zijn ogen keken met aarzelende verwachting naar haar op.

‘Ja ... maar ... is een kersboom niet heel erg duur, mammie?’

‘De versiering is nogal duur, lieverd, als je dat allemaal voor de eerste keer moet kopen. Maar mammie zal je iets leuks vertellen. Die meneer die ons een poosje geleden in de auto naar huis bracht, je weet wel, mammie d'r baas, heeft mammie geld gegeven om iets voor jou te kopen. En als we van dat geld nou eens de kerstboomversiering betaalden?’

Zijn ogen begonnen te stralen.

‘Gaan we dat dan nou samen doen, mammie?’

Ze knikte, en het volgende moment huppelde hij opgetogen met haar mee naar de afdeling waar al die kleurige en glinsterende dingen werden verkocht.

Ze liet hem in hoofdzaak zelf uitzoeken, maar het pak waarmee ze tenslotte de straat op gingen was te groot voor hem om te dragen.

Met dat grote pak gingen ze ook nog een keer een cafetaria binnen, en dat maakte het feest wel compleet voor hem. Vanwege de gezellige drukte en de kerstliedjes die ook dáár boven het geroezemoes uit klonken.

Zelf had ze er af en toe het gevoel een beetje te koop te zitten, zo tussen het grote pak en het kind in. Dat kwam misschien door bepaalde blikken, die herinneringen oproepen aan vroeger...

Toen ze de volgende morgen op haar plekje tegenover de baas zat vertelde ze hem, nog voor ze met opnemen begonnen, wat het resultaat was geworden van zijn schenking. Ze deed het onomwonden, dus inclusief haar eerdere gereserveerdheid tegenover de ‘sfeer’ van een kerstboom.

Hij knikte, alsof hij blij wilde geven daar iets van te begrijpen, en zei toen: ‘Een mooier cadeau had u waarschijnlijk niet voor hem kunnen kopen. Het heeft z'n waarde op verschillende manieren.’

Wat hij daarmee precies bedoelde drong maar vaag tot haar door. Ze zei dus: ‘In elk geval zal het nu wel echt kerstfeest voor hem worden.’

Het bleef even stil, waarna hij vroeg: ‘Hebt u nog speciale plannen voor die dagen?’

Ze dacht aan wat André haar had voorgesteld, om op de

avond van tweede kerstdag samen ‘ergens’ heen te gaan. Ze had nog geen ‘ja’ en geen ‘nee’ gezegd omdat ze nog niet goed raad had geweten met bijvoorbeeld de vraag of ze Ans hier nu wel mee kon opknappen. En in elk geval was dit niet iets om te vertellen aan de baas...

‘Och nee, wat zouden we moeten doen,’ gaf ze haar antwoord wat vertraagd.

In een opwelling van ‘ook belangstelling willen tonen’ liet ze erop volgen: ‘En hoe gaat ü de kerstdagen doorbrengen?’

Hij keek haar heel even wat verward, naar het haar voorkwam ‘ontwapend’ aan. Dan verstrakte zijn gezicht en zei hij op een toon die nogal onverschillig klonk: ‘In m'n eentje, zoals het een doorgewinterde vrijgezel betaamt.’

‘Maar u zou toch bijvoorbeeld iets met vrienden...’

‘Ik heb ze niet en ik heb er ook geen behoefte aan. Ik heb alleen maar één vriendin, met wie ik wel een paar keer een grote wandeling zal gaan maken en die me in elk geval bij alles wat ik doe gezelschap zal houden. Is 't niet, Lady?’

Hij strekte zijn hand uit naar de hond, die die hand nu likte, wist ze. Zijn sterke, benige hand...

‘We gaan eens aan 't werk,’ zei hij kort.

9

OP DE DAG VOOR KERSTMIS VERTELDE ZE ANDRÉ DAT ze wat haar betrof wel konden gaan op de avond van de tweede kerstdag. Natuurlijk zonder erbij te vertellen dat Ans, toen ze met een enkel woord van het mogelijke ‘uitje’ had gehoord, met alle geweld had gewild dat ze het zich zou gunnen. Ans die overigens deze keer om een kleine gunst als tegenprestatie had gevraagd.

‘Mag ik 'em dan op eerste kerstdag meenemen naar een kinderdienst? Er worden onder andere dia's vertoond, dus dat zal-ie wel prachtig vinden.’

Ze had het natuurlijk goed gevonden. Ze vond alles wat Ans deed goed, misschien wel vanuit een gevoel van eigen tekortkoming waaraan ze nu eenmaal niets kon verhelpen. En zo begon ze, op de vooravond van de kerst, aan een paar dagen waar ze eigenlijk een beetje tegenop zag. Kwam dat door de verscheidenheid van ingrediënten waaruit ze zich een ‘feestdiner’ zou moeten bereiden? De kerstboom was zo'n ingrediënt; en de stralende ogen van Frits, als hij naar het branden van de echte kaarsjes keek; en de gedachte dat ze haar kind morgen aan een ander moest meegeven om hem het kerstverhaal te laten horen; en het vooruitzicht van een ‘exclusieve’ avond, als slot van alles; en, natuurlijk ... haar eenzaamheid.

Die werd trouwens later op de avond, toen Frits al naar bed was, doorbroken door een onverwacht bezoekje.

De bel, een nog verre stem, even later een bekend gezicht.

‘Dominee, als ik het goed heb?’

‘Reuze goed. Mag ik even binnenkomen?’

‘Tuurlijk. Doet u uw jas even uit?’

‘Héél even. Maar dan moet u dit vast van me aanpakken. Is tóch voor u bestemd, ziet u.’

Ze kreeg een heel mooi kerstbakje in haar handen, met een kaartje eraan waarop de kerk haar groette.

‘Voor eenzame en bejaarde dopelingen?’, vroeg ze spottend.

Hij grinnikte.

‘En aanverwanten, want de zieken krijgen ook zoiets. Alleen had ik dat natuurlijk ernstiger moeten zeggen.’

‘En gaat u al uw klanten persoonlijk af?’

‘Nee, zou geen doen zijn. We doen dit in mijn wijk met z'n zessen, waarbij ikzelf degenen voor m'n rekening neem die de lekkerste koffie schenken.’

‘Met andere woorden...’

‘Toe dan maar; omdat u zo aandringt.’

Ze had het gevoel dat zijn vlotheid haar tot op zekere hoogte kon maken en breken; ze wist ook heel zeker dat die hoogte ineens bereikt kon zijn.

‘U hebt dus een kerstboom gekocht voor uw jongen,’ zei hij toen ze samen achter hun koffie met een stukje kerstbanket zaten.

‘Ja; voor het eerst dit jaar.’

‘Zult u nu wel elk jaar blijven doen. 't Lijkt me zo'n feest, hè, er zo met z'n beidjes naar te kijken.’

Ze dacht even aan zijn gemis.

‘U hebt zeker géén boom?’

‘Och nee. Dat zou een soort vlucht voor de werkelijkheid zijn, vindt u niet?’

‘Je kunt er behoefte aan hebben daarvoor te vluchten.’

‘Geef ik direct toe. Maar je komt er zo weinig verder mee. En het is allerminst in navolging van onze Heer.’

‘Dat laatste speelt niet voor iedereen een rol.’

‘Nee. Misschien gaat het later een rol spelen voor uw jongen.’

‘Zou best kunnen. Om te beginnen gaat-ie morgen met ons buurmeisje naar een kinderdienst.’

‘Fijn. Mogen ouders daar ook komen?’

‘Alleen bráve ouders, ben ik bang.’

Hij schudde met een opgewekt gezicht zijn hoofd.

‘Niet als ze het feest vieren in de geest van het kerstkind. Dat voelde zich vooral aangetrokken tot de mensen die níet zo braaf waren, weet u wel?’

Hij dronk zijn kopje leeg, veegde de kruimels banket van zijn mond en stond op. Dan, zijn ogen gericht op het kerstbakje dat ze op tafel had gezet: ‘Beschouwt u dit nu alstublieft niet als een stukje dwingelandij. Als onze Heer mensen wil roepen dan heeft-ie daarvoor nog wel andere middelen dan een dominee die met kerstbakjes sjouwt.’

‘Ik zal het dus maar als een zuiver menselijke attentie opvatten?’, vroeg ze met nog maar een klein beetje spot.

Hij keek haar warm aan.

‘Ja; héél menselijk.’

Het slot van alles: haar ‘exclusieve’ avond. Exclusief ook nog in die zin dat het laat in de middag was gaan sneeuwen, zodat ze hun rit naar hun bestemming maakten in een steeds witter wordende wereld.

Die bestemming was deze keer een ‘tent’, zoals André het bij voorkeur noemde, aan de kust, en ze hadden dus nogal een stukje te rijden. Van de dwarrelende sneeuwvlokken die hen daarbij omringden en af en toe het uitzicht bemoeilijkten zei André: ‘Die willen de zaak extra romantisch maken. Maar is dat eigenlijk aan ons besteed?’

Wat haarzelf betrof was ze geneigd 'nee' te zeggen. Na een brok leven dat haar figuurlijk en min of meer ook letterlijk op de keien had gezet, had ze immers geen behoefte aan romantiek. En hoe dat nu met André zat... Letterlijk stond hij niet bepaald op de keien. Maar of hij in figuurlijke zin nooit eens een smak had gemaakt...

'We nemen het maar zoals het valt,' reageerde ze tenslotte nogal nuchter.

'En het valt in elk geval zacht. Heb je het warm genoeg?'

Attent van hem, om dat te vragen. Ze werd tegenwoordig gewoon bedolven onder de attenties.

'Ja, dank je.'

'Met een kwartier zijn we er. Zal ik blij om zijn ook, want van dat getuur word je iebel.'

't Is misschien zelfs verstandig een beetje langzamer te rijden.'

'Hè? Nee, dat doen we niet. Zonder een beetje vaart is het leven een dooie boel.'

Ze hielden de 'vaart' er die avond in door veel te praten, veel te dansen, veel te drinken. En dat alles in een entourage die toch wel degelijk op Kerstmis was afgestemd, want er was sparregroen, en er brandden kaarsen. Maar voor haar gevoel holden ze bij die kerstsfeer vandaan, samen met al die andere mensen die daar behoefte aan schenen te hebben.

Omdat ze bang waren door iets of iemand te zullen worden geroepen?

Op hun terugrit sneeuwde het niet meer, hoefde André dus niet meer te turen. Dat was misschien wel een gelukkige omstandigheid, al scheen de sherry die hij op zo'n avond dronk nooit veel invloed op hem te hebben.

Zelf voelde ze zich doezelig, had ze er wel degelijk moeite mee helder te denken. Aan het kerstfeest bijvoorbeeld, dat voorbij was. Waar was dat ook weer mee begonnen? O ja, met die avond waarop ze samen met Frits de versiering had gekocht voor hun boom, die ze een paar dagen later had aangesleept. Geen betaalde liefde, nee. 'Ik vind uw zoon een leuk joch.' Maar naar u kijk ik niet om. Dat laat ik over aan kerels zoals in die cafetaria...

Ze had nota bene nog een vent op bezoek gehad ook. Een dominee nog wel. 'Héél menselijk.' En toch heel fatsoenlijk...

Die witte hyacint in dat kerstbakje rook overigens heerlijk. Dat had Frits ook gevonden. 'Lief zijn ze voor ons, hè mammié?'

Zo opgewonden als hij was geweest toen hij van die kinderdienst was thuisgekomen. 'Prachtige plate, mammié, op een heel groot lake. Jammer dat jij 'et niet gezien heb.' Nee lieverd, mammié voelt zich niet tot die dingen geroepen...

Waarom zei André toch al die tijd geen stom woord. Dacht misschien dat ze mafte...

Maar ze had haar ogen open. Nou ja, hólf open. Ze zag de sneeuw op de weg, en op de huizen, en op de bomen.

'Extra romantisch'. Niet meer nodig. Het kerstfeest was voorbij...

Straks Ans nog, met haar eeuwige koffie. Hoewel ze daar nu misschien wel hard aan toe was. 'Een gevoel van thuiskomst.' Hardstikke fijne meid ben je, Ans. En jij kunt ook niet helpen dat Kerstmis me door m'n vingers is geglipt zonder dat het feest is geweest voor me...

'Als onze Heer mensen wil roepen.'

Deed-ie dat wel eens? Hij had in elk geval een paar ge-

schikte dagen voorbij laten gaan. Want straks begon er weer een nieuw, grijs jaar, waren de hoogtepunten weer achter de rug.

Nou ja, hoogtepunten...

De stad, de huizenblokken. Zo dadelijk zouden ze voor één daarvan blijven stilstaan.

‘Thuiskomst.’ Haar kind...

Nee, ze zou niet meer bij hem gaan kijken. Ze was half teut, en André zou zo dadelijk nog een kleine beloning moeten hebben.

‘Mammie heeft niet zo heel waardig kerstfeest gevierd, lieverd. Wat dat betreft, en als het kerstkind nou wérkelijk is gekomen voor de knoeiers...’

10

OMSTREEKS HALF JANUARI VERTELDE DE BAAS HAAR van zijn nieuwe reisplannen. Hij deed het naar aanleiding van brieven die ze moest schrijven aan een paar haar onbekende firma's in Zweden.

‘Met die zaken ga ik contact opnemen, ook persoonlijk. Het zal er wel op neer komen dat ik begin februari voor zo'n week of drie naar Zweden ga.’

‘Dat is een hele tijd,’ gaf ze als haar eerste, nuchtere reactie.

‘Inderdaad. Maar voor niemand te lang, stel ik me zo voor.’

Ze vond dat een eigenaardige opmerking, vroeg zich zelfs een ogenblik af of ze nu zou moeten zeggen dat het gemis háár misschien lang zou vallen. Maar om een dergelijke vriendelijkheid scheen hij niet verlegen, en daarom zei ze alleen maar: ‘Lady zal u natuurlijk erg missen. Want die brengt u zeker weer naar een dierenpension?’

Hij schudde zijn hoofd en lachte even. Oók al een beetje eigenaardig.

‘Nee; nu het om zo'n lange tijd gaat neem ik 'r mee. Dat zal daarginds wel eens complicaties opleveren, maar daar staat dan tegenover dat we ons geen van beiden eenzaam zullen voelen.’

Dat voelde hij zich dus zonder de hond wél, bedacht ze terloops. En dat zou zij, als ze Frits zou moeten missen...

‘U gaat het hele plan zeker uitvoerig met meneer Buissant bespreken?’, praatte ze maar gauw over die gedachte heen.

‘Ja, inderdaad uitvoerig. Vooral omdat ik er tot op zekere

hoogte zijn suggesties in volg.’

‘Bedoelt u dat u hem een kans geeft zich een beetje met de leiding van de zaak te bemoeien?’

‘Die kans krijgt hij, ja, maar het is een kans die hij heel licht kan verspelen.’

Terwijl hij dat laatste zei, veranderde er iets in zijn gezicht. Het werd hard, zelfs harder dan ze ooit had gezien. Het drukte een stille bedreiging uit die haar inwendig even deed huiveren. Maar verder werkte dat alles niet door, want het volgende moment stond zijn gezicht weer ‘gewoon’ en zei hij doodkalm: ‘Tja, we zullen dus weer aan ons beste Duits moeten gaan geloven. Want Zweeds was er zeker op uw middelbare school niet bij?’

Ze schudde omslachtig haar hoofd. Zoals de zaken er voor haar in die jaren hadden bijgestaan, mocht het een wonder heten dat ze het diploma van een middelbare school had gehaald...

Na haar bleef André die hele verdere morgen bij de baas, en ze kwamen er dus pas 's middags aan toe te praten over het vooruitzicht van zo'n drie weken ‘vrijheid’.

‘Ik neem er vast een voorschotje op door vanaf dit moment te kappen met dat bezopen “gejuffrouw”,’ begon hij nogal radicaal, en daar wist ze niets anders tegenin te brengen dan een berustend: ‘Als je dan maar telkens op tijd overschakelt.’

‘Over overschakelen gesproken,’ haakte hij zonder plechtige belofte in. ‘Heeft-ie je verteld dat dit eigenlijk de kant van mijn ideeën uitgaat, ik bedoel dat zoeken naar nieuwe contacten?’

Ze knikte en dacht heel even aan het gezicht van de baas toen hij het over het verspelen van die kans had gehad.

‘Ja, in die geest heeft hij wel iets gezegd.’

‘Alleen raar dat-ie het nou weer zo ver gaat zoeken. 't Is net of-ie de gerenommeerde zaken die veel dichter in de buurt liggen systematisch ontwijkt. Maar goed, ieder mens zal zo wel z'n achtergronden hebben. Of heb jij ze niet?’

Het was voor het eerst dat hij zinspeelde op de dingen die ze niet van elkaar wisten. Maar of het nu betekende dat hij die dingen bij haar wilde aftasten...

‘Ik wil me in elk geval niet als uitzonderingsgeval opwerpen,’ pareerde ze omzichtig. ‘Maar uiteindelijk moet de baas dus zelf weten wat-ie doet, en moet jij maar een verstandig gebruik maken van de kansen die je krijgt.’

‘Ben je ergens bang dat ik dat níet zal doen?’

Hij vroeg het spottend, uitdagend, maar voor haar gevoel daagde hij niet háár uit. Overigens had hij veel van een avonturier, zoals hij nu met zijn handen in zijn zakken, het gezicht iets opgeheven naar de zon die naar binnen scheen, voor haar raam stond.

Een gentleman-avonturier, die niet bang was voor risico's...

‘Verstandig en gedurfd zijn twee verschillende dingen,’ zei ze laconiek. Dan, omdat ze van het nogal penibele onderwerp af wilde: ‘Ik weet niet of je er erg in hebt, maar je beneemt me de paar straaltjes zon die m'n bureau nog weten te bereiken.’

Hij draaide zich om en kwam aan haar andere kant staan.

‘En dat terwijl ik jou juist zo'n boel zonneshijn gun. Een leven vol, als 't aan mij ligt.’

“Vol” kan natuurlijk al niet meer,’ liet ze zich een beetje wrang ontglippen.

‘Waarmee je wilt zeggen dat het tot dusver niet stralend is geweest. Daarvan meende ik al wel eens het een en ander

te hebben gemerkt. Maar is dat niet een reden temeer om het in 't vervolg een beetje anders uit te kienen?’

‘Je praat er nogal naïef over, vind je niet?’

‘Nee, en ik geloof ook niet dat ik zo'n naïeveling bén. Eerder iemand die bewust z'n kansen uitbuit. Een opportunist, weet je wel? En van die kansen wil ik jou graag laten meeprofiteren omdat...’

Hij kwam vlak naast haar staan, sloeg zijn arm om haar hals, duwde haar hoofd achterover en zei zacht: ‘Omdat ik je mag, Kiki, en omdat je een verrekt mooi schepsel bent.’

Gedurende een paar seconden keek ze zo, min of meer gedwongen, in zijn gezicht. En de gedachte die daarbij door haar heen flitste, was eigenlijk meer een herinnering.

‘Hij zou wel eens een man met allerlei gezichten kunnen zijn...’

Ze wrong zich op een speelse manier los uit zijn greep en zei in diezelfde trant: ‘U neemt tevéél voorschot op drie weken vrijheid, meneer Buissant.’

Toen ze die avond alleen in haar ‘leefbare’ kamer zat, zonder behoefte te hebben aan het show-programma dat de TV op het journaal liet volgen, probeerde ze de nogal indringende ervaringen van die dag op een nuchtere manier te verwerken.

Die opmerking van de baas bijvoorbeeld, nadat ze iets had gezegd van de lange tijd dat hij zou wegblijven. ‘Voor niemand té lang.’ Daar kon je zoiets uit opmaken als: ‘Ik weet dat deze en gene me liever kwijt dan rijk is.’ En waren André en zij dan die ‘deze’ en die ‘gene’?

Wat haarzelf betrof kon ze het zich nauwelijks voorstellen, maar hij was nu eenmaal een ondoorgroendelijk iemand. En André... Die was misschien in een wat te geforceerd

tempo met zijn plannen en ideeën komen aandraven, zodat er iets was gaan botsen.

Toch, en dat was misschien op zichzelf een merkwaardige zaak, gaf de baas ruimte aan die ideeën van André. Maar dat hij daarbij geducht op zijn hoede was...

Die stille bedreiging, die ze zelfs een beetje eng had gevonden. Moest ze André er soms voor waarschuwen?

Quatsch natuurlijk. In de eerste plaats zou hij er waarschijnlijk niet in geloven, en in de tweede plaats was hij er het type niet naar om zich door een of andere bedreiging van z'n stuk te laten brengen. Hij zou misschien zeggen: 'Dan moet ik toch eerst nog altijd ergens op gevangen worden,' en van hem kon je gerust zeggen dat hij een 'gladde' jongen was.

Overigens: hij dééd niets onrechtmatigs, en het was eigenlijk bespottelijk zoiets met hem in verband te brengen. Al was ze vanmiddag, toen ze een ander 'gezicht' van hem had gezien, zelf wel op haar hoede geweest...

Goed. Maar dat had natuurlijk te maken met haar eigen verleden. En misschien waren mensen die een 'verleden' hadden wel altijd...

Een geluidje.

De kamerdeur die langzaam open ging.

Frits, in zijn pyjama maar naar het scheen nog klaarwakker.

Hij kwam stilletjes op haar toe lopen en kroop op haar schoot.

'Wat is er aan de hand, lieverd.'

Hij vlijde zich dicht tegen haar aan, zei zacht, zonder haar aan te kijken: 'Ik kon aldoor maar niet slape, mammie. En toen werd 'et zo stil bij jou. En toen moest ik denke ... toen was ik zo bang... Maar jij gaat niet dood, hè?'

Hij keek nu wel naar haar op, waardoor ze in zijn grote ogen een paar tranen kon zien.

‘Mal joch,’ knuffelde ze hem. ‘Mammie is toch nog jong, mammie gaat toch zo maar niet dood?’

‘Pas als jij heel oud bent, hè?’, duwde hij zichzelf kennelijk boven zijn twijfels uit.

‘Ja hoor, als ik heel oud ben.’

‘Maar...’ De twijfels lieten hem blijkbaar niet zómaar los. ‘Maar mense die niet oud zijn gaan ook wel 'es dood, hè? En kinderen ook. En ik héb alleen maar jou, moet je denke.’

Heel even be kroop haar de gruwelijke gedachte dat haar werkelijk iets zou gebeuren. Gruwelijk om hém. Want dan zou haar onecht kind geen enkele bescherming hebben in die harde wereld die zo vaak striemend praatte en keek...

‘Luister eens, Frits,’ zei ze zacht. ‘Mammie zal voor jou blijven zorgen tot je een grote man bent geworden, en niemand meer nodig hebt.’

Hij scheen daar even over na te denken. Dan zei hij opeens: ‘Behalve de Here Jezus, hè? Want de juffrouw van de kinderdienst zei dat kindere en grote mense de Here Jezus nodig hebbe.’

Met het gevoel dat hij bij die gedachte in elk geval rust vond knikte ze, prevelde ze hem zelfs na: ‘Ja lieverd, kinderen en grote mensen. En ga je nou dan fijn slapen, en zal mammie de televisie aanzetten, zodat het niet zo verschrikkelijk stil is in huis?’

Hij schudde zijn nu weer tevreden toet.

‘Nee hoor, hoeft niet. Ik weet nou weer dat jij d'r bent, en ik ga m'n liedje nog een keer zinge. Dan past de Here Jezus goed op me, hè, want dan ben ik een schaapje van zijn kudde.’

Ze bracht het niet op hem nog een keer naar bed te brengen, of misschien alleen maar niet om nog een keer naar zijn liedje te luisteren. Maar er doorwoelden haar ook allerlei gedachten; gedachten die voor een deel pasten in haar ‘nuchter denken’ over de ervaringen van die middag maar die voor een ander deel werden opgezwiept door een paar kinderlijke, haast sentimentele woordjes. ‘Ik heb alleen maar jou.’

Sentimenteel. Dat was een begrip waar de wereld van vandaag op spuugde. Maar al spugende raakte ze wel eens een klein gevoeligheidje dat wérkelijk nog bestond, zoals een onecht kind dat het zonder de bescherming van een vader moest stellen...

‘En van die kansen wil ik jou graag laten mee-profiteren. Omdat ik je mag, Kiki, en omdat je een verrekt mooi schepsel bent.’

André met een ander gezicht. Het gezicht van een bezitter, die voor dat bezit ook wel wat over heeft.

‘Mee-profiteren.’ Van zijn flair, van zijn capaciteiten die hij uitbuitte en waarmee hij naar het scheen een luxe-leventje wist te verdienen...

Goed, ze wilde wel mee-profiteren. Of liever gezegd: ze wilde haar kind laten mee-profiteren. Van dat kind wist hij niets af, en ze zou er ook pas op een geschikt moment mee voor de dag komen. Nadat ze hem eerst, door telkens iets meer toe te geven, voor zichzelf had gewonnen.

Dat ‘telkens iets meer’ zou haar proef zijn. Als ze hem dat zou kunnen afdwingen, zou het betekenen dat hij wel degelijk anders was dan de lui van vroeger, dat hij haar in bepaalde mate respecteerde en op grond daarvan waarschijnlijk ook vriendelijk zou zijn voor haar kind.

Dat ‘vriendelijk’ was niet het begrip waarmee ze, kil en

trots, voor haar moeder had gestaan toen die had gezegd: 'Probeer het ook zo te krijgen. Desnoods met een man die niet zo dol is op een kind dat niet van hem is.'

Maar sindsdien was haar trots door het een en ander aangevreten. En zelf zou ze tenslotte ook geen echte liefde geven...

11

SOMS KON ZE ZICH NIET HELEMAAL ONTTREKKEN AAN DE natuurlijk dwaze indruk dat André haar spel van ‘telkens iets meer’ doorzag. Maar hij speelde het dan ook voorbeeldig, misschien zelfs iets té voorbeeldig mee. In de weken die volgden, en vooral toen de baas volgens plan aan zijn reis was begonnen, kreeg hun omgang een intiemer karakter, maar hij doorbrak geen enkele keer de geleidelijkheid waarmee dat gebeurde.

Ze begon zich in haar gedachten dus al in te stellen op het moment waarop ze hem van Frits zou vertellen. Waarschijnlijk een voor hem even wat schokkend moment, en daarom moest ze het, wat betrof omstandigheden en tijd, zo tactvol mogelijk kiezen.

Maar het waren juist ‘omstandigheden’ die haar een vrije keus ontnamen...

Op een middag, zo'n twee weken na het vertrek van de baas, werd ze op de zaak gebeld door de leidster van de kindercrèche. Dat gebeurde anders nooit, en ze begreep dan ook onmiddellijk dat er iets bijzonders aan de hand moest zijn. Dat was ook zo, want zich beperkend tot luisteren kreeg ze te horen dat Frits “erg hangerig” was, en waarschijnlijk iets ‘onder de leden’ had.

‘Zou het niet het beste zijn dat u 'em wat vroeger afhaalt, als u daar tenminste gelegenheid voor hebt?’

Terwijl haar hersens veel dingen tegelijk verwerkten gaf ze een neutraal ‘ik zal het proberen’ ten antwoord, waarna ze de hoorn langzaam op de haak legde.

Zo, dit was dus het moment waarvan ze had geweten dat het een keer moest komen. Het kwam alleen te plotseling, en het viel buiten haar 'planning'. Overigens...

Het feit als zodanig was er ook nog. Frits ziek. Ze had vanmorgen niets aan hem gemerkt en misschien was haar ook wel het een of ander ontgaan. Maar hij kón natuurlijk ziek worden, net als ieder ander kind. Zo'n anderhalf jaar geleden was hij ook een tijdje ziek geweest. Toen had de baas haar wat betrof haar komen en gaan volkomen vrij gelaten, een vrijheid die ze in haar omstandigheden ook hard nodig had gehad en nu waarschijnlijk ook nodig zou hebben...

André. Hij zat drie meter bij haar vandaan maar scheen nog nergens erg in te hebben. En toch kwam er nu een kritiek moment. Voor hem zowel als voor haar...

Ze stond op, liep langzaam naar zijn bureau. Pas toen ze er vlak vóór stond keek hij op, met een blik die het haar niet makkelijker maakte.

'Er was daarnet iemand voor me aan de telefoon, André.'

'Dat hoorde ik, ja. Toch niet een concurrent van me?'

'Nee, de leidster van de crèche waar ik m'n zoon elke morgen heen breng.'

Ze had niet bedoeld het hem zo voor zijn voeten te gooien, maar het was het geïrriteerde antwoord op een irriterende vraag. En ongeveer in die stemming ook wachtte ze op zijn eerste reactie.

Dat was een wonderlijke, want terwijl hij haar een poosje zonder iets te zeggen bleef aankijken kwam er een flauw lachje op zijn gezicht. Dan, met wat lichte spot in zijn stem: 'En je vond het al die tijd nodig voor me verborgen te houden dat je een kind hebt? Vertel me eerst maar waarom ik het nu opeens wél mag weten.'

Een beetje in de war door zijn eigenaardige manier van reageren zei ze toonloos: ‘Hij is waarschijnlijk ziek. De leidster vroeg of ik hem eerder kon komen afhalen, omdat hij hangerig is, en als hem werkelijk iets mankeert zal ik morgen wel thuis moeten blijven, en misschien meer dagen. Ik had een of andere smoes kunnen verzinnen, maar dit moest toch een keer uitkomen, en daarom...’

‘Moet je onmiddellijk weg of kunnen we nog even blijven praten?’

‘Laten we zoveel mogelijk meteen uitpraten. Je weet nu dus dat ik een kind heb, en ik zal je ook vertellen waarom ik het voor je verzweg. Ik wilde niet dat iemand met wie ik dagelijks te maken zou krijgen me meteen al op een bepaalde manier zou aankijken. Want het kind is onecht, dat heb je zeker al wel begrepen. Z'n vader was één van degenen met wie ik me in zo'n stuk of wat hysterische jaren heb afgegeven. Ik heb dus wat de mensen noemen een “verleden”, maar ik loop er niet mee te koop. Ik wilde door jou graag “gewoon” worden beschouwd, dus als iemand van wie je niets wist. Een tijdlang heb ik het me voorgesteld als de rol van de toevallig overgebleven juf, maar daar is geloof ik niet veel van terechtgekomen.’

Ze zweeg, plukte een sigaret uit het pakje dat hij haar met een wat nonchalant gebaar voorhield en keek ernaar hoe hij ook zelf zijn rokertje pikte.

Pas toen hij hen beiden van vuur had voorzien, begon hij te praten. Rustig en met nog steeds een ondertoon van spot.

‘De toevallig overgeschoten juf. Nee, daar heb ik je geen moment voor aangekeken. Alle kerels zouden wel blinde stommelingen moeten zijn als ze zoiets zouden laten overschieten. Hoe ik je dán heb bekeken. Om je maar ronduit

de waarheid te zeggen: zo ongeveer als wat je nu van jezelf hebt verteld, en het verwondert me dan ook niet zo héél erg dat je een kind hebt, en dus een “verleden”. Het maakte voor mij niet zo bar veel uit, zie je, hoe het er in jouw leven precies heeft uitgezien. Enfin, dat is ook wel gebleken uit de manier waarop we met elkaar zijn omgegaan. Jij vroeg trouwens ook nooit naar mijn antecedenten. Had je er soms een vermoeden van dat ik ook een “verleden” heb?’

Hij keek haar aan vanuit een ‘gezicht’ dat ook weer nieuw voor haar was. Een hard, brutaal gezicht. En daar moest ze tegen zeggen dat ook zij zich niet zo heel erg verwonderde...

Het was niet nodig, want hij zei het zelf.

‘Het verwondert je in elk geval niet zo bovenmatig, hè? Goed, ik zal nu ook open kaart spelen. En ter inleiding een vraag. Weet je op grond waarvan ik hier ben aangenomen?’

‘Je capaciteiten, en je had in een bouwbedrijf gewerkt...’

‘Ja, maar dat bedoel ik niet. Op het gebied van referenties bedoel ik.’

‘Je had meen ik een prachtig getuigschrift...’

‘Juist. Dat had ik zelf gemaakt. Ik ben namelijk bij m'n vorige baas, dat bewuste bouwbedrijf, weggeschopt, zie je? Ik kwam dus niet makkelijk weer aan de slag, want bedrijven die een advertentie plaatsen gaan meestal ook nog eens persoonlijk informeren, als ze een kandidaat op de korrel hebben. Daarom heb ik mezélf gepresenteerd, in de hoop dat een of andere imbeciel genoeg zou hebben aan m'n getuigschrift, wat ik dan gauw genoeg zou merken. En Spoor wás zo'n imbeciel.’

Terwijl hij een paar lange halen deed aan zijn sigaret, kreeg

ze het beeld voor haar geest van de baas zoals hij op een morgen vóór haar had gezeten. Een gezicht dat nog harder was geweest dan dat waar ze nu in werkelijkheid in keek. Niet het gezicht dus van een imbeciel. Maar waarom de baas dan toch...

Ze probeerde haar zo langzamerhand doldraaiende gedachten te ordenen en vroeg: 'Maar je had toch een hoge functie bij dat bedrijf, je was er meen ik directie-assistent...'

'Ja, dat was ik er. Weet je hoe geworden? Ik was verloofd geraakt met de dochter van de baas. Niet m'n eerste liefde, maar dat doet er niet toe. Ze was niet bepaald mooi, bijvoorbeeld niet half zo aantrekkelijk als jij bent. Maar pa zag wat in me, vooral als zijn toekomstige schoonzoon, en pa was, om in de bouwtermen te blijven, steenrijk. De opportunist kwam dus om de hoek kijken, snap je? De man die van een beetje luxe houdt en die ook weet te grijpen, als-ie er de kans voor krijgt. Overigens moet je niet denken dat ik mijn geld met nietsdoen opstreek. Ik werkte tamelijk hard, en omdat ik ze ook nog liet profiteren van de ideeën die me nou eenmaal in elke situatie aanwaaien, werd ik in feite nog behoorlijk onderbetaald. Een zelfde geval als hier dus eigenlijk. Maar ik had daar veel vrijheid, en die gebruikte ik om te krijgen wat me toekwam. Een beetje goochelen met cijfertjes, begrijp je? Er zou nooit een haan naar hebben gekraaid als ik niet zo stom was geweest die griet erin te betrekken. Ze was er te rechtschapen voor, en ze had pa net iets te hoog. Op een gegeven ogenblik maakte ze dus een scène, waarvan het resultaat was dat ze pa van alles op de hoogte stelde. Ik had nog juist tijd dat getuigschrift in elkaar te futselen en er een fraaie handtekening van the big boss onder te fabriceren.

In sommige dingen ben ik wel handig, zie je? En toen de ontknoping van het drama. Daar mocht van de jongedame zelfs geen geurtje van een schandaal aanzitten; zo was ze ook wel weer. We volstonden dus van weerskanten met het onmiddellijk verbreken van alle banden, hetgeen voor mij betekende dat ik er nog wel een paar centen aan overhield. En in een wat plezieriger vaarwater terecht ben gekomen. Want zoals ik je al zei: jij bent oneindig veel mooier dan zij, en ergens varen wij toch ook in hetzelfde schuitje.’ Van alle indrukken die op haar kwamen af stormen, verwerkte ze alleen dat laatste. ‘In hetzelfde schuitje’. Twee mensen die een verleden hadden; die elkaar niets hoefden te verwijten, elkaar nergens scheef om hoefden aan te kijken. En zij was één van die beiden...

Frits. Ze moest nu nodig naar hem toe. Ze zou later wel verder praten met André, als er tenminste nog iets te praten viel...

‘Ik moet nu eerst weg. Misschien ben ik er morgenochtend weer, maar anders weet je dus wat er aan de hand is.’

Hij knikte met een gezicht dat haar bekend was. Van de avonden waarop ze samen uit waren geweest; van die zaterdag waarop ze samen hadden gewandeld in een zonbeschenen bos.

‘Het beste met je zoon. Als het een paar dagen gaat duren kom ik wel eens wat lekkers voor 'em brengen.’

Een half uur later liep ze met Frits van de crèche naar huis.

‘Ben ik nou écht ziek, mammi?’

‘Ik weet het niet, vent; we zullen de dokter even laten komen. Want je voelt je wel een beetje akelig, hè?’

‘Ik ben zo warm, en dan opeens weer koud. En een beetje

moei, geloof ik.'

'Mammie gaat je thuis gauw in bed stoppen, en dan moet de dokter maar vertellen wat we moeten doen om je weer vlug beter te krijgen.'

'En als ik nou morrege nog niet beter ben.'

'Dan blijft mammie gewoon bij je. Net als laatst, weet je wel, toen je ook een keertje ziek bent geweest.'

'Weet ik niet zo goed meer. Maar mag jij dan wel wegblijve van de baas?'

'De baas is op 't ogenblik op reis, en nou is die andere meneer zolang baas.'

'Oók een lieve baas?'

'Ja hoor. En nou m'n sleutels.'

Ze hadden hun woonfabriek bereikt.

12

NA EEN NACHT WAARIN FRITS NOGAL KOORTSIG WAS EN dus onrustig sliep, kwam de volgende morgen de dokter. Hij onderzocht het joch, haalde een keertje zijn schouders op en vertelde haar in de huiskamer: 'Er valt in dit stadium nog weinig te constateren, mevrouw Wijnhoudt. 't Kan een griepje zijn, maar het kunnen ook best de voortekenen zijn van een of andere kinderziekte; mazelen bijvoorbeeld. U houdt 'em maar in bed en natuurlijk regelmatig temperaturen. Misschien kom ik morgen nog even langs, en anders in elk geval overmorgen.'

'En als het bijvoorbeeld mazelen wordt, dokter... Wanneer kan ik dat dan merken, en waaraan?'

Ze wist zo weinig van die dingen af. Ze was eigenlijk zo weinig 'moeder'...

'Daar kunnen we wel een weekje op moeten wachten, mevrouw. En de verschijnselen: rode vlekjes en een schilferige huid. Gepaard gaande met een holle hoest en hoge koorts. Tja, als u dat te wachten staat krijgt u uw handen wel even vol. En dat komt in uw omstandigheden waarschijnlijk niet zo goed uit, hè?'

Altijd haar 'omstandigheden'. Die haar onderscheidden van een gewone moeder. Dat bedoelde hij natuurlijk niet in die zin te zeggen, want hij was integendeel een van de weinigen voor wie ze een 'normaal geval' was. Maar al wist ze dan dat hij dacht aan haar werk, en in zekere zin dus met haar meeleeftde...

'Frits zal in elk geval vanwege mijn "omstandigheden" niets tekort komen, dokter.'

Nee, Frits kwam niets tekort. Overdag zat ze heel veel bij hem, en 's avonds en 's nachts deed ze dat als hij wakker was, of zijn koortsdromen had.

Natuurlijk schakelde Ans zich ook onmiddellijk in, toen ze van het ziektegeval had gehoord. Overdag had ze haar werk, maar 's avonds kwam ze vaak aanlopen om het een en ander uit handen te nemen en een opgewekt babbeltje met Frits te maken. Toen de koorts bleef oplopen bood ze zich ook voor 's nachts aan, voor de wacht, maar daar zei Kiki een beslist 'nee' op.

'Ik ben z'n echte moeder, Ans, en ik wil hem dat graag tonen door hem alles te geven wat ik kan, waarbij dan zo'n paar uurtjes slaap nog niets hebben te betekenen.' Iemand anders die belangstelling toonde.

André, in de vooravond van haar vierde verzuimdag.

Dat verzuim scheen hij overigens te bagatelliseren, want hij zei er alleen van: 't Is natuurlijk ongezellig, zo in m'n eentje.'

Hij bracht fruit voor Frits, maakte er de opmerking bij dat hij dat nu tenminste kon doen, omdat hij wist dat er een 'Frits' bestond.

Ze liet hem wel binnen, maar niet bij het zieke joch.

'Hij denkt op 't ogenblik toch al zo moeilijk, zie je, en je krijgt hem later natuurlijk nog wel eens te zien.'

André drong nergens op aan, bleef ook maar kort.

Maar des te langer, des te intenser dacht ze in haar uren van waken over hem na. Ook over zijn andere 'gezichten'. Het harde, brutale waarmee hij haar van zijn 'verleden' had verteld. Goochelen met cijfertjes; een getuigschrift vervalsen. Was het erger of minder erg dan je lichaam verslingeren aan iedereen die er zin in had?

Wat maakte het uit. Je had beiden geknoeid, en of de een

nu een iets grotere knoeier was dan de ander...

Voor dominee zou het in elk geval geen verschil maken. Volgens hem telde zijn Heer het verleden niet, en daarom deed hij het zelf ook niet.

Maar het 'heden'. Daar ging het natuurlijk wel degelijk om. 'Varen we in hetzelfde schuitje.'

Maar zij knoeide niet meer. Niet méér tenminste dan alle 'gewone' mensen. En hij...

'Een zelfde geval als hier dus eigenlijk.'

Dat had hij gezegd van de omstandigheden die hem tot zijn goocheltoeren hadden gebracht. Betekende het dat hij ze ook in hún bedrijf zou gaan verrichten, als hij er de kans voor kreeg?

De baas gáf hem kansen, maar alleen om ze 'goed' te gebruiken. Als hij ze 'verkeerd' zou gebruiken, en de baas zou daar achter komen...

'Als ik niet zo stom was geweest die griet erin te betrekken.'

Zijn rechtschappen verloofde, die tenslotte alles aan haar vader had verteld.

Nu verkeerde zij in de situatie dat ze dingen wist die de baas niet mocht weten. Maar André had het met haar in zoverre beter getroffen dat zij niet rechtschappen was. Want in dat opzicht bleef je verleden altijd een rol spelen...

Misschien ging André weer nemen wat hij meende dat hem toekwam. Hij kreeg er waarschijnlijk wel kansen voor, als de baas regelmatig op reis zou gaan. Maar zij zou hem nooit verklikken. Ze had misschien zelfs al wel mee-geprofiteerd, en ze had haar kind willen laten mee-profigiteren...

Precies een week na zijn eerste bezoek constateerde de dokter mazelen, nadat ze zelf ook al een paar eerste rode

vlekjes had ontdekt.

‘We weten nu tenminste waar we aan toe zijn, mevrouw Wijnhoudt. Geen plezierige tijd die u tegemoet gaat, maar u hoeft zich in elk geval niet zo zeer ongerust te maken.’

Dat was op vrijdagmorgen, dat ze dat te horen kreeg. De volgende dag, laat in de middag, kwam meneer Spoor plotseling op bezoek.

‘Ik ben gisteren teruggekomen en hoorde van meneer Buissant wat er aan de hand is. Natuurlijk kom ik even kijken. En dit is voor Frits.’

Een grote fruitbak, waarmee ze al even onhandig manipuleerde als ze het een paar maanden geleden met haar kerstbakje had gedaan. Ze was nu eenmaal niet zo gewend aan attenties. Hoewel... Dit was er niet een voor háár.

‘Als u wilt mag u 'em ook zelf wel even aan Frits geven.’ Hij knikte, voor zijn doen een beetje bedremmeld, nam de bak weer van haar over en volgde haar naar het kamertje van Frits.

Het joch was niet helemaal koortsvrij, wist ze, en daarom begon ze met te zeggen dat hij alleen maar even heel rustig mocht praten met ‘deze meneer, je weet wel, mammié d'r baas.’

In zijn glinsterende ogen was onmiddellijk de herkenning.

‘Die mooie auto, hè, waar ik in mocht zitten. En nou kan ik u meteen bedanke voor de versiering van de kersboom.’

De baas boog zich over hem heen.

‘Niks te bedanken, hoor jong. Was de boom mooi?’

‘Ja, nou! En de lichjes, en we hebbe zo'n mooie piek, en ... en...’

‘Kijk eens wat meneer Spoor voor je heeft meegebracht?’, voorkwam ze dat hij zich te veel zou opwinden.

Ze hield de fruitbak in de hoogte die de baas zolang op

een stoel had gezet.

Zijn langgerekt ‘òòòh...’ wees in elk geval op een meer stille extase. Dan, kinderlijk-naïef: ‘Dat zou een pappie misschien ook voor me hebbe meegebracht.’

Meneer Spoor zei wat haar wel even óp de lippen kwam, maar er niet overheen.

‘Denk dan maar dat je dit van een pappie hebt.’

Nadat hij het had gezegd, scheen hij zich er ook meteen weer van te willen distanciëren. Hij mompelde tenminste zoiets van ‘onzin natuurlijk’, groette Frits en liep samen met haar terug naar de huiskamer.

‘Bezoek van vreemden maakt hem denk ik onrustig,’ verklaarde hij daar zijn snelle aftocht. En hij liet erop volgen:

‘Meneer Buissant is hier ook al een keer geweest, hè?’ Ze dacht er plotseling aan dat André hem het een en ander had verteld, zodat hij nu ook wist dat het bestaan van Frits geen geheim meer was voor zijn nieuwe medewerker.

‘Toen Frits ziek werd heb ik het hem natuurlijk moeten vertellen,’ knikte ze. ‘Dat spelletje is dus uit, en dat zou tóch een keer zijn gebeurd.’

‘Voor mij een wonder dat u het zo lang hebt volgehouden. En wat was zo ongeveer zijn reactie?’

Zo ongeveer. Daar kon ze een paar kanten mee uit.

‘Och, hij nam het nogal reëel op. Hij is vlot, moet u denken. Hij is dus ook al een keer geweest om een stukje fruit voor Frits te brengen.’

‘En hij bekijkt u niet op die bepaalde manier waar u blijkbaar nogal bang voor was?’

Ze zou hem nu kunnen vertellen dat André al heel weinig redenen had om haar op een bepaalde manier te bekijken. Vanwege hun zelfde schuitje...

In feite vertelde ze hem: ‘O nee, ik ben er voor hem niets

minder om.'

'Misschien zelfs iets méér, ik bedoel ... op het gebied van een bepaald soort toenadering?'

Ze vond die vraag niet bij hem passen; niet bij de neutrale, discrete houding die hij altijd tegenover haar had aangenomen. Hij keek er trouwens ook een beetje vreemd bij, net of een dergelijke toenadering hem rechtstreeks aanging.

'U hebt zelf een keer gezegd dat ik de mannen zo goed op een afstand wist te houden,' wees ze hem luchtig zijn plaats.

'Natuurlijk. Neemt u me dus maar niet kwalijk,' retireerde hij correct.

Direct daarna verdween hij. Was ze weer alléén met haar zieke kind.

Vroeg op die zaterdagavond kwam Ans nog even aanwaaien.

'Moeder is ook niet helemaal in orde, dus ik blijf maar kort, meid. Maar ik moet toch éven m'n knul gedag zeggen. Of slaapt-ie?'

'Nee, en ik vraag me af óf er vanavond en vannacht veel van slapen komt. Hij is nogal koortsig, zie je.'

Samen gingen ze naar het kamertje van Frits, die dadelijk druk begon te praten tegen 'tante Ans'.

'Mammie d'r baas is bij me geweest, tante Ans, en kijk 'es: die héle grote fruitbak heeft-ie voor me meegebracht. En hij vroeg of de kersboom mooi was geweest, en ik moest maar denke dat ik die fruitbak van een pappie had, en ... en leert u me nou weer 'es een nieuw liedje, tante Ans? Ik kan alleen niet zo erreg goed zinge...'

Zijn woordenvloed werd afgesneden door een hoestbui, en toen die was bedaard begon Áns te praten. Zacht, rustig.

‘Geweldig, knul, die fruitbak. Van fruit word je beter, en weet je waarvan ook? Als je erg rustig blijft, en vooral niet te druk praat. Want daar ga je van hoesten, zie je. En zingen kun je nou natuurlijk niet. Maar daarom kan ik wel een liedje voor je zingen, dat ik je dan ga leren als je weer helemaal beter bent. Zullen we het zo doen?’

‘Ja!’

Ans begon te zingen. Een liedje dat Kiki óók kende, maar nooit zou zingen omdat het nu eenmaal niet haar ‘genre’ was. Geen sprookjes-genre.

‘Jezus zegt dat Hij hier van ons verwacht, dat wij zijn als kaarsjes, brandend in de nacht.’

Leuke stem had Ans. En met zoveel overtuiging als ze dat kinderliedje zong...

‘Mooi, tante Ans. Ben ik ook een kaarsje?’

Ans leek wel meer ‘moeder’ dan zij, zoals ze de toet van het joch nu tussen haar handen nam en hem innig vertelde:

‘Ja Frits, jij bent een kaarsje. Een kaarsje dat heel helder brandt.’

Nadat Ans weer naar huis was gegaan bleef ze bij Frits zitten. Hij had vaak dorst, en de koorts zou nog wel verder oplopen. Maar eerst viel hij toch in een lichte, onrustige slaap, en gedurende die tijd dacht ze na over haar zaterdagavond.

Een stille weer, een eenzame. Dat zou misschien anders zijn geweest als Frits niet ziek was geworden, want dan zou André haar wel weer eens mee uit hebben gevraagd. Al zou ze dan misschien even hebben gearzeld tussen ‘ja’ en ‘nee’...

Het zou wel ‘ja’ zijn geworden. Want wat was er eigenlijk in wezen veranderd? André wist van haar dat ze een onecht kind had, en zij wist van hem dat hij met cijfers had ge-

knoeid. Ze stonden dus weer quitte, ze konden vrolijk verder leven. Alleen...

Ja, er was toch iets veranderd. Als ze haar plannen zou doorzetten, als ze haar kind op een gegeven ogenblik zou laten mee-profitieren van wat André te bieden had...

‘Jij bent een kaarsje dat heel helder brandt.’

Dat helder brandende kaarsje zou ze dan in de nevel zetten. Een nevel van onzuiverheid, van gesol met allerlei levenswaarden...

Misschien werd hij wel wakker omdat ze zo strak naar hem keek.

‘Is tante Ans nou weg, mammie?’

‘Ja lieverd. Je hebt 'r toch voordat je ging slapen gedag gezegd?’

‘O.’

Stilte.

‘Ze heb voor mij gezonge, hè?’

‘Ja. Een mooi liedje, vond je niet?’

‘Ik weet 'et niet precies meer. Allenig dat 'et over kaarsjes ging.’

‘Kaarsjes die branden in de nacht, ja. En toen zei tante Ans dat jij ook zo'n kaarsje was.’

‘Is 'et nou nacht, mammie?’

‘t Is avond, Frits; straks wordt het nacht.’

‘En blijft mijn kaarsje dan brande?’

Ze zag de glinstering van een snel oplopende koorts in zijn ogen.

‘Ja hoor. Wil je wat drinken?’

‘De nacht is donker, hè mammie? Maar als mijn kaarsje brandt ben ik niet bang. En jij moet ook niet bang zijn, mammie. Steek alle kaarsjes van de kersboom maar aan. Dan is het feest, hè? En dan gaan wij same zinge... En

dan mag ik ook weer in de auto! En dan denk ik dat ik een pappie... En dan ben jij...'

Ze schoof haar arm onder zijn schouders, hief hem iets op. 'Drink eens wat, vent. En mammie blijft de hele avond en de hele nacht bij jou, hoor, zodat je nergens bang voor hoeft te zijn.'

Hij dronk gulzig, waarna ze hem weer voorzichtig liet zakken.

Nee, van nachtrust zou voor haar niet veel komen.

Maar daarvoor was ze nu eenmaal moeder.

13

WERR EEN WEEK LATER SCHEEN HET ERGSTE ACHTER de rug. Toen verwachtte de dokter tenminste dat de koorts, die al minder was geworden, verder zou zakken en werd Frits in 't vooruitzicht gesteld dat hij over een paar dagen wel eens een uurtje op zou mogen.

‘Maar zolang het hoesten aanhoudt moet u hem in elk geval binnen houden, mevrouw Wijnhoudt. En mocht de koorts toch weer gaan oplopen: dan me natuurlijk onmiddellijk waarschuwen.’

Ze kreeg ook nog een complimentje voor de manier waarop ze het joch al die tijd had verzorgd.

‘Een verpleegster zou het niet beter kunnen doen.’

Maar ze voelde zich in dit geval ook méér dan een verpleegster...

Ja, ze had wel ál haar aandacht aan haar kind besteed. Ze had nauwelijks opgemerkt dat het voorjaar zich met een paar ook wel heel schuchtere symptomen had aangekondigd, en van de ‘zaak’ had ze, althans in haar gedachten, maar zolang afstand gedaan.

Niet alzo de zaak van haar, want in die afgelopen week hadden zowel de baas als André haar elk weer een keer bezocht.

‘t Lijken wel twee rivalen,’ zei Ans, die door haar in- en uitlopen van alles op de hoogte bleef.

‘Nee Ans, dat klopt niet. Want vooropgesteld dat André voor mij komt: meneer Spoor komt in ieder geval níet voor mij. Die schijnt alleen maar met Frits op te hebben.’

André was wel voornamelijk voor háar gekomen, ja, al had

hij ook deze keer iets voor Frits meegebracht. Hij had het half uurtje, dat ze zich had gegund om samen met hem in de huiskamer te zitten, volgepraat met plannen voor 'straks'. 'Straks' zouden ze dit, en 'straks' zouden ze dat. 'Want er is voor ons beiden toch eigenlijk niets veranderd, hè?'

Ze had hem niet zo rechtstreeks verteld dat ze er zelf op een bepaald moment net zo over had gedacht. Ook had ze op dat ogenblik niet gedacht aan het helder brandende kaarsje, dat ze met een zekere weerzin in de nevel had zien staan. Maar het was ook net geweest of het 'straks' van André nog heel ver weg lag...

Het bezoek van de baas had een heel ander karakter gehad. Hem had ze wél bij Frits gebracht, en ze had die twee zelfs een poosje alleen gelaten om zelf in die tijd een paar kleine karweitjes te doen. Van dat onder-onsje had Frits later verteld: 'Hij was erreg lief voor me, mammié. Net ofie zelf ook wel graag een kindje had wille hebbe.'

'Als de koorts nóu laag is mag ik morrege een poosje op, hè mammié?'

Ze moest een stuk onzekerheid wegslikken voor ze kon zeggen: 'Ja hoor, vent. En anders moet je misschien nog één dagje wachten.'

Het was de vooravond van de vijfde dag na die waarop de dokter hem zijn 'uurtje op' had beloofd. In die vijf dagen had hij niet alleen steeds wat verhoging gehouden, maar was ook blijven hoesten, al had hij vandaag heel erg z'n best gedaan zijn hoestbuien te onderdrukken.

Dat was hem zo af en toe nog wel een beetje gelukt ook, maar nu maakte ze zich over iets anders ongerust. Hij had zo'n kleur, en zijn ogen, diep in zijn holle snoetje, glinster-

den weer onnatuurlijk.

Met zijn warme hand in de hare telde ze de minuten van het koorts opnemen af. Dan de schrik om een temperatuur die nog hoger was dan ze had verwacht: bijna negenendertig.

‘Toch weer een beetje koorts, lieverd. 'k Ben dus bang dat het er morgen nog niet van komt.’

‘Dan maar weer overmorrege, hè? Vin ik niet zo erreg, hoor.’

Altijd lief...

Ze bleef die avond bij hem zitten en zag, ook zonder te temperaturen, de koorts van uur tot uur verder oplopen. Om omstreeks tien uur praatte hij alleen nog maar in korte, verwarde zinnnetjes, en om half elf besloot ze de dokter te bellen. Als Ans tenminste nog op was en even kon komen overwippen, zodat hij maar heel even alleen zou zijn...

Op straat, nadat ze de trappen was afgewerveld, zag ze dat er nog licht brandde bij Ans, en ze belde dus aan.

‘Frits heeft opeens weer hoge koorts, Ans. Zou jij even op 'em willen passen terwijl ik de dokter ga bellen? Ik durf zo de nacht niet met 'em in, zie je. Dit lijkt me zo ... zo vreemd.’

Ze moest in haar hijgende onrust wel een paniekerige indruk maken, want Ans zei: ‘Ik hol even naar de cel, meid. Ga jij maar weer naar boven. En loop een beetje rustig.’

Ze gehoorzaamde in zoverre dat ze naar boven ging, maar ze deed het niet rustig. Met klimmende onrust zat ze het volgende moment weer naast het bed van Frits, die nu blijkbaar volkomen het besef miste zijn hoestbuien te onderdrukken. En die teisterden zijn verzwakte lijfje dan ook op een manier die haar deed denken aan een monster, dat

sluw en kwaadaardig van de gelegenheid profiteerde...

Ans al weer terug.

‘Hij komt meteen, vond het verstandig dat we belden.’

‘Dank je, meid. Ga je meteen weer naar huis of blijf je nog even?’

‘Als ik mág blijf ik even tot de dokter is geweest.’

‘Natuurlijk mag je; graag zelfs.’

Op sommige momenten voelde ze zich geestelijk minder sterk dan Ans. Ondanks de zeven jaar die ze ouder was.

Het scheen Frits volkomen te ontgaan dat ze nu met z'n tweeën bij zijn bed zaten. Behalve in een enkel ogenblik, toen hij strak naar Ans keek en haar ook bleek te herkennen.

‘Tante Ans ... mijn kaarsje ... brandt 'et nou wel helder genoeg ... want 'et wordt nacht... 'et wordt nacht, tante Ans!’

Toen Ans zich over hem heen boog om hem met een paar gefluisterde woorden gerust te stellen was hij het al weer kwijt, keek hij haar aan alsof ze een vreemde voor hem was.

Een paar minuten later de komst van de dokter. Hij onderzocht Frits, beluisterde hem met zijn stethoscoop. Eerst met een nietszeggend gezicht, dan met een lichte frons.

‘Jammer, mevrouw; we waren zo goed op weg. Ik zal een recept uitschrijven waarmee u maar meteen op stap moet. U of deze juffrouw natuurlijk, als die tenminste...’

‘Geeft u maar, dokter. Al zou ik er voor naar het andere eind van de stad moeten.’

Fijne, spontane Ans...

‘Dat er zo'n haast is bij die medicijnen, dokter, betekent dat...’

Hij knikte.

‘Uw zoon is besprongen door een longontsteking, mevrouw Wijnhoudt. Een venijnigerd, die altijd toeslaat als z'n prooi weinig weerstand heeft.’

‘Maar een longontsteking is toch tegenwoordig, met de moderne bestrijdingsmiddelen...’

‘Niet meer zo gevaarlijk, wilt u zeggen. Dat is ook zo. Dient u hem die middelen dus maar zo gauw mogelijk toe, dan kom ik morgen al vast eens naar het resultaat kijken.’ Hij verdween gelijk met Ans, en ze bleef dus alleen achter. Alleen met haar onrust, haar twijfel. Want de frons op zijn gezicht had volgens haar iets anders betekend dan ‘niet meer zo gevaarlijk’...

Om half twaalf was Ans terug, met de medicijnen die ze Frits onmiddellijk toediende.

Om half één ging Ans naar huis en naar bed, omdat ze de volgende morgen weer moest werken.

Om vier uur, nadat ze ononderbroken bij hem had gezeten en op hem had gelet, werd Frits iets rustiger en dommelde ze ook zelf even in.

Om half zeven, toen de eerste zonnestralen in hun hoge flat doordrongen, was ze weer klaarwakker, besloot ze maar gauw even een beetje thee te zetten en iets te eten.

Een kwartier later was ze weer terug bij Frits, die blijkbaar in die tijd wakker was geworden en haar met wijdopen ogen aankeek.

‘Heb ik ... lang geslape, mammie?’

Hij praatte nogal moeilijk, merkte ze.

‘Wel een flinke poos, ja. En je moet maar proberen wéér te gaan slapen.’

‘Nou is 'et dag, hè?’

‘Ja. De zon schijnt, merk je wel? Mammie zal zo dadelijk de gordijnen weer dicht doen, want die zon is veel te scherp

voor je ogen.’

‘Maar hij schijnt toch niet ... in m'n gezicht, mammie?’

‘Nee, maar het licht van de zon is ook al een beetje te scherp voor je.’

‘Et licht van kaarsjes ... is heel ander licht ... hè mammie?’

‘Ja... Maar nu moet je eigenlijk niet meer praten. 't Maakt je zo moe.’

‘Ik kán ook niet goed ... prate ... ik kan ... misschien ... vanavond niet eens ... m'n gebedje opzegge.’

‘Dan zal mammie het voor je doen. Goed?’

Hij knikte en deed zijn ogen weer dicht.

‘Dat is ... lief van jou.’

Tegen het eind van de morgen, nadat ze met een zekere verbetering had geconstateerd dat de koorts opnieuw was gaan oplopen, kwam de dokter. Hij vroeg hoe de nacht was geweest, en ze vertelde het hem.

‘Maar nu toch weer die koorts, dokter. Ik zou dat monster wel met m'n handen te lijf willen gaan.’

Hij keek haar hoofdschuddend aan.

‘Tegen abstracte monsters kun je niet met je handen vechten, mevrouw. In dit geval moeten we het met de wetenschap doen, en die is nu eenmaal niet almachtig.’

‘Bedoelt u...’

‘Het zou kunnen zijn dat we hier te maken hebben met een virus, en daartegen richten zelfs onze moderne bestrijdingsmiddelen niets uit. Maar maakt u zich niet bij voorbaat ongerust. We spreken het zó af: ik kom vanavond, dat zal wel worden tussen negen en tien, nog even langs. Is de koorts dan inderdaad hoog opgelopen, zodat we moeten aannemen met andere vijanden dan bacteriën van doen te

hebben, dan nemen we maatregelen.’

‘En die maatregelen...’

‘Het ziekenhuis. Daar kunnen ze in elk geval alles doen wat wél kan. Maar dat zou dan natuurlijk niet eerder dan morgenochtend z'n beslag krijgen. En zoals ik u al zei: er zijn nog andere kansen. Er is ook vóór het ziekenhuis nog steeds een wending ten goede mogelijk.’

Het was een stukje hoop waaraan ze zich krampachtig vastklampte, die middag. Ze zat bij haar jongen, ze lette op hem met een waakzaamheid die haar moederlijk instinct misschien aanwendde om hem tegen het monster te beschermen. Maar het liet niet los. Het bespote haar in de soms wijd-opengesperde ogen van Frits. Het schaterde om haar in zijn gierende hoestbuien.

Acht uur. Ze hoorde het aan de TV van haar benedenburen, die knetterhard werd gezet in verband met het nieuws. Dat deden die mensen altijd, maar meestal had ze er geen erg in omdat ze zelf ook naar het journaal keek. Nu schenen die stemmen de stilte wel te verscheuren. De bange stilte waarin ze op een wonder wachtte...

De koorts van Frits was tegen de avond verder opgelopen, liep kennelijk nog steeds op. Het joch sliep nu even, maar het was een onrustige slaap waaruit hij zo dadelijk wel weer hijgend, hoestend, misschien schreeuwend wakker zou worden.

Ze dacht eraan dat ze hem normaal altijd naar bed bracht om deze tijd, of ook wel een half uurtje eerder. En opeens moest ze ook denken aan wat hij die morgen had gezegd. ‘Ik kan vanavond misschien niet eens m'n gebedje opzeggen.’

Haar belofte. ‘Dan zal mammie het voor je doen.’

Maar dat was nu natuurlijk waanzin. Als hij naar haar keek herkende hij haar nauwelijks, en van zijn gebedje zou hij geen woord verstaan. Hij niet. Maar...

De wetenschap was niet almachtig, had de dokter vanmorgen gezegd. Dat was maar Eén, als je daar tenminste in geloofde. Zoals Ans. Die haar kind zijn liedje had geleerd...

Maar ze zou het ook opzeggen als zijn gebedje. En als God dan voor hém, omdat het een schaapje was van zijn kudde...

Ze wilde het voor dat geval nog wel extra mooi maken ook. Ze wilde het wel zingen, al had ze dan op geen stukken na zo'n mooie stem als Ans...

Ze zong het liedje. Door die knetterstem bij de burenen heen. In die laatste regels: 'Laat mij van uw grote kudde, ook een heel klein schaapje zijn' legde haar weerbarstige stem zelfs iets smekends. En na haar 'amen' doorleefde ze even een vreemd moment. Toen was het net of ze haar zwakte had toegegeven, haar onmacht om zelf iets voor haar kind te doen...

'Opnieuw op de meeste plaatsen zon, en nog iets hogere temperaturen,' zei beneden de man van het weer.

Ze kon het woord voor woord verstaan. Iets hogere temperaturen. Het was eerste helft maart, het voorjaar stond voor de deur.

'Van 't voorjaar gaan we er eens een heel weekend tussenuit; nemen we de jongen desnoods mee,' had André bij zijn laatste bezoek gepraat.

Desnoods. Een nevel, die op dit moment de gedaante kreeg van een monster. 'Een man die niet zo dol is op het kind dat niet van hem is.' Een man die had geknoeid met cijfers; een man met een verleden. Maar een 'verleden' had

ze immers zelf ook, daar was Frits het produkt van...

Toch een helder brandend kaarsje.

‘O God, laat het dan ook blijven branden!’

Hij deed zijn ogen open, keek haar starend, niet-herkennend aan. Hogere temperaturen. Ook bij hem. Maar nu moest ze haar zinnen bij elkaar houden. Nu moest ze...

De angst die in zijn ogen kwam. Zijn tong, waarmee hij zijn lippen probeerde te bevochtigen. Drinken moest ze hem natuurlijk geven.

‘Frits, lieverd, drink eens een paar slokjes.’

Met haar hand onder zijn hoofd fluisterde ze het hem heel innig toe. En hij drónk ook wat; werktuigelijk, zonder bewust te reageren op haar stem.

Toen ze zijn hoofd weer had laten zakken begon hij onsamenhangend te praten, zou misschien wel hebben geschreeuwd als hij niet zo schor was geweest.

Een kwartier later kwam althans zijn afgetobd lichaampje weer wat tot rust en zag ze kans hem te tempereren. Ze deed het omdat de dokter straks naar zijn temperatuur zou vragen. Anders had ze zich wat ze als de climax van haar angst voorvoelde misschien bespaard.

Die climax kwam inderdaad toen ze de temperatuur van de thermometer aflas. Bijna veertig...

Ze begreep dat het wonder niet zou gebeuren. In elk geval niet het wonder waardoor haar kind bij haar zou blijven. Morgen zou hij naar het ziekenhuis gaan. Zou hij voor het eerst in zijn jonge leventje niet alleen overdag, maar ook 's nachts onder vreemden zijn, en in een vreemde omgeving. Zou hij er de striemen voelen van bepaalde woorden, bepaalde blikken, zoals die een onecht kind zo licht konden raken?

Ze had hem de bescherming willen geven van een vader,

maar ze had misschien niet de goede vader gekozen. Was dáárom het wonder niet gebeurd?

Kwart over negen; de dokter kon nu ieder ogenblik komen. En morgen zou ze dus op een gegeven ogenblik alleen zijn in dit huis, in dit hokje van de onpersoonlijke woonfabriek. Onpersoonlijk ja, want buiten Ans en haar moeder scheen niemand er te weten dat ze een ziek kind had. Misschien zou deze of gene alleen tegen een ander zeggen: ‘Gunst, ik heb haar, je weet wel, met dat kind, ook al in een dag of wat niet gezien.’

Een verleden had je niet helemáál ongestraft. En misschien was dit, wat ze nu met Frits meemaakte...

De bel; de dokter.

‘Vertelt u het me maar eens. Of eigenlijk zie ik het al aan uw gezicht. Niet goed, hè?’

‘Bijna veertig koorts, dokter.’ Ze kneep het eruit terwijl ze hem volgde naar het kamertje van Frits.

Hij had deze keer weinig tijd nodig voor de rest van zijn diagnose.

‘Het moet inderdaad een virus zijn. Tja, dus het ziekenhuis. Ik zal vanavond nog bellen en het een en ander regelen. Ze zullen dan morgenochtend wel komen. Mocht het anders zijn dan kom ik het u nog even zeggen.’

Ze knikte, trok met haar mond.

Hij legde zijn hand op haar schouder en zei meelevend: ‘Het is het beste, mevrouw Wijnhoudt. Niet alleen voor uw kind, maar ook voor u. Ik heb u al eens gezegd dat ik alle respect heb voor de manier waarop u zich opoffert, maar hier zou u toch op den duur onderdoor gaan.’

Hoewel ze wist dat hij gelijk had, hoewel ze voelde dat ze op het punt stond af te knappen door gebrek aan slaap en vanwege doorstane emoties, zei ze zacht: ‘Ik had het graag

willen blijven doen, dokter. Hij heeft het recht meer van me te eisen dan van een gewone moeder, vindt u niet?’

Hij werd nog even heel vertrouwelijk toen hij zei: ‘Nou praat je een beetje dom. Je bént een gewone, een echte moeder.’ Dan, haar de hand drukkend: ‘Sterkte. En als de koorts zo'n paar uur na middernacht eens even is uitgeraasd, wat wel te verwachten is: zelf ook een poosje proberen te slapen, hoor!’

Kort nadat hij weg was, kwam Ans. Een heel even verslagen Ans toen ze had gehoord dat de boze droom van ‘het ziekenhuis’ werkelijkheid ging worden.

‘Die lieverd, bij al die wildvreemde mensen... Maar we gaan hem vaak opzoeken, Kiki. Jij natuurlijk altijd, en ik zo vaak ik kan. En we nemen van alles voor hem mee, en ik ga desnoods een hele liederen-cyclus voor hem zingen. Maling aan al die andere mensen. En als-ie thuis komt maken we een groot feest, hè?’

Ze zag kans een klein lachje op haar gezicht te krijgen. Om Ans. Maar in haar innerlijk knaagde de twijfel...

Ans bleef een poos bij haar, probeerde haar laat op de avond zelfs te bewegen een paar uur te gaan slapen.

‘Ik kan die paar uurtjes slaap best missen, meid, en ik beloof je dat ik héél goed op je zoon zal passen.’

‘Ik weet het, Ans. Je zou het misschien nog beter doen dan ik. Maar gun me deze laatste nacht nu ook nog maar. Morgenavond heb ik niets meer om naar om te kijken, kan ik desnoods om negen uur naar bed gaan.’

‘Ik kom je natuurlijk vaak gezelschap houden. En wat ga je overdag doen, ik bedoel buiten de bezoek-uren?’

‘k Heb er nog niet zo scherp over nagedacht, maar het zal er wel van komen dat ik overmorgen, als alles zo'n beetje geregeld is, weer naar kantoor ga.’

‘Zoláng natuurlijk, want als Frits thuiskomt zul je hem de eerste tijd nog wel een beetje moeten verzorgen.’

‘Zolang...’ Ze beet zich op haar lip, had na alle energie die ze had moeten ópbrengen een zwak ogenblik.

Ans sloeg haar arm om haar heen.

‘Vráág er een keertje om, Kiki, om dat “zoláng”. Ik zal het ook doen.’

‘Mammie.’

Ze moest even zijn weggedoezeld, maar was ook onmiddellijk weer bij haar positieven.

‘Ja lieverd?’

‘Ben je erreg moei?’

Hij had blijkbaar al even naar haar gekeken. Hij had haar herkend, en zo te zien had het monster hem ook voor een ogenblik losgelaten.

Ruim drie uur. De dokter had dit verschijnsel verwacht, en ze moest aan de bedriegelijkheid ervan ook maar geen illusies vastknopen.

‘Ja vent, mammie is wel een beetje moe. Maar dat hindert niet, hoor.’

Zo uitgeput als hij er zélf uit zag. Meer nog dan wanneer het monster hem te pakken had...

‘Maar jij kan toch ook niet alle nachte bij me zitte?’

Onmiddellijk die beklemmende gedachte dat het voorlopig de láátste nacht was. Of ze er goed aan zou doen hem op dat van morgen voor te bereiden? Beter misschien op dit rustige moment dan dat hij het straks in een koortsdroom zou ondergaan en bij het ontwaken daaruit vertwijfeld om zich heen zou kijken.

‘Dat zou mammie wel aldoor willen, Frits, en misschien ook wel kunnen. Maar om jou beter te maken moeten er

ook allerlei dingen worden gedaan die mammi e niet kan. Die alleen heel knappe dokters en zusters kunnen, snap je? En daarom vindt onze dokter het beter dat jij een poosje naar die knappe dokters en zusters t oe gaat.’

‘Bedoel je dat ik wegga bij jou, uit m'n kamertje...’

‘Ja vent. Ik bedoel dat je morgen voor een poosje naar het ziekenhuis gaat. Daar kom ik natuurlijk elke dag bij je, en tante Ans komt vaak, en de zusters zullen vast wel  erg aardig voor je zijn.’

Hij moest het kennelijk even verwerken, vroeg dan heel zacht: ‘En de Here Jezus past daar 's nachts ook op me h e?’

‘Natuurlijk.’

‘Is 'et nou al lang nacht, mammi e?’

‘Ja, al een hele poos.’

‘Dan kan ik nou eigenlijk m'n gebedje niet meer zinge, h e?’

‘Mammi e heeft het voor je gedaan, lieverd, toen het nog avond was. Jij sliep toen wel, maar dat hinderde niet, h e?’ ‘Nee. Dat was lief van jou, dat jij daaraan heb gedenkt. En als ik in 'et ziekenhuis ben... Dan ben jij helemaal allenig, h e?’

‘Ja...’

‘Dan zal ik aan de Here Jezus vrage ... of-ie ook op jou past.’

Terwijl hij, naar het wel scheen volkomen uitgeput van al dat praten, zijn ogen sloot liet hij er nog fluisterend op volgen: ‘En dan kan jij ... elke nacht ... fijn slape.’

Altijd lief. Twee woordjes die vaak in haar gedachten kwamen maar die ze nu, in een wurgende angst, door twee andere liet volgen.

T e lief?

14

ZE LIEP OP STRAAT, OP DE TERUGWEG VAN HET ZIEKENHUIS. Heen was ze meegeleden met de ziekenwagen, die zo omstreeks elf uur was gekomen. Frits had toen al weer flink koorts gehad, en dus weinig besef van wat er allemaal met hem was gebeurd. Pas toen ze hem nog even gedag was komen zeggen, in de kleine kinderzaal waar hij zijn plekje had gekregen, had hij haar bewust aangekeken en haar groet ook met een paar vermoeide woordjes beantwoord. ‘Dag ... lieve mammië...’

De afstand van het ziekenhuis naar haar flat was vrij groot, en normaal zou ze ook de tram hebben genomen. Maar wat was nog normaal, nu ze haar kind voor dagen en nachten aan vreemden had afgestaan?

Zelfs het weer was dat niet, constateerde ze in een poging om alle dingen toch maar zo nuchter mogelijk te bekijken. Het was warm buiten, en dat terwijl het nog niet eens half maart was...

Thuis, in haar flatje, kon ze nu alle gordijnen wel weer open doen. Frits zou geen last meer hebben van de zon. Overigens moest ze nog een heel eind lopen voor ze thuis was, maar daar zag ze ondanks het zware gevoel in haar benen en in haar hoofd niet tegenop. Alles was immers beter dan dat stille, lege huis...

Vanavond pas mocht ze Frits voor het eerst bezoeken. Ze had dus nog een lange middag voor de boeg, die ze maar moest vullen met de karweitjes waar ze de laatste dagen niet aan toe was gekomen. Een stapeltje wasgoed bijvoorbeeld. Frits zou toch ook regelmatig schone dingen moeten

hebben. En vanavond, na het bezoek-uurtje, maar een keer vroeg naar bed. Daar had iedereen op aangedrongen. Nou ja, iedereen...

Morgen moest ze in elk geval maar weer naar kantoor gaan. Zou vreemd zijn, na zo'n tijd te zijn weggeweest. En misschien zou ze er af en toe ook wel wat moeite mee hebben zich op haar werk te concentreren. Maar nu moesten die beide anderen ál haar werk opknappen, zodat ze er toch so wie so een stukje wijzer van werden als ze weer op haar post was.

Die beide anderen. Ze wisten van deze laatste ontwikkeling nog niets af, en ze zouden dus wel opkijken als ze plotseling weer verscheen. Dat zou vooral André wel doen. André met zijn plannen voor 'straks'. Maar hij moest niet verwachten dat ze in deze tijd, nu Frits in het ziekenhuis lag, iets met hem zou ondernemen. 'Straks' begon steeds verder weg te liggen, werd steeds vager...

De baas. Hij zou in de eerste plaats geïnteresseerd zijn bij Frits. Hij zou het kind misschien wel een keer willen opzoeken, en daar zou ze natuurlijk geen bezwaar tegen maken. Het kringetje van degenen van wie een beetje belangstelling mocht worden verwacht was toch al erg klein...

Zo, nu was ze dan toch bijna thuis. Haar eerste thuiskomst zonder Frits bij zich te hebben of hem op hun plekje daarboven te weten. Zelfs geen Ans die haar met koffie opwachtte.

Een mens kon zich wel eens gruwelijk eenzaam voelen.

Het avond-bezoekje van een half uur verliep in zoverre teleurstellend dat Frits er geen weet van had. In zijn lichte, onrustige slaap, die misschien ook wel een toestand van verdoving was, scheen hij elk besef van zijn omgeving te

hebben verloren, want zelfs in de korte momenten waarop hij zijn ogen open had zag hij haar niet.

Ze had na afloop wel graag even met de hoofdverpleegster willen praten, maar die werd door zoveel ouders aangeklampt, en tussen al die ouders voelde ze zich bepaald niet degene die het meeste moest verlangen.

Op weg naar huis, ook nu lopend omdat het nog steeds zulk mild weer was en vanwege een overvloed aan tijd, bekwam haar bovendien een gevoel van afzijdigheid, van min of meer buiten het gewone leven staan. Die gewaarwording had ze tot dusver zelden gehad omdat ze in Frits altijd een doel, een bestemming had gevonden. Maar nu was Frits in vreemde handen. Ze hoefde niets aan hem te doen; ze hoefde zelfs niet op hem te passen. En rondom haar, in de altijd drukke straten van Amsterdam, liepen de mensen die wél zo'n bestemming hadden.

Een meisje liep er met haar vriend; die twee hadden hun armen om elkaar heen geslagen.

Een jonge vrouw liep er met haar man en haar kind.

Een vrouw van middelbare leeftijd stapte, vrolijk lachend, met haar man in de auto.

Het leven zoals ze het zelf ook had kunnen leven: horen bij een ander, een stukje harmonie. Maar daar stond ze dus buiten. Ze was van te véél anderen geweest...

Ze was in dit ogenblik, waarin ze een diepe depressie doorleefde, geneigd er een sinister spel van te maken.

‘Zou je niet vóór je kijken, meneertje op weg naar je vrouw? 't Ziet er misschien allemaal nog wel fris uit, maar 't is afgeleberd, hoor. En jij, ouwe vent met opoe nog wel aan je arm. Van haar benen zag je destijds niet zo veel als nou van de mijne, hè? Maar er zijn er geweest die er al veel meer van hebben gezien. Vraag maar aan de vader van

m'n kind. En jij bent zélf nog een kind, snotneus. Weet je dat ik al vijftientig ben, en moeder?’

Ze moest eigenlijk spugen op zichzelf. Want ze bespote niet alleen haar eigen ik; ze verguisde ook haar kind...

In haar stille flatje keek ze na haar thuiskomst met samengeknepen lippen om zich heen. Hier een stukje speelgoed van Frits; daar de tekening van een hond, die hij een keer had gemaakt omdat ze geen echte hond konden hebben... Ze zakte in een stoel, drukte haar handpalmen tegen haar ogen en huilde.

Na een lange nacht slapen was ze de volgende morgen in staat de dingen in hun normale proporties te bezien.

Haar kind was ziek, lag in het ziekenhuis. Zijn toestand gaf ongetwijfeld redenen om bezorgd te zijn, en dat was ze dan ook. Maar ze had ook alle redenen om een soort thuisfront te vormen, om te proberen althans mentaal sterk te blijven. Alleen dan immers kon ze voor hem doen wat mogelijk was...

Het was de stemming waarin ze zich ook, op de normale tijd, meldde aan de zaak. Ze trof er in eerste instantie alleen André, aan wie ze in sobere bewoordingen vertelde door welke omstandigheden ze in staat was weer aan 't werk te gaan.

Hij ving het een en ander op met het ‘gezicht’ van de vlotte, attente collega.

‘Natuurlijk wel een beetje een beroerde tijd voor je. Maar verreweg de beste oplossing, voor iedereen. Waaronder ik me niet als deel van de zaak reken, hoor, want het extra werk dat de baas en ik zo'n beetje hebben verdeeld was ik graag voor je blijven doen.’

Hij dacht dus meer privé dan zakelijk van haar terugkomst

te profiteren...

En passant vertelde hij haar ook dat de baas een half uurtje later zou komen.

‘Van die krijg ik de laatste tijd wel eens de indruk dat-ie z'n huis een beetje kwijt is. En dat zal toch wel niet aan jouw afwezigheid liggen.’

Zo kwam het haarzelf ook niet voor, toen hij haar kort na zijn komst vroeg in zijn privé-vertrek te komen. Ze werd er bijzonder hartelijk verwelkomd door Lady, die tegen haar opsprong en haar een lik in haar gezicht gaf. Maar de baas vroeg, zoals ze overigens had verwacht, in de eerste plaats naar Frits.

Ze vertelde hem alles ook maar wat uitvoeriger dan ze het André had gedaan, en toen ze daarmee klaar was vond ze die uitdrukking ‘z'n huis een beetje kwijt’ niet helemaal misplaatst. Want hij keek op zo'n vreemde manier voor zich uit, hij zei zo'n lange tijd niets...

Dan, nog steeds zonder haar aan te kijken: ‘Hij moet het nu dus ook zonder u stellen.’

‘Ook’. Was het al eens tot hem doorgedrongen, misschien zelfs heel diep doorgedrongen, dat haar kind geen vader had? En was dat dan misschien ook de reden dat hij altijd zo vriendelijk was voor Frits?

Een betoon van medelijden... Ze was er niet om verlegen, zelfs niet onder deze omstandigheden.

‘Ik zal er net als anders voor zorgen dat hij het gemis van een vader nauwelijks voelt. Als u me tenminste toestaat elke keer als er bezoek is te gaan?’

‘Allicht. Maar ik wilde u ook vragen...’

Zo bescheiden als hij nu ineens weer deed. Net of hij om een onverdiende gunst ging vragen.

‘Of ik misschien óók een keertje bij hem op bezoek mag.’

Ze had nog steeds en eigenlijk alleen maar die ene uitdrukking voor zijn doen en laten. ‘Ondoorgrondelijk’...

‘Natuurlijk mag dat, meneer Spoor. We regelen dat wel.’

‘En als ik verder nog iets voor ü kan doen...’

Zij kwam warempel ook nog aan bod. Maar hij hoefde er niet bij langs haar heen te kijken, alsof hij bang was anders te vrijpostig te worden.

‘U hebt al genoeg voor me gedaan door al die tijd een deel van m'n werk over te nemen. Ik moet er nu zeker zelf maar eens iets aan gaan doen?’

15

DE VOLGENDE DAG, AAN HET BEGIN VAN HET MIDDAG bezoek, de merkwaardige ervaring dat de hoofdverpleegster, die het toch ook nu weer erg druk had, naar háár toe kwam.

‘Een momentje maar, mevrouw Wijnhoudt, want uw zoon verlangt natuurlijk naar u. Ik wilde u graag ..’

‘Is hij wakker, ik bedoel ... zo dat hij me zal herkennen?’ ‘Ja; fijn hè? Maar nu wilde ik u alleen vragen of u heel rustig met hem wilt praten. Hij is namelijk erg zwak, ziet u, en het enige draadje waaraan we ons kunnen optrekken is dat kleine beetje weerstand dat hij nog heeft.’

‘Zuster ... is hij eigenlijk doodziek, is er nog wel hoop...’ Ze kreeg een mild-begrijpende trek op haar gezicht, de al wat oudere verpleegster.

‘U bent natuurlijk niet met allerlei ziektebeelden op de hoogte, hè? Dat is heel begrijpelijk, hoor, en u bent er beslist geen minder goede moeder om. Wel, laat ik u er dan alleen dit van vertellen. Een virus is een venijn dat een afmattingsslag levert met de patiënt, die wij uiteraard zo goed mogelijk bewapenen. Meestal winnen wij, maar een enkele keer lijden we de nederlaag. Vergeeft u me de misschien wat ongepaste beeldspraak, maar alles is u nu waarschijnlijk iets duidelijker?’

Ze knikte. Het monster, dat Frits nog steeds in z'n klauwen had. ‘Een enkele keer lijden we de nederlaag.’ Frits die nooit zo sterk was geweest, die aan die menselijke bewapening misschien niet genoeg zou hebben...

‘...vinden we uw zoon allemaal een schat van een jon-

gen, mevrouw Wijnhoudt,' hoorde ze de zuster praten. 'En gaat u nu maar gauw naar hem toe.'

De eerste seconden nog als in trance liep ze de kleine ziekenzaal binnen. Maar dan: Frits. Een onwaarschijnlijk klein hoopje in dat grote ledikant, maar toch: haar kind. Ze aaide hem, ze knuffelde hem, maar deed het allemaal heel rustig, heel voorzichtig.

'Fijn, dat je wakker bent,' fluisterde ze knus dicht bij hem. 'Ook fijn dat jij d'r bent, mammi,' fluisterde hij terug.

'En ben je al een beetje gewend hier?'

'O ja hoor. En ze zijn allemaal zo aardig voor me.'

Niet de striemen dus waarvoor ze een ogenblik bang was geweest. Háer niet...

'Heb je al eens gepraat met dat jongetje dat naast je ligt?' 'Nee, maar we kijke af en toe wel naar mekaar.'

Zo, met korte tussenpozen, stelde ze haar kleine vragen; vragen die hem niet zouden verontrusten. En ze vertelde hem ook een paar dingen. Bijvoorbeeld dat ze morgenavond samen met tante Ans zou komen.

'Zou tante Ans dan wel m'n liedje durve zinge?'

'Vast wel; tante Ans durft zo'n boel.'

'Ik zeg 'et nou maar altijd een keertje heel stilletjes op als ik wakker ben. Ik slaap zo vaak, zie je, of ik ben wel wakker maar ... maar dan is 'et net of ik heel erregens anders ben.'

Zijn koortsdromen, waarvan hij gelukkig niet besepte hoezeer ze hem fnuikten...

Dat meneer Spoor een keertje zou komen, vertelde ze hem ook.

'De meneer die onze kersboomversiering heb gegeve, hè mammi?'

'Ja.'

‘Ik denk nog vaak aan onze kersboom.’

‘Als het wéér kerstfeest wordt, nemen we natuurlijk weer een boom. Dan ben jij al heel lang beter, en dan maken we er een nóg mooier feest van.’

Hij zei daar een hele tijd niets op. Dan, met in zijn wij-dopen ogen een glans die een beetje onnatuurlijk aandeed en die er wel op zou duiden dat de koorts weer terugkeerde: ‘Als 'et éne kaarsje maar blijft brande, hè mammie?’

Ze dacht eraan dat ze God er een keer om had gesmeekt. Maar wat had het voor zin iets af te smeken van een God in wie je niet of nauwelijks geloofde...

‘Het is tijd, dames en heren.’

De zaalzuster, die het einde van het bezoek aankondigde.

‘Mammie moet weer gaan, Frits. Tot vanavond, hè?’

‘Maar als ik dan slaap ... dan hoef je ... dan moet je niet bang zijn ... dat ik dood ben, hoor.’

Ze begreep dat hij over ‘doodgaan’ had nagedacht en moest iets wegslikken.

‘Nee. Dag lieverd,’ wist ze alleen maar te fluisteren.

Ans ging mee op bezoek en zong, waar alle mensen bij waren, zijn gebedje voor hem. Hij was toen juist een poosje koortsvrij en luisterde met een glans van tevredenheid op zijn snoetje. Misschien luisterde iedereen in de zaal trouwens wel mee, want het was er even merkwaardig stil. Meneer Spoor ging een keer overdag, ook weer samen met haar. Want om een of andere reden kon ze er niet toe komen ook maar een kwartiertje bezoektijd weg te blijven.

Ze zat dus samen met haar baas bij het ziekenhuisledikant, zoals ze ook al een keer samen bij het kinderbed in haar flatje hadden gestaan. Alleen had ze die twee toen al heel

gauw verlaten, terwijl ze er nu de hele bezoektijd getuige van was hoe hij tegen het kind praatte, en het kind tegen hem. Het leek wel of hij in dit heel speciale geval zijn gewone huid had afgelegd en in een andere was gekropen. Hij was niet hard, hij was niet koel. Hij was zelfs niet on-doorgrondelijk. Hij praatte heel eenvoudig, heel open tegen het kind. Het was net of hij ergens op teruggreep, of hij nog eens een lang achter zich gelaten gebied ging bewandelen. Om die gedachte bespote ze zichzelf achteraf een beetje, want die hoorde min of meer thuis in een 'verleden'-complex. Maar iets van die indruk stopte ze toch ook weg in het ondoorgrondelijkheidsbesef, dat de baas haar in zijn gewone doen bleef geven.

Ruim een week nadat ze Frits naar het ziekenhuis had gebracht, kreeg ze ook zélf nog een keer bezoek. In die week was Frits niet voor- en niet achteruit gegaan.

'Het kan soms lang duren voordat er tekening in de strijd komt, mevrouw Wijnhoudt,' had de hoofdverpleegster een keer gezegd. En ook: 'De ommekeer kan plotseling komen.'

Zowel de ommekeer ten goede als die ten kwade, had ze gemeend eruit te moeten begrijpen, en de twijfel was blijven knagen. Vooral op haar lange, stille avonden kon die twijfel soms plotseling oplaaien tot een panische angst, en ze had haar diepe dankbaarheid voor Ans, die haar zo vaak ze kon gezelschap kwam houden. Ook ging ze, nu ze toch niet op Frits hoefde te passen, nogal eens bij Ans op bezoek of eigenlijk bij haar moeder, die aan beide benen verlamd was en alleen buiten kwam als Ans haar in haar wagentje reed. Ans had haar vader verloren toen ze dertien was. Haar moeder had toen al haar handicap gehad, en ze

had haar jeugd dus niet bepaald uitbundig kunnen vieren. ‘Maar Ans heeft een sterke weerstand tegen allerlei narigheid en teleurstellingen,’ vertelde haar moeder een keer bij een bezoekje dat ze haar bracht terwijl Ans niet thuis was.

Op deze avond ontving ze dus bezoek, en niet in eerste instantie van Ans, die had beloofd later op de avond nog even te zullen komen aanwippen.

Dominee. Hij vroeg eerst of hij welkom was, of hij niet te v  ak kwam.

‘Kerst is tenslotte nog niet eens drie maanden geleden. Maar ik hoorde van uw buurmeisje, die zoals u misschien wel weet nogal in ons clubwerk zit, dat uw jongen in het ziekenhuis ligt. En nu z  u het dus kunnen zijn dat u het prettig vindt als ik hem daar eens ga opzoeken.’

Nee, hij drong haar de dingen niet op. Als hij dat w  l zou hebben gedaan, zou ze misschien een schamper antwoord hebben gegeven. Nu kwam ze tot een aarzelend: ‘Och ... ik heb er in elk geval geen bezwaar tegen. U hebt trouwens tot dusver bij hem meer klankbodem gevonden dan bij mij.’ ‘Nog steeds niemand horen roepen?’, zinspeelde hij blijkbaar in volle ernst op het gesprekje dat ze die avond voor de kerst hadden gehad.

Ze kon het niet laten nu w  l iets schampers te zeggen.

‘Zou het moeten zijn in de ziekte van m'n kind, bijvoorbeeld in zijn verwarde zinnnetjes als die monsterlijke koorts hem te pakken heeft?’

‘Daarin zou u de uitnodiging kunnen verstaan om God te vragen uw kind de nodige weerstand te geven tegen dat monster.’

‘Ik heb God gevraagd of zijn kaarsje mocht blijven branden; maar zonder uitnodiging.’

‘U bedoelt waarschijnlijk: zonder overtuiging.’

‘Ja. Kunt ú me die geven?’

‘Niet de overtuiging dat enig gebed van u zal worden verhoord. Wel de overtuiging dat bidden tot God, in de zekerheid dat hij naar je luistert, je tot zijn kind maakt.’

‘En als hij in zo'n geval mijn kind zou laten sterven?’ Hij legde zijn hand op de hare.

‘Als uw kind zou sterven, mevrouw Wijnhoudt... Dan zou u temeer uw kracht moeten putten uit het geloof, in dit geval de zekerheid dat God een schaapje van zijn kudde zou hebben thuisgehaald. Uw buurmeisje vertelde me dat hij er elke avond, in zijn gebedje, om vraagt zo'n schaapje te mogen zijn. Is dat niet fijn?’

Ze trok haar hand met een krampachtig gebaar onder de zijne vandaan.

‘Ik heb een keer tegen u gezegd dat ik niets te kiezen had. Toen u me vroeg of ik liever m'n kind zou willen missen dan in een andere situatie te leven. Als God me dat zou willen bewájzen, door me mijn kind af te nemen, zou ik hem alleen maar kunnen haten.’

‘Hij zou u er misschien andere dingen mee bewijzen, mevrouw Wijnhoudt. Maar laten we op 't ogenblik alleen maar van harte hopen dat uw jongen beter wordt. En ik mag dus dezer dagen eens even een babbeltje met hem maken?’

‘Babbelt u hem die weerstand maar aan die hij zo hard nodig heeft.’

‘Probeert u het zelf ook een keer?’

‘Bij mij babbelt waarschijnlijk m'n verleden te veel mee, dominee. En wat ik daar nu nog van ondervind.’

16

OOK IN DE DAGEN DIE OP DAT BEZOEK VAN DOMINEE volgden, bleef de toestand van Frits vrijwel onveranderd. Het werden dus dagen die ze gespannen doorleefde, want op een gegeven ogenblik moest toch een wending komen. Ten goede of ten kwade...

Haar werk op kantoor deed ze in die dagen min of meer automatisch, althans zonder zich in enig 'hoe' of 'waarom' te verdiepen. Ze correspondeerde met Zweden over een tweede bezoek van de baas, zo omstreeks half april, maar het drong nauwelijks tot haar door dat André en zij dan weer zo'n paar weken het rijk alleen zouden hebben. André. Hij liet haar betrekkelijk met rust, scheen wel te begrijpen dat haar hoofd niet naar afspraken stond. Hij liet haar alleen een keer, naar ze eerst meende quasi, het bouwplan van een bungalow zien.

'Ziet er gezellig uit, hè? Kijk, dáár zie je 'em kant en klaar.'

'Ja. Ga je daar van dromen?'

'Ook misschien. Maar dat toch niet alleen?'

'Wil je misschien zeggen...'

'Precies. Maar niet op stel en sprong, hoor. Met de bouw van die dingen wordt trouwens pas over een half jaar begonnen.'

'En denk jij dat je binnen een half jaar...'

'Geen tachtig mille op tafel kan leggen, nee. Maar wel een bedrag aan aanbetaling dat m'n hypotheek schappelijk zal houden. Ik heb je al eens verteld dat ik van die vorige affaire een paar centjes heb overgehouden, en gezien m'n in-

brengt me toch ook hier een aardig duitje toe.'

Ze liet het op een afstand aan zich voorbij gaan, kon het niet opbrengen zich in zijn al dan niet reële mogelijkheden te verdiepen.

'Lijkt het je wat, om straks samen eens naar uit te kijken?', ving hij haar zwijgen op.

'Straks'. Maar dat lag immers zo vreemd ver weg...

'Ik kijk op 't ogenblik alleen maar uit naar de beterschap van m'n kind, André.'

Het was vrijdagavond, en ze zat weer bij hem. Op de beide voorafgaande avonden was de koorts vrij hoog geweest, had ze ook maar weinig contact met hem gehad, maar nu lag hij er rustig bij en keek haar ook in zijn volle bewustzijn aan.

'Alleen zo moe, zo barbaars moe,' ging als een schrijnende gedachte door haar heen.

Hij praatte ook zacht, langzaam en af en toe in gebroken zinnnetjes.

'Ik weet nou weer goed ... dat je d'r bent, hè mammie?'

'Ja vent. Maar als het praten je te moe maakt moet je alleen maar naar me kijken, hoor. Dan praat ik wel een beetje.'

'Goed. Vertel je me dan ... van buite?'

'Van de stad bedoel je, van de straten?'

'Ja. En van de home...'

'Die beginnen al mooi groen te worden. Mammie kijkt er elke dag tegenaan, weet je wel, vanaf haar plekje op kantoor. En in het plantsoen, je weet wel, dicht bij de crèche, bloeien al een heleboel krokussen. De tulpen die er staan hebben nog geen kleur, maar die hebben ze vast wel als mammie jou weer voor het eerst naar de crèche brengt.'

‘Ik kan helemaal niet denke hoe dat is.’

‘Nou, maar ik denk er vaak aan, hoor. En ook aan je verjaardag, over twee maandjes. En aan de grote school, waar je na de vakantie naar toe gaat. Vind je dat nog steeds fijn?’

‘Ja. Vin jij 'et ook fijn, mammie?’

‘Tuurlijk...’

‘Ik zal heel goed lere hoor ... voor jou.’

‘Je wordt misschien wel de knapste van de klas, zodat al die andere kinderen jou erg flink vinden.’

‘Maar als ik nou ... niet zo flink wor, mammie.’

Ze keek strak naar zijn tere snoetje en hilde inwendig. Om zijn flinkheid, en om de hare die hem wilde bewapenen tegen de striemen zoals ook kinderen die elkaar konden toebrengen.

‘Het hindert allemaal niet, lieverd. Als jij maar weer gauw beter bent, hè?’

‘Ja.’ Korte stilte. ‘Zijn alle bome ... dan groen?’

‘Reken maar. Dan is er geen kale boom meer te bekennen.’

‘Kersbome blijve altijd groen, hè mammie? Die gaan niet dood.’

‘Nee vent.’

‘Net als ... mijn kaarsje ... dat altijd blijft brande. Ook ... in de nacht...’

‘Ja lieverd. Ook in de nacht, en overdag, en altijd, en als je koorts hebt, en...’

Ze drukte haar gezicht vlak naast zijn uitgeteerd snoetje in het kussen. Omdat ze haar onrust anders misschien zou hebben uitgeschréúwd...

Vijf minuten later, nadat ze voor het laatst naar hem had gezwaaid, werd ze opgevangen door de hoofdverpleegster.

Een jongere deze keer, met wie ze nog niet eerder had gesproken.

‘Hoe vond u hem, mevrouw Wijnhoudt?’

‘Schijnbaar vrij goed, zuster, maar ... ik weet het niet.’

‘In elk geval goed dat u zich niet te veel door de schijn laat bedriegen.’

‘Bedoelt u...?’

‘We winnen niet aan Frits, en daarom... Morgen is er overdag geen bezoek. Kunt u toch morgenochtend om een uur of tien even komen?’

Ze was jonger, ze was minder mild in haar uitdrukkingwijze. Ze vertelde althans vrij rechtstreeks dat de wending ten kwade misschien was gekomen.

‘Ik zal het doen, zuster.’

Ze zei het toonloos.

Na een nacht waarin ze weinig had geslapen, waarin ze een paar keer voor het raam was gaan staan omdat de muren van de doodstille flat haar tot stikkens toe benauwden, meldde ze zich om tien uur bij de portier van het ziekenhuis.

‘Juist, mevrouw Wijnhoudt. Loopt u maar door naar de kinderafdeling, daar treft u zuster Boelen wel.’

Zuster Boelen. De andere, de oudere.

Ze trof haar in haar kamertje, achter haar bureau waar ze met wat schrijfwerk bezig was.

‘Zo mevrouw Wijnhoudt, u zou even komen, hè? Dat was wel verstandig van m'n collega, om u dat te vragen. Hoewel misschien een tikkeltje voorbarig, want Frits heeft een betrekkelijk rustige nacht gehad.’

‘Dus er is nog geen reden om ... om het allerergste te verwachten...’

‘Die angst moet u wel hebben gekregen, en dat is... Nu ja, ieder z'n systeem. Wilt u soms nog heel even om het hoekje van de deur kijken?’

Ze volgde de zuster naar de zaal, die ze gedurende een halve minuut binnen keek. Op enige afstand: Frits. Zijn snoetje naar haar toegewend, maar zijn ogen dicht.

Haar kind, van wie ze een keer had gedacht, dat hij té lief was. Te lief om zijn plaatsje te hebben in een harde, veroordelende wereld...

‘Rustig, hè?’

‘Ja ... zuster.’

Om half zeven, juist toen ze zich had klaargemaakt voor het avondbezoek, de bel. Toen het volgende moment, nadat ze had opengedaan, een vreemde man in uniform voor haar stond wist ze, nog voor die man iets had gezegd.

‘Ik sta voor met een taxi, mevrouw. Ze hebbe oils gevraagd u zo snel mogelijk naar het ziekenhuis te brenge. 't Is niet zo goed met uw zoontje.’

Ze deed alleen een greep naar haar handtasje.

‘Ik ga met u mee.’

De snelle rit maakte ze in zoverre onbewust dat ze alleen een ziekenhuisledikant zag, met op het kussen daarvan het snoetje van Frits. Ogen dicht, omdat hij sliep. Alleen nog niet voorgoed...

Het ziekenhuis.

‘Hoeveel krijgt u, chauffeur.’

‘Komt wel, mevrouw. Gaat u maar gauw naar binne. Ik hoef zeker niet te wachte?’

‘Nee...’

De stille gangen. Stil omdat het bezoekuur nog niet was begonnen. En ergens aan het eind van een gang een ge-

daante in het wit die haar blijkbaar opwachtte.

De andere zuster, de jongere.

‘Loopt u even met me mee, mevrouw Wijnhoudt?’

Naar haar kamertje; niet naar de ziekenzaal.

‘Gaaf u zitten.’

Tegenover haar, aan de andere kant van het bureau. Maar waarom vróeg ze haar nu niets, waarom schreeuwde ze haar niet toe dat ze eerst haar kind wilde zien, als dat nog leefde...

Dáárom niet. Omdat ze al wist.

‘Mevrouw Wijnhoudt... Ik moet u iets vertellen waar u dunkt me al op was voorbereid. Alleen is alles nóg sneller gegaan dan we op een gegeven ogenblik verwachtten.’

‘Mijn kind is dus ... dood.’

‘Ongeveer een half uur geleden is het zwakke vlammetje plotseling uitgegaan. In zijn slaap, dus voor iedereen onvoorbereid. Zuster Boelen zal u vanmorgen hebben verteld dat hij een vrij rustige nacht heeft gehad, en eigenlijk is de koorts vandaag de hele dag niet hoog geweest. Maar hij was zo langzamerhand opgebrand, bijna opgebrand. Dat ik u heb gevraagd vanmorgen nog even te komen, moet u ook meer zien als een soort schokbreker. U zult toen immers al wel zijn gaan denken aan het ergste?’

‘Ja. En toen ik Frits zo slapende zag ... toen moet ik hebben gedacht aan een slaap voor altijd.’

‘U wilt hem nu natuurlijk ook nog even zien. We hebben hem alleen naar een andere kamer gebracht. Mag ik u daar dan even naar toe brengen?’

Terwijl ze de zuster volgde, drukte ze haar nagels diep in de palmen van haar handen. Maar toen ze op een gegeven ogenblik, in een omgeving waar ze geen acht op sloeg, naast het bed van Frits stond, ebden alle spanningen uit haar

weg. Dat kwam door zijn vredige snoetje, dat haar één heel diepe indruk gaf: na hem tot aan de grens van de dood te hebben gefolterd had het monster hem tenslotte moeten loslaten.

Ze vlijde haar handen om dat heel tere gezicht, bleef er lang en strak naar kijken en fluisterde toen: ‘Geen striemen, lieverd; nóóit. Ook niet de knapste van de klas. Wel mijn eigen, echte kind.’

Ze hilde niet terwijl ze het zei. Ze hād hier al om gehuild, wist ze nu. Op die avond toen ze voor het eerst was thuis-gekomen in haar lege flat en het gevoel moest hebben gehad dat Frits nooit meer met zijn speeldingetjes zou spelen...

Ze voelde een hand op haar schouder.

‘Gaat u nu met mij mee, mevrouw Wijnhoudt?’

Ze volgde de zuster, maar keek nog éénmaal om.

Nee, Frits zou nooit meer naar haar zwaaien.

Ze liep op straat. Zonder doel, eigenlijk zelfs zonder gedachten. Ze had zoeven nog een en ander geregeld met de zuster, maar dacht ook daar niet meer over na. Ze was leeg; en haar leven was leeg; en de wereld scheen wel leeg. O ja, er liepen wel veel mensen op straat. Maar de gezichten van die mensen hadden niets levends. Dat waren alleen maar bleke vlekken tegen een donkere achtergrond.

En dan het rumoer van de stad. Dat was het geluid van een machine die alles vermaalde. Stomweg; automatisch.

In de leegte die overbleef doolde ze rond. Of misschien liep ze ook wel in een bepaalde richting. Ze lette er niet op. Er was maar één begrip dat af en toe in de leegte opdoemde. ‘Het zwakke vlammetje is plotseling uitgegaan.’ Dat had iemand haar verteld en dat wist ze als dodelijke zekerheid.

Het kaarsje brandde niet meer. Iemand had het uitgeblazen...

Lopen.

Niet denken.

Lopen.

Alles leeg en donker.

Lopen...

Pas toen ze uren moest hebben gelopen voelde ze zich moe worden. En gelijktijdig met dat gevoel van moeheid had ze ook een paar andere gewaarwordingen.

Ze zag bij het licht van een lantaarnpaal een groenende boom.

‘Kersbome blijve altijd groen, hè mammi? Die gaan niet dood.’

Ze wist zich nu totaal uitgeput. En afgedaald tot de diepste diepte van haar wanhoop.

Een stil pleintje. Was ze hier uitgestapt om een exclusieve gelegenheid te bezoeken?

Nee, een ander gebouw. Een kerk. Een stoeprand voor een grote deur.

Zitten, rusten, slapen, inslapen om nooit meer wakker te worden...

‘O God ... als U bestaat ... laat me dan doodgaan op de stoep van uw huis... U moet wel een beul zijn ... als U me dan niet binnenhaalt ... bij mijn kind...’

Hoe lang ze versuft, misschien wel volkomen verdoofd op die stoeprand had gezeten, wist ze niet. Ze besepte op een gegeven ogenblik alleen dat ze hier niet de hele nacht kon blijven en keek om zich heen in een poging zich te oriënteren.

Ze zag een man die haar rakelings voorbij moest zijn gelo-

pen maar haar blijkbaar niet had opgemerkt. Of misschien ook wel in de veronderstelling dat ze op een ‘klant’ wachtte. Ze zat hier immers, naar langzamerhand tot haar doordrong, in een van de ‘rosse’ buurten van haar stad...

Ze stond op en liep, afgaand op meer straatruoer dan dat van haar directe omgeving, een paar steegjes door. In de drukkeres straat die ze toen bereikte was een tramhalte waar al iemand stond. Er zou dus nog wel een tram komen.

De route van de vermelde lijnen was haar niet zo bekend, maar de conducteur van de eerstkomende tram was wel bereid haar uitvoerig in te lichten.

‘Stap maar eerst in, meid, dan kenne we verder. Ja, wij gaan naar Zuid. Maar om precies in jouw buurtje te komme moet je nog wel effe overstappe. Ken nog net, denk ik. Ik waarschuw je wel als 'et zo ver is. Want je bent aan het eind van je zaterdagavond nou niet zo b ar kien meer, als ik 'et zo bekijk.’

Zijn grinnik, die haar bewees dat hij wel verwachtte wat hij niet hoopte. En die man die haar zo even zonder iets te zeggen was gepasseerd. Maar ze zou ook nog wel het stempel dragen van haar verleden...

‘Wel mijn eigen, echte kind.’

Dat dood was.

‘Het zwakke vlammetje is plotseling uitgegaan.’

Niet gaan denken. Overstappen op die andere tram. Een klein eindje lopen.

Thuis.

Geen donker huis. Iemand die de deur voor haar open deed. Ans...

Twee armen om haar hals. Een fluisterende stem, vlak bij haar oor.

‘Je hoeft me niets meer te vertellen, ik weet alles al. En ik heb samen met jou verdriet, lieverd.’

Warme tranen op haar wang, terwijl haar eigen ogen droog bleven.

‘Waarom heb je zo oneindig lang op me gewacht, Ans.’ ‘Kom eerst mee naar binnen en ga zitten. Je ziet er zo vreselijk moe uit. En mag ik dan een kopje koffie voor je klaarmaken? Je hebt het zo nodig.’

Lieve Ans...

‘Doe maar, ja.’

Koffie. Thuiskomst. Maar in het kleine kamertje een kinderledikant dat voorgoed leeg zou blijven...

‘Zo, drink maar warm op. En nu hoe ik alles weet. Ik zou later op de avond nog even bij je komen, weet je wel? Maar ik trof je niet thuis, en dat maakte me natuurlijk ongerust. Ik heb het ziekenhuis opgebeld, en toen vertelden ze het me. Ook dat jij al lang weg was. Ik begreep dat je ... dat je waarschijnlijk ergens rondliep, maar ik wist niet waar en ik kon je dus ook niet gaan zoeken. Het enige dat ik kon doen was op je wachten.’

‘En dat wachten duurde uren. Je bent een fijne, trouwe meid, Ans, en ik ben je ook onnoemelijk dankbaar voor alles wat je voor Frits en mij hebt gedaan. Maar nu moet je maar naar huis gaan. Jij moet morgen weer bijtijds op, om naar de kerk te gaan, en ik zal dit toch alleen moeten verwerken.’

‘Dus je vindt het niet prettig als ik bij je blijf slapen, deze eerste nacht...’

‘Na deze eerste komen er nog zov eel nachten, Ans. En ze zullen allemaal eenzaam zijn. Totdat ik misschien op een gegeven ogenblik niet beter meer weet.’

17

DE BEGRAFENIS, VIJF DAGEN LATER. OP DE VOORLAATSTE van die vijf dagen had ze Frits thuisgekregen, want ze wilde dat hij van huis uit begraven zou worden.

In die vijf dagen had ze deze en gene van het sterven van Frits op de hoogte gesteld en was ze ook een keer naar dominee gegaan. Niet om diepzinnige dingen te zeggen of te horen zeggen; alleen om hem te vragen of hij ‘iets wilde doen’ aan het graf. Hij had het onmiddellijk toegezegd, en nu maakte hij deel uit van het heel kleine kringetje da: in de voorjaarszon rond de open groeve stond.

In dat kringetje stonden ook de baas en André. Niet naast elkaar, en zo te zien ook in een nogal verschillende gemoedstoestand. De baas stond er wat verwezen bij, maar die was dan ook erg geschokt geweest toen ze het hem had verteld...

De leidster van de crèche was er; en Ans, samen met haar moeder die in haar wagentje zat. Ans die meer dan een uur achter dat wagentje had moeten lopen om haar moeder hier te krijgen.

Verder was de hoofdverpleegster van het ziekenhuis er nog. De jongere, die toch waarschijnlijk meer tact had dan haar oudere collega haar toeschreef.

En tenslotte, natuurlijk, zij zelf. Ze keek nu strak naar de kleine kist, die zo dadelijk in de kuil zou worden neergelaten, en ze luisterde naar dominee die nu iets ging doen, die althans vroeg of hij iets mocht zeggen.

‘Och zeggen... Wat moet je zeggen als een kind van vijf jaar sterft. Iets móóis, bijvoorbeeld: “Jong gestorven, vroeg

bij God?” Daar troost je z'n moeder niet mee. Nee beste mensen, ik weet echt niet wat ik zeggen moet. En daarom laat ik Frits zélf nog maar een keertje praten. In het versje dat hij zo mooi vond. “Jezus zegt, dat hij hier van ons verwacht, dat wij zijn als kaarsjes, brandend in de nacht. Laat ons dan in 't duister held're lichtjes zijn. Gij in uw klein hoekje, en ik in 't mijn.” In zijn kleine hoekje wás Frits zo'n helder brandend kaarsje. En nu mijn kleine na-woord. Voor u allemaal, maar toch wel speciaal voor zijn moeder. Het kaarsje van Frits kan blijven branden als wij het een plaatsje geven in ons hart. Als we daar ruimte maken voor een stukje licht, een stukje hémels licht. Dat klinkt weer erg vroom en moeilijk, dat weet ik wel. Maar een stukje hemels licht is niets anders dan iets moois zien, of iets moois doen. En dat dan met de wetenschap dat Christus ons er de gaven voor heeft gegeven. Die geeft hij aan grote mensen en aan kinderen. Die gaf hij ook aan Frits, dat kleine schaapje van zijn kudde. “Laat mij van uw grote kudde, ook een heel klein schaapje zijn”. Zijn avondgebedje, dat zijn buurmeisje nu nog éénmaal voor hem zal zingen.’

Ze luisterde ernaar met een verwrongen mond, naar dat zingen van Ans waarvan ze tevoren niet had geweten. En ze keek met een starre blik naar de kleine kist, die gelijktijdig in de kuil werd neergelaten.

Maar bij dat alles bleven haar ogen droog. Omdat ze naar het wel scheen geen gevoel meer had. Niet voor mooie- en niet voor lelijke dingen.

De volgende morgen was ze al weer op kantoor, zat ze weer op haar plekje voor het raam. Ze deed er haar werk en ze keek zo af en toe eens naar buiten, naar de bomen die steeds groener werden. Maar aan dat voorjaarssymp-

toom verbond ze geen andere gedachten dan dat het daarna zomer zou worden, en daarna herfst, en dat de jaargetijden elkaar aldus in een eentonige regelmaat opvolgden. Op die eerste morgen zat ze ook weer een poos met haar stenobloc op haar schoot bij de baas, die er meer dan zij moeite mee scheen te hebben zijn houding te vinden. Die overigens om een of andere reden, misschien wel omdat ze het zelf niet deed, niet meer over Frits of de begrafenis praatte. Wel, met een zekere aarzeling, over zijn aanstaand bezoek aan Zweden.

‘Dat gaat dus over een week gebeuren. Denkt u dat u het ook nu weer kunt redden met meneer Buissant, ik bedoel ... er is het een en ander voor u veranderd, zou hij daar voldoende rekening mee houden...’

‘Zakelijk is er tussen ons niets veranderd. En we hebben toch alleen maar zakelijk met elkaar te maken?’

Ze had niet eens het gevoel dat ze loog. Want haar particuliere omgang met André behoorde tot het verleden, en zijn ‘straks’ was meer dan ooit een wazig begrip geworden. Of André daar zelf ook zo over dacht?

Op die eerste dag was hij niets en niemand anders dan de begripvolle, zijn plaats wetende collega. Dat was hij trouwens ook in de dagen die volgden, dagen waarin ze haar ‘tred’ min of meer consolideerde.

Pas een week later, toen de baas goed en wel weg was...

‘Wat is er nu allemaal in je leven veranderd, Kiki. Of wil je daar nog niet over praten?’

Hij stond pal tegenover haar, aan de andere kant van haar bureau, maar in eerste instantie keek ze toch langs hem heen.

‘Och, waarom zou ik daar niet over willen praten. Dat is

tenslotte niets moeilijker dan het beleven zelf, of misschien kan ik beter zeggen: het niet-beleven.'

'Je bedoelt waarschijnlijk dat je leven weinig inhoud meer heeft.'

'Iets dergelijks, ja. Ik doe hier dus overdag m'n werk, en ik ga naar m'n lege huis, en ik heb een stille avond, als tenminste m'n buurmeisje niet goedbedoeld wat komt babbelen, en ik ga slapen. Veel minder inhoud kan een leven toch ook al niet hebben.'

'En heb je wel behoefte aan die inhoud, ik bedoel in een wat diepere betekenis?'

'Niet meer, geloof ik.'

'In een andere betekenis dan?'

'Ik begrijp je niet zo goed.'

'Dan zal ik het je duidelijk proberen te maken. Vind je dat mijn leven inhoud heeft?'

'Voor zover ik het kan bekijken ... nee.'

'Ik vind het zelf ook niet. Een andere kwestie is dat ik mijn leven wel gebruik.'

'Het consumeer, kun je misschien beter zeggen.' 'Misschien wel, ja. En is dat verwerpelijk?'

'Och nee. Je moet er alleen voor in de stemming zijn.'

'En dat ben jij nog niet. Kan ik me trouwens voorstellen.'

'Als ik ooit in die stemming kóm zal het een soort uitdaging zijn.'

'En wie of wat daag je dan uit.'

'M'n omstandigheden. En misschien God wel.'

Ans kwam vaak bij haar, en ze ging ook wel eens naar haar en haar moeder. Maar dat was ook het enige 'vertier' dat ze die eerste weken had.

'Toch moet je proberen je leven weer een beetje bestem-

ming te geven, Kiki,' zei Ans een keer. 'Ga eens ergens heen waar mensen zijn, als je dat wilt samen met mij. Begin er bijvoorbeeld eens mee naar een concert te gaan, of pak voor mijn part liefdadigheidswerk aan. Je kunt toch niet altijd in je zelfde benauwde kringetje blijven ronddraaien.' 'Dat moest ik wel toen ik Frits nog had, Ans, en dat vond ik niet erg. Toen was hij m'n bestemming. Als ik nu uitbreek uit m'n benauwde kringetje dan zal het wel zijn omdat ik geen banden meer voel; niet met toen en niet met nu. Dan word ik misschien wel een bandeloos schepsel.'

Zo praatte ze en zo dacht ze. En af en toe, in haar allerstilste momenten, lééd ze aan haar banden. In een slapeloze nacht bijvoorbeeld, als ze zich verbeeldde dat Frits haar kamer binnen kon komen en naast haar bed kon komen staan. Om haar iets te vragen of te zeggen, zoals hij dat wel eens een enkele keer 's nachts had gedaan.

'Ik moest eve wete of jij er nog wel was, mammie.'

'Ja lieveling, mammie is er nog wel, maar jij bent er niet meer...'

Of bij een bezoekje aan zijn graf, waarop ze een eenvoudige steen had laten zetten.

'Mijn lieve jongen, Frits Wijnhoudt.'

Té lief. 'Ik zal heel goed lere, hoor. Voor jou.'

'Je deed álles voor mij, lieverd. En nu kun je niets meer voor me doen. En ik niet voor jou. Daarom is het net of ook ergens in mij iets dood is.'

Dat 'dode' in haar werkte vervlakkend, merkte ze op een gegeven ogenblik. Het nivelleerde de diepte van haar smart met de toppen van een geluk waarvan ze wist dat het voor altijd onbereikbaar voor haar was.

En op dat vervlakte niveau vond ze tenslotte André terug.

18

DAT ‘TERUGVINDEN’ VAN ANDRÉ GEBEURDE NIET OP EEN erg spectaculaire manier. Dat werd meer een elkaar steeds dichterbij benaderen, waarbij op een gegeven ogenblik de ontmoeting plaats vond. Een voor de hánd liggende ontmoeting bovendien, want omstreeks half april werd een periode van mooi voorjaarsweer verwacht, en ze moest toch ook eens een keer de buitenlucht in.

‘Laat me je morgen ergens mee naar toe nemen waar we een eind kunnen wandelen, Kiki. Je hebt het hard nodig.’ Op een vrijdagmiddag, terwijl ze het kopje thee dronken dat ze elke middag op de zaak verzorgde.

De vraag overviel haar niet, want hij had al eerder gezegd dat ze er eens uit moest gaan. ‘Alleen, of desnoods met mij.’ Maar dit was dus een rechtstreekse uitnodiging. En wat ze daar nu op moest zeggen...

Onwillekeurig moest ze denken aan de eerste keer waarop hij haar mee uit had gevraagd. Hij had toen nog niet geweten van Frits, en ze had stilletjes de maatregelen moeten nemen die haar ‘vrij’ hadden gemaakt. Nu wist hij wél van Frits, maar Frits was intussen geen beletsel meer. Nergens ter wereld was enig beletsel, en daarom...

‘Goed, neem me maar ergens mee naar toe.’

Hij nam haar die volgende morgen mee naar Scheveningen. Ze dronken er eerst, met uitzicht op de zee, hun kopje koffie en begonnen daarna aan de door hem voorgestelde strandwandeling.

‘Je zult eens zien hoe goed je dat doet. En mij trouwens

ook. Ruimte en zon. We missen ze beide té vaak in ons woonpakhuis, Kiki.'

Ze onderging het alles in een stemming die ze niet zo goed kon definiëren. Die ruimte bijvoorbeeld, de wijidheid van de zee. Was die symbolisch voor haar leven? Leeg, vlak, eindeloos. Vooral eindeloos, want ze was pas vijfentwintig en ze werd misschien wel zeventig. Hoewel ze dat op dit moment niet hoopte...

Ze was pas vijfentwintig, ja. Daar bracht het feit dat ze al een kind van vijf jaar had gehad geen verandering in. Ze was nog jong, haar lichaam was nog jong. Als het nu zomer zou zijn, en ze zou hier in badpak lopen, dan zouden de mensen, althans de mannen, naar dat lichaam kijken. Ze zouden het taxeren en misschien bégeren, en een enkeling zou misschien bij zichzelf zeggen: 'Dit of dat heb ik er wel voor over.' Bijvoorbeeld dat ze bij hem in zou kruipen, in zijn mooie bungalow...

Ze voelde na een poosje dat haar gezicht begon te gloeien. Van de zon, en van de zeewind.

André scheen het ook op te merken, want hij zei op een gegeven ogenblik: 'De buitenlucht heeft je mooi gemaakt, Kiki.'

Ze wist niet of ze het prettig vond dat hij haar dat vertelde. Ze wist op deze dag zovéél niet...

Tegen het eind van de middag waren ze terug op hun uitgangspunt.

'Zullen we naar Den Haag rijden, en daar iets eten?', vroeg André.

Ze was geneigd hem te vragen of hij ook daar zijn eigen 'adresje' had, maar vond dat het te speels zou klinken. Niet voor hem, maar voor haarzelf. Een beetje verstrooid zei ze daarom: 'Och ja, laten we dat maar doen...'

Hij scheen in Den Haag inderdaad te weten waar hij moest zijn, en ze belandden dus in een gelegenheid die sfeer had en tegelijkertijd apart was.

‘Je bent hier zeker vaker geweest?’, vroeg ze.

‘Ik ging met m'n verloofde nogal eens naar zulke dingen. Diende ik allerlei belangen mee. Pa vond het prachtig terwille van zijn dochter, en ergens zag hij er ook nog een stuk representatie van de zaak in. Daarom ging alles op rekening. En dat was weer een privé-belangetje van mij, zoals je wel snapt.’

‘Zullen ze het hier niet vreemd vinden dat je nu weer met een ander...’

‘In tenten als deze laat niemand ooit merken dat hij iets vreemd vindt. Trouwens: we gingen nooit vaak naar dezelfde tent. Ik houd van telkens iets anders, dat heb je misschien wel gemerkt.’

‘Alleen kun je nu niets meer op rekening laten zetten.’

‘Nee. Maar representatief kom ik een heel stuk beter voor de dag. Kijk maar eens hoe die vent die daarginds bij zijn vrouw zit je vanuit zijn ooghoeken begluurt.’

Ze keek niet naar die vent. Er werd iets in haar uitgevochten tussen haar geest en haar bloed, en vooralsnog won de geest het. Die haar op deze vreemde dag steeds met een schokje bepaalde bij het feit dat ze een maand geleden haar kind had verloren...

André scheen na hun eerste aperitief geen haast te hebben met ‘iets eten’. Ze dronken dus een tweede en een derde, maar een vierde weigerde ze omdat ze voelde dat haar geest toch al moeite had met het beheersen van haar bloed.

‘Zullen we dan nu eerst gaan eten en daarna nog een poosje blijven?’, vroeg hij.

Als hij het haar direct ná het eten zou hebben gevraagd,

zou ze misschien 'nee' hebben gezegd. Nu zei ze 'goed', maar nu was ze ook niet zo zeer in staat alle dingen te overzien. Niet dat 'een poosje' een hele avond zou worden bijvoorbeeld, en dat hij misschien met haar zou willen dansen.

Hij vroeg het haar overigens pas laat op de avond, nadat ze af en toe wat hadden gepraat en daarbij wat hadden gedronken. Ze was toen al gewend aan de muziek en het dansen van de andere paren. Die dingen veroorzaakten ook al geen schokjes meer, en dat deed zelfs niet het moment waarop ze zelf meedeinde op de muziek van het strijkje. Toen moest haar geest dus wel zo ongeveer overwonnen zijn door haar voorjaars-warme bloed.

Diep in de nacht reden ze terug naar Amsterdam. Aan het eind van die rit, toen ze voor haar flat stonden, sloeg André zijn arm om haar heen.

'Zo is het léven, Kiki. Je moet vooral niet vergeten dat het nog bestaat.'

Ze wrong haar lichaam niet los uit die omarming. Ze liet zelfs toe dat hij haar kuste. Maar wie of wat was ze dan ook ooit geweest dat ze zich nu opeens op een voetstuk zou plaatsen...

Pas toen ze haar vakje in de duiventil was binnengegaan, kwam de schok.

Geen licht; geen geluid; geen sterveling die op iemand paste en geen sterveling die oppas nodig had...

Ze liep door naar het kamertje van Frits, maar ontstak er geen licht omdat ze het lege kinderledikant niet wilde zien dat er nog steeds stond. En tegen dat onzichtbare, dat het makkelijker maakte een beeld op te roepen, fluisterden haar gedachten:

'Mammie is jou niet vergeten, lieverd, al heeft het er vandaag misschien op geleken. Mammie heeft van-

daag alleen last gehad van haar brandmerk, en dat zal misschien wel zo blijven nu ze jou niet meer heeft om zich aan op te trekken.’

Haar brandmerk. Dat was haar ingedrukt in die jaren waarin ze haar lichaam te grabbel had gegooid. Het was de misschien wat pathetische uitdrukking voor een gevoel van ontwaarding, van het zich niet meer kunnen beroepen op enig zelfrespect. Dat gevoel had ze grotendeels kunnen wegfrommelen in haar zorg voor Frits. Daarin immers had ze hogere motieven kunnen uitleven, ongeacht of de mensen haar die toekenden of niet. Het daarin uitdagen van een haar miskennende publieke opinie, echt of vermeend, had haar zelfs mentaal gesterkt, en samen met haar kind zou ze dat gevoel van ontwaarding misschien nog eens zijn ontgroeid. Maar ze *h*ad haar kind niet meer, en leefde dus ook geen hogere motieven meer uit. Ze voelde opnieuw haar brandmerk, juist nu het geen uiterlijke tekenen meer had die haar in haar bewegingen belemmerden.

Nee, van enige belemmering was geen sprake meer. Ze kon gaan en staan waar ze wilde. Ze zou desnoods elke avond uit kunnen gaan met André, en elk weekend. Ze zou nachten weg kunnen blijven; ze zou het brandmerk, dat ze *t*óch voelde, in ‘ere’ kunnen herstellen...

Zulke dingen bedacht ze alleen in vlagen van verbittering; daar had ze in wezen geen behoefte aan en daar lokte niemand haar toe uit.

Ook André niet. In het voorjaar dat z'n intrede had gedaan liet hij haar mee-profiteren van zijn wagen, waarmee ze snel ergens buiten waren. Hij vroeg haar zo af en toe een avond mee uit, en aan het eind van zo'n avond, als het niet al te laat was geworden, dronken ze in haar flatje nog wel

eens een kop koffie. De koffie waarmee Ans haar vroeger had opgewacht, bij wijze van 'thuiskomst'. In een stukje intimiteit dat ze toen inderdaad nog als 'thuis' had gevoeld, omdat haar kind er sliep...

In de weken die aldus verstreken, weken waarin ze André nog wel eens na-mompelde: 'Zo is het leven, Kiki. Je moet vooral niet vergeten dat het nog bestaat,' bleef Ans dezelfde voor haar. Hartelijk, behulpzaam, zich nooit opdringend. Ans die haar in haar meest wanhopige moment had toegefluisterd: 'Ik heb samen met jou verdriet, lieverd.' Die ook het allerlaatste voor Frits had gedaan: bij het neerdalen in de donkere kuil zijn liedje zingen. Maar bij Ans was dan ook het 'gevoel' blijven leven. Dat samenhang met 'iets moois zien, of iets moois doen'.

Zelf zag ze nooit iets moois; dééd ze ook nooit iets moois.

19

DE BAAS HAD, IN GEZELSCHAP VAN LADY, ZIJN TWEEDE reis naar Zweden gemaakt en was al weer weken terug.

‘Ik ga er waarschijnlijk ook mijn zomervakantie doorbrengen; het land trekt me wel,’ vertelde hij haar op een morgen in de tweede helft van mei.

‘Gaat u in de tijd waarin de zaak gesloten is?’, toonde ze wat belangstelling.

‘Plus waarschijnlijk nog een paar weken daar achteraan. Nu meneer Buissant er is kan dat wel. En voor een eenzaam mens maakt het zo weinig uit wáár hij is.’

Het was voor het eerst dat hij rechtstreeks over zijn eenzaamheid praatte. Moest ze het beschouwen als een soort fijngevoeligheid ten opzichte van haar eigen eenzaamheid? Ze zou er hem sympathiek om vinden, en misschien zelfs iets meer. Maar zijn gedachtengang was zo moeilijk te peilen...

‘Hebt ú al plannen voor de vakantie?’, hoorde ze hem vragen.

Ze dacht even aan de plannen van André, ten opzichte waarvan hij haar op een heel terloopse manier deelneming had aangeboden. Spanje, Madrid. ‘Daar kost het geen moeite eraan te denken dat het leven nog bestaat, Kiki.’ Maar ze had nog steeds een brok verzet tegen het zich onderdompelen in een bepaald soort leven, en daarom...

‘Nee, en het zal ook wel niet van plannen komen. Als het voor eenzame mensen weinig uitmaakt wáár ze zijn, kunnen ze ook net zo goed thuisblijven.’

‘Tenzij ze bepaalde dingen, een bepaald verdriet bijvoor-

beeld, thuis erger voelen dan ergens anders.’

Hij zei het met zoveel begrip; net of hij zélf een dergelijk verdriet kende. En zoals hij met Frits praatte, die keer in het ziekenhuis, toen ze er zelf bij was geweest...

‘U vindt dus dat je in zo'n geval je verdriet moet ontvluchten.’

‘Dat kun je niet altijd. Maar als je de kans zou krijgen aan iets nieuws te beginnen, iets moois...’

Merkwaardig bekend klonken die woorden. ‘Iets moois.’ Gelóófde de baas, of was door hetgeen bij het graf van Frits was gezegd iets in hem gaan leven van die dingen? Ze had er voor die tijd nooit iets van gemerkt, er vanzelfsprekend ook nooit naar gevraagd. Maar nu hij deze woorden gebruikte...

Hij scheen het verband zelf te willen leggen, want hij vroeg: ‘Bezoekt u het graf van Frits nog wel eens?’

Ze dacht eraan dat ze het vaker had kunnen doen dan ze het hād gedaan. Als ze niet op een paar zonnige zaterdagen en zondagen met André was meegegaan.

‘Zondag ga ik er weer heen. Hij zou maandag jarig zijn geweest, ziet u.’

Nee, hij vroeg niet of hij met haar mee mocht, zoals ze samen een keer bij Frits op bezoek waren geweest toen hij nog leefde. Hij zei wel: ‘Dan ga ik er maandag even heen. Er een bosje bloemen neerzetten.’

Ze stond die zondagmiddag dus alleen bij het graf van Frits, want ze had ook Ans niet gevraagd met haar mee te gaan. Bij dit bezoek was ze nu eenmaal liever alleen, omdat dan ook niemand op haar zou letten.

Ze zette de bloemen die ze had meegebracht in een vaas en bleef toen heel stil naar het graf kijken. Terwijl ze dat

deed werden haar gedachten steeds meer transparant, verschenen er beelden die echt waren gewéést en die echt hadden kunnen worden.

De dag waarop ze hem voor het eerst naar de crèche had gebracht. Een hummel van twee jaar en naar de norm eigenlijk nog te jong. Maar omdat hij zo makkelijk was, zo lief...

De manier waarop hij haar had aangekeken, toen ze hem in die vreemde omgeving had achtergelaten. Zo aanhankelijk, met zoveel vertrouwen ook.

‘Je wist toen al dat mammié jou nooit in de steek zou laten, hè?’

En in de komende zomer, over een paar maanden, zou ze hem voor het eerst naar de grote school hebben gebracht. ‘Want morgen zou je al zes jaar zijn geworden. Morgen zouden we er een feest van hebben gemaakt. Dan zou mammié een dag vrij hebben genomen, en zouden we samen gezellig ergens heen zijn gegaan. 's Avonds zou tante Ans zijn gekomen, en misschien meneer Spoor. Je zou laat naar bed hebben gemogen, en je zou een kleurtje hebben gehad. Anders dan die kleur die je in het ziekenhuis had, en in die laatste nacht thuis, toen je zo érg lief voor mammié was...’

De werkelijkheid van dit moment.

Een koude steen die de beelden opeens vermorzelde, zodat ze in doffe wanhoop alleen nog een groet kon stamelen.

‘Dag lieverd ... misschien komt meneer Spoor morgen tóch nog ... om je wat bloemen te brengen...’

Die zelfde avond stond André plotseling voor haar.

‘Ik heb zin om een eind weg te rijden, Kiki. Ga je mee?’ Hij kon niet weten dat ze die middag de smart had beleefd

van een feest dat ze nooit meer met haar kind kon vieren. En als hij het wél had geweten zou hij misschien hebben gezegd: ‘Je moet vooral niet vergeten dat het léven nog bestaat, Kiki.’

Het leven. En de dood. En je lichaam. En je brandmerk. Een doolhof van begrippen waar je niet meer uit kwam. Waar je misschien maar het beste uit kon bréken...

Het dromde even wat traag door haar heen. Toen zei ze: ‘Als je toch een eind met me weg wilt rijden ... doe het dan maar vér.’

Een moment later zat ze naast hem in zijn wagen. Hij startte zonder haar een voorstel te doen omtrent een of andere bestemming, maar dat liet haar koud. Bij een vlucht lette je immers niet op je bestemming, ging het er in de eerste plaats om zo ver mogelijk weg te komen van wat je benauwde...

Ze reden hard, constateerde ze op een gegeven ogenblik. Ze suisden huizen en bomen voorbij.

Bomen.

‘Zijn alle bome dan groen?’

‘Ja lieverd, ze zijn nú allemaal groen. Maar meer moet je mammié maar niet vragen, vanavond. Ze is op de vlucht, zie je. Misschien zelfs voor jou.’

‘Heb je enig idee waar we heen rijden?’

Die vraag paste beter bij haar vlucht.

‘Nee.’

‘Naar 't zuiden. Ik weet in Valkenburg een nachtclub. Is dat ver genoeg?’

‘Ja.’

Ze zou de nieuwe dag dus toch ingaan met een soort feest. Leven, dood, brandmerk...

De doolhof wás er nog, maar ze voelde zich er niet meer zo

in opgesloten. Ze had op haar vlucht al het een en ander omver getrapt.

‘Kan het je niet schelen dat de nacht kort wordt, ik bedoel wat slapen betreft?’

De nacht waarin ze anders tóch waarschijnlijk zou hebben wakker gelegen.

‘Nee.’

‘Morgen verwacht de baas ons namelijk weer op de gewone tijd. En je stelt hem niet graag teleur, hè?’

De baas. Die morgen nog even weg moest, om bloemen te zetten op het graf van haar kind.

‘Hij verdient het in elk geval niet.’

‘Misschien niet, nee. Maar krijgen we allemaal wat we verdienen?’

‘Anders zijn we niks te goed om het te nemen.’

Ze leefde bij het moment. Ze dacht aan haar recht om haar ellende voor een ogenblik van zich af te schoppen.

‘Daar kon je wel eens gelijk aan hebben.’

Het dubbelzinnige lachje waarmee hij het zei. Hij had in zijn vorige werkkring genomen wat hem volgens zijn mening toekwam. Deed hij het op een of andere manier ook in zijn tegenwoordige?

Hij was in elk geval geen figuur voor een voetstuk. Net zo min als zij zelf.

‘We zullen er net tegen donker zijn. Maar bepaalde vlinders beginnen ook pas in de nacht te vliegen.’

Hij hield nu in zijn manier van praten helemaal geen rekening meer met mogelijke gevoeligheden van haar kant. En die gevoeligheden zouden na dit ook nog maar weinig recht van spreken hebben...

Valkenburg. Plaats van vrolijkheid en vertier, ook al op deze zondagavond in de tweede helft van mei.

‘n Kaars waar heel wat op af komt fladderen,’ drukte André het met enig sarcasme uit.

Ze fladderden die avond, die nacht mee in de lichtkring. Ze deden het eerst op een terrasje, daarna in de bewuste nachtclub. Het werd een belevenis die haar voor een ogenblik losrukte van haar dagelijkse dingen, zoals ze dat ook had gewild. En toen ze om half vijf in de maandagmorgen haar vakje weer binnen ging, na André zijn ‘beloning’ te hebben gegeven, doemde uit de mist van haar moeilijk te ordenen gedachten één zekerheid op.

Van nu af aan zou haar doen en laten niet meer worden bepaald door verdriet of dierbare banden. Ten opzichte van die begrippen had ze eens en voor al desertie gepleegd.

Evenals André was ze die morgen op tijd op de zaak. Ze stelde dus, overeenkomstig hetgeen hij verdiende, de baas niet teleur.

Zelf zei hij aan het eind van de morgen dat hij 's middags wat later zou komen, en vroeg in de middag ging hij dus naar het graf van haar jarige zoon.

Toen hij ervan terugkwam riep hij haar nog even bij zich om een brief op te geven. Maar voor hij daarmee begon zei hij: ‘Ik heb Frits een groot bos tulpen in verschillende kleuren gebracht. Omdat hij zoveel van kleuren hield. Hij vertelde het me die middag bij u thuis, weet u wel, toen we een poosje samen waren.’

Ze dacht aan haar eigen kleurigheid, die waarmee ze deze dag was begonnen. Alles bont, tot haar jurkje toe waarop ze een of ander drankje had gemorst. Als het erom ging de verjaardag van Frits een beetje gepast te herdenken, was deze vreemde daarin beter geslaagd dan zijn moeder... Waarschijnlijk zonder iets van haar zwijgen te begrijpen,

vertelde de baas ook nog: ‘Toen ik daar zo stond moest ik weer heel sterk denken aan wat de dominee zei van dat kaarsje.’

Ze wist nog wóórdelijk wat hij had gezegd. ‘Het kaarsje van Frits kan blijven branden als wij het een plaatsje geven in ons hart.’

Maar voor haar was het kaarsje gedoofd.

Uit, leeg, donker.

‘Ik dank u in elk geval dat u geweest bent,’ zei ze zacht. En daarna, als een soort vrijpleiten van zichzelf: ‘Al heeft zo'n graf je op den duur natuurlijk niet zoveel meer te zeggen.’

20

NA DIE NACHT IN VALKENBURG WERD HAAR DOEN EN LATEN dus niet meer, zoals ze het heel scherp had voorzien, bepaald door verdriet en dierbare banden. Dat verdriet wás er natuurlijk nog, maar na het één keer te hebben verloochend voelde ze het als schijnheilig om het in voorkomende situaties als een soort noodrem te gebruiken. En de dierbare banden...

Die gaven vaak een schrijnend gevoel, maar ze had Frits al een keer toegefluisterd dat hij niet meer moest vragen.

Aldus ging ze haar weg zonder zich beperkingen op te leggen, zij het dat ze ook allerm minst uitbundig deed. De egale weg dus, zonder hoogte- of dieptepunten. En André was haar begeleider. Die functie had hij zich nu eenmaal toebedeeld en die vervulde hij ook vrij nauwgezet. Hij nam haar overal mee naar toe, hij deed alles wat hij kon om haar te laten merken dat het leven nog bestond.

‘En what about Spanje, Kiki?’, vroeg hij op een warme zaterdagavond in juni toen ze, na een dag ‘boemelen’ op de Veluwe, in Arnhem op een terrasje zaten.

Spanje. Het voorportaal van zijn ‘straks’, zijn toekomstbeeld waarin hij haar heel geleidelijk scheen te willen inpassen.

‘t Is zeker al over drie weken, dat je daarheen gaat,’ ontweek ze in eerste instantie.

‘Je bedoelt toch dat wé daarheen gaan? Overigens heb je de termijn goed getimed. Hetgeen dus wil zeggen dat we er wel eens aan toe zijn een paar voorbereidingen te treffen.’

‘In welk opzicht zou dat moeten zijn.’

‘Wat jou betreft misschien je kleding. Spanje is een warm

land, en Madrid een nogal exotische stad.’

Warm en exotisch. Elementen die je als een soort ‘pep’ zou kunnen beschouwen. Die er misschien voor zouden zorgen dat je harder ging lopen. Dat je jezelf voorbij zou hollen misschien. Hetgeen ook weer geen ramp zou zijn, want wat wás je.

‘Een snol die per ongeluk een kind heeft gekregen; die zes jaar voor dat kind heeft gezorgd, er op haar manier ook wel gek mee was, maar die, toen scherprechter dood het opeiste, wat ook wel zijn recht zal zijn geweest, de morele kracht niet kon opbrengen om zich staande te houden op het voetstuk waartegen ze bezig was zich omhoog te klauwen.’

Dat alles, die weldoordachte volzin, liet ze niet op André los. Dat vertelde ze zichzelf. Hardop zei ze, met een blik in de spiegel die ze zich had voorgehouden: ‘Och, wat doet het er allemaal toe. Laat ik maar met je mee gaan. Wat dus betekent dat ik m'n garderobe een beetje moet gaan aanpassen?’

‘Lijkt me wel geschikt. Als je er tenminste de contanten voor hebt. Mocht dat niet zo zijn...’

‘Zou je dan bereid zijn uit speciale fondsen bij te springen?’

‘Je zegt het op een toon alsof het een misdaad zou zijn.’

‘En dat past me niet, hè? In elk geval: ik heb geen bijstand nodig. Ik leef tegenwoordig goedkoop, zo in m'n eentje. Misschien zelfs té goedkoop.’

Haar wrange woordspeling scheen niet tot hem door te dringen. Hij zei: ‘We kunnen het straks een beetje anders doen, Kiki. Daar zullen we in Spanje, als we er alle tijd voor hebben, wel eens uitvoerig over praten. Nu moeten we maar weer eens richting Amsterdam gaan, hè?’

In die drie tussenliggende weken trof ze haar voorbereidingen voor een vakantie waarvan ze tevoren nooit had gedroomd. Niet dat ze het nu opeens als zo'n grandioze belevenis zag, maar samen met Frits zou ze hier nu eenmaal niet aan toe zijn gekomen.

Dat ze er nu wél aan toe kwam, gaf haar een vaag gevoel van wroeging dat ze spottend helemáál de mist in stuurde. 'Net of je dáármee de nagedachtenis van je kind zou eren, door er spijt van te hebben dat je nu dingen kimt doen die je vroeger niet kon.'

Geen spijt dus en geen juichtoon. Alles egaal...

Ze kocht een paar jurkjes waarvan ze verwachtte dat ze het wel goed zouden doen daarginds. Ook schafte ze zich nog wat andere spullen aan, zoals ze die nodig zou hebben in haar eigen hotelkamer. Want die zou ze niet met hem delen, wist ze met een zekerheid die een wat merkwaardige plaats innam tussen al haar ónzeekerheden. Maar die ene zekerheid was dan ook de laatste grens tussen haar en een leven dat ze al een keer had verafschuwde. Het overschrijden van die grens zou betekenen dat ze, als in een nachtmerrie, weer al die gore handen zou voelen, al die gulzige monden zou zien. Eens had ze er haar lust aan beleefd; nu walgde ze ervan. Ze wilde ook nu nog wel van een man zijn, maar dan van één man. Die mocht haar hebben als zijn vrouw, desnoods als zijn huisgenote. Maar in André zag ze die ene man nog niet. En als een stuk bescherming voor haar kind had ze hem niet meer nodig. En ergens diep in haar innerlijk was misschien nog een stil verlangen naar een man aan wie ze zich uit liefde zou geven...

Ook de baas trof de nodige maatregelen in verband met zijn vrij lange afwezigheid. Hij had langdurige gesprekken met André en gaf aan hen beiden een paar instructies.

‘t Lijkt wel of-ie er op 't ogenblik rekening mee houdt nóóit meer terug te zullen komen,’ grinnikte André. ‘Maar er zijn in Zweden ook nog wel wat holen en spelonken, en als je bijvoorbeeld van plan bent daar een beetje roekeloos omheen te dartelen... Overigens zou de zaak er rustig om blijven doordraaien. Alleen in een wat grotere versnelling.’

Ruim een week voor de algemene uittocht sprak meneer Spoor ook nog een keer met haar persoonlijk over de tijd waarin André en zij de zaak zouden moeten runnen.

‘t Is dus al niet zo zeer iets nieuws meer, maar deze keer wordt voor mij wel een belangrijke. Ik ben namelijk nog steeds niet helemaal zeker van sommige karaktereigenschappen van meneer Buissant, in verband met de zaak bedoel ik natuurlijk. Daarom heb ik hem niet alleen uitvoerig geïnstrueerd, maar ook een paar maatregelen getroffen die me achteraf in staat zullen stellen een vrij scherpe controle uit te oefenen. Verder is het mogelijk dat ik langer wegblijf dan ik heb aangekondigd, in welk geval meneer Buissant wordt verondersteld zijn instructies als automatisch verlengd te beschouwen. Dat heb ik hem dus niet verteld, en ik mag van u wel aannemen dat u hem niets vertelt van deze dingen?’

Hij wist niets van hun gezamenlijke reis; ze hadden het beter gevonden dat voor hem te verzwijgen. Voor hem waren ze nog steeds niet anders dan zijn twee employés, van wie hij één volkomen vertrouwde.

Dat vertrouwen van de man die de voosheid van haar leven niet had geteld wilde ze onder geen enkel beding beschamen, en daarom zei ze: ‘Dat kúnt u, meneer Spoor.’

Op de laatste zondag voor haar vertrek ging ze nog een

keer samen met Ans naar het kerkhof. Ans, die alles van de plannen wist zonder er iets in te hebben veroordeeld. Die alleen een keer had gezegd: ‘Je kunt daarginds net zo goed jezelf blijven als hier, Kiki.’ Waarop ze had geantwoord: ‘Als ik maar eerst goed weet wie ik zelf ben, Ans.’

Het was die zondagmiddag triest, regenachtig weer. Ook rondom het graf van Frits zag alles er dus grijs uit, en daarvan zei Ans: ‘Als een kerkhof er zó uitziet is het wel eens moeilijk in de opstanding te geloven.’

‘Zelfs voor jou?’

‘Je moet niet denken dat ik zo'n geloofsheldin ben, Kiki. Ik heb net zo goed m'n ogenblikken van twijfel.’

‘Maar daar kom je dan toch altijd weer overheen.’

‘Ik word er overheen gehólp. Maar daar vraag ik dan ook om.’

Ze moest denken aan wat Frits een keer tegen dominee had gezegd. ‘Wij bidde alleen maar.’ ‘Wij’. Maar in haar eentje had ze het sinds zijn dood niet meer gedaan. Behalve nog die ene keer, vlak na zijn sterven...

‘De laatste keer dat ik God iets heb gevraagd, is geweest op die avond waarop Frits is gestorven. Toen ben ik vanuit het ziekenhuis gaan zwerven door de stad, en op een gegeven ogenblik gaan rusten op de stoep van een kerk. Ik voelde me toen zó wanhopig en ellendig dat ik God heb gevraagd me op de stoep van zijn huis te laten doodgaan. Met de redelijke kans dat hij me zou binnenhalen.’

‘En dat gebed werd niet verhoord.’

‘Natuurlijk niet. Ik was er fysiek nog lang niet aan toe om dood te gaan.’

‘Je zult er ook om andere redenen niet aan toe zijn geweest. Misschien wel omdat ergens nog een taak voor je ligt.’

‘Nee Ans. Ik heb m'n taak gehad. 't Is me uit m'n vingers getrokken. Ik ben waarschijnlijk niet geschikt voor taken.’ ‘Totdat je misschien iets verder komt dan de stoep van een kerk, Kiki.’

‘Dat kom ik misschien al over een week. In Madrid zullen de kerken wel zó mooi zijn dat je er in- en uitloopt.’

‘Ja. En je zult er waarschijnlijk ook wel kaarsen zien branden. Maar dat ene kaarsje zul je er niet vinden. Ik bedoel het kaarsje van Frits, waar hij zo graag van zong, weet je wel? Dat moet je zélf mee naar binnen nemen, als je een kerk ingaat.’

Het kaarsje van haar lieve jongen. Die een keer had gezegd: ‘Als mijn kaarsje brandt ben ik niet bang.’ Vlak voordat zijn lange nacht zou beginnen...

Achter haar strak gerichte ogen begon iets te branden. Droog, zonder tranen. Die wilden bij haar niet meer komen, en daarom zei ze toonloos: ‘Trek me hier maar vandaan, Ans; ik hoor hier niet meer. Ik kan beter doorlopen, mezelf voorbij hollen desnoods. Het zien en doen van mooie dingen, zoals een liedje zingen voor m'n kind, heb ik altijd al aan jou overgelaten.’

21

SPANJE. MIDDEN IN DE ZOMER, EN DUS BLOEDHEET. ‘We gaan eerst maar een paar dagen naar de kust, om een beetje te acclimatiseren,’ had André gezegd, en dienovereenkomstig maakte ze nu deel uit van het leven aan de Costa Blanca. Groene palmen, een blinkend strand, een blauwe zee. Maar kleuriger nog het stadje waar ze waren neergestreken, en vooral: de mensen. Die krioelden door de nauwe straatjes, die flaneerden over de boulevard, die lagen zon-aanbiddend aan het strand of doken eens even spelenderwijs in het nauwelijks koele zeewater.

Zo deden ze het zelf ook, waarbij dus en passant het beeld van haar in badpak langs het strand wandelen werkelijkheid werd. En de mannen kéken zoals ze het zichzelf had gesuggereerd. Taxerend, bégerend.

‘Zo af en toe heb ik het gevoel dat ik hier met miss Costa Blanca loop,’ zei André een keer. En die opmerking liet haar niet helemaal onverschillig. Want als het leven je dan tóch compensatie wilde bieden voor bepaalde dingen die je waren afgenomen...

André zelf. Zijn ‘gezicht’, ook nu weer volkomen aangepast aan de omstandigheden. Hij gedroeg zich als een ondernemend vriend die in dat ondernemende zijn kansen zocht, overigens zonder ook maar iets te forceren. Ze hadden dus ieder hun eigen hotelkamer en beperkten hun ‘lichamelijke’ liefde tot het niet oververhitte vlak van bijvoorbeeld de kus die hij haar gaf alvorens ze, soms diep in de nacht, die eigen hotelkamer opzochten. En in hoeverre er nu sprake was van gééstelijke liefde...

Die achtte ze van zijn kant nauwelijks aanwezig. Althans niet in de zin van een liefde die de elementen trouw, verdraagzaamheid, zichzelf wegcijferen omvatte. Elementen overigens die ze in de oppervlakkige genegenheid die er van háár kant was ook niet aantrof. Ze mocht André om zijn vlotheid, zijn soms wel attente houding. Maar meer nog voelde ze een zekere verbondenheid in wat hij eens had genoemd het ‘samen in hetzelfde schuitje varen’. Ze hadden beiden hun verleden. Ze wisten beiden dat de grote buitenwereld, zo die daarvan volledig op de hoogte zou zijn, hen met een scheef oog zou aankijken. En dat deden ze elkaar niet, om de simpele reden dat ze quitte stonden.

Nuchter bekeken, vond ze, was dat de merkwaardige basis van hun omgang. Een basis waarop ze even merkwaardige dingen konden bouwen, zoals bijvoorbeeld het ruilsysteem waarmee ze al bezig waren. Hij gaf zijn auto, een stuk verstrooiing en tot op zekere hoogte zijn geld. Zij gaf een zeker soort representatie en een beperkt stukje lichamelijke liefde.

Op die transactie lééfdén ze dus, en al naar gelang dat leven intenser zou worden, zich minder aan de normen zou houden of misschien volkomen op drift zou geraken, kon de transactie worden uitgebreid.

Aan dat uitbreiden van de transactie deed hij in die eerste dagen het een en ander door opnieuw over zijn bungalow te beginnen. Ze zaten laat in de avond op het terrasje van hun hotel, dat uitzicht bood op het met palmen omzoomde strand. Van dat uitzicht zei hij op een gegeven ogenblik, met zijn glas sherry in de hand: ‘Dit is wat me in een bungalow trekt, Kiki. Wat ruimte om me heen, niet dat bij elkaar op tafel of zelfs in de slaapkamer kijken. Zullen we klinken op wat we er samen in vinden?’

Het was haar vierde glas, en ze hief het dus zonder al te veel overwegingen. Eigenlijk met alleen die éne dat het leven zich nu eenmaal moeilijk liet inbedden, als je bepaalde dammen had opgeblazen.

‘Is jouw bungalow niet zoiets als een luchtkasteel?’, vroeg ze vanuit een onwerkelijkheidsbesef waarin ze misschien nog eens zou kunnen retireren.

Zijn antwoord maakte haar duidelijk dat voor hem geen onwerkelijkheidsbesef bestond.

‘Over een jaar stáát mijn bungalow er, Kiki. Ik ben niet gewend m'n zaakjes te behartigen in de sfeer van luchtkastelen, zie je.’

Haar iets benevelde brein, dat overigens in staat was tot haarscherpe analyses als de nevel voor een ogenblik optrok, verplaatste haar voor een moment in de kamer van de baas. Daar zat óók een man die niet gewend was in de sfeer van luchtkastelen te denken. Een man die haar een keer had verteld dat hij maatregelen had getroffen die hem in staat zouden stellen een scherpe controle uit te oefenen. Op eventuele ‘zaakjes’ van de man die samen met haar in een bungalow wilde gaan wonen...

De nevel wás er weer. Ze vroeg: ‘En hoe zouden mijn zaakjes behartigd worden als het zover is.’

Hij lachte even, zei dan: ‘Ik weet niet precies wat je bedoelt, maar je kunt er natuurlijk op rekenen dat je een zorgeloos en plezierig leventje krijgt.’

Zorgeloos. Ze had het eens voor haar en haar kind gewenst. Voornamelijk voor haar kind. Daarvoor had ze het nu niet meer nodig, en ze zou het dus uitsluitend zichzelf toekennen.

Zorgeloos en plezierig. Uitbreiding van de transactie. Natuurlijk ook van háár kant. Geen liefde die zichzelf wegcij-

ferde. Maar wat moest je doen als een ánder je al had weggecijferd, doordat hij je iets had afgenomen waaraan je liefde had gegeven in alle vormen die er bestonden? Moest je hem dan niet uitdagen door te nemen wat je op een andere manier werd toegeschoven?

‘Zorgeloos en plezierig verder hollen,’ mompelde ze nadat ze haar glas had leeggedronken.

Hij sloeg zijn arm om haar heen.

‘En af en toe eens even uitrusten, Kiki, zoals we nu ook al een beetje doen.’

Ze holden verder in Madrid, waarnaar ze na enkele dagen hun bivak verplaatsten. Een midden op de dag gloeiend Madrid, waarbij ze zich aanpasten door het voornamelijk in de avond en een deel van de nacht te beleven. Dan was de stad trouwens het kleurigst. Dan straalden in de brede straten en op de grandioze pleinen de lichtzuilen hun bonte schijnsels uit; dan maakte de nog bontere mensenmassa, die de avond en de nacht al lang als ‘tijd voor verkenning’ had ontdekt, het geheel tot een opwindend evenement. Dan was het een moeilijk te verwerken gedachte dat ergens op een grauw kerkhof een plekje was waar ze het mooiste stukje van haar leven had achtergelaten...

André was bekend in Madrid, en hij kon haar dus alles tonen wat bezienswaardig was. Hij nam haar zelfs mee naar de sloppen, waar het leven wel niet feestelijk werd geleefd, maar waar het voor de toeschouwer toch ook iets boeiends had.

‘Achterbuurten vind je overal,’ zei hij terwijl ze er doorheen trokken. ‘Je moet alleen zorgen dat je er niet als meubilair terecht komt.’

‘Meubilair’. Zijn uitdrukking voor de mensen en de kinde-

ren die hier, waar de armoede echt en schrijnend was, hun uitzichtloos bestaan hadden.

Ze zag op dat late uur, tussen andere sjofole figuren, een joch lopen zoals Frits was geweest Naar het wel scheen doelloos, alleen maar om op straat te zijn en niet in een van die ongetwijfeld nog stikkens-hete krotten. Ergens zou dat kind wel familie hebben; ouders, broertjes of zusjes misschien. Maar die hadden hem laten gaan omdat ze hem niets anders, niets beters konden geven dan dit navrant stukje buitenlucht. Alleen... Dit kind bestond nog. Zijn moeder zou hem kunnen grijpen, zou hem desnoods naakt op zijn bed kunnen leggen, zich over hem heen buigen. En hem dan toefluisteren in de eigen taal van alle moeders van de wereld: 'Probeer maar te slapen, lieverd. Mammie kan er ook niets aan doen dat het zo warm is.'

Zo warm. Dat je gezicht zo gloeit. Dat het monster je met zijn klauwen kapot maakt...

Ze wilde hier weg, en ze vroeg er André om. Zoals ze Ans eens had gevraagd haar weg te trekken van dat plekje waar ze meende niet meer te horen.

'Benauwt dit gedoe je? Nou, dan zoeken we natuurlijk de ruimte weer op. Wat denk je van een terrasje op het Puerta del Sol?'

Als alles je te benauwd werd: vluchten. Puerta del Sol; een nachtclub in Valkenburg...

Een half uur later hadden ze hun plekje aan de rand van het enorme plein. Zag ze de mensen weer als feestgangers aan zich voorbij schuiven en ze was in staat diep adem te halen.

Leven. Dat móest je nu eenmaal, dat was een zaak die altijd doorging. Nou ja: tot het ergens, op een grauwe plek, de mist inging. Maar tot zover moest je meelopen, kon je

misschien ook maar het beste alle zwaarigheden van je af gooien. Zoals André dat deed. Profiteren; grijpen wat er te grijpen viel. Een bungalow. Misschien met wat geld van een ander, geld dat je niet toekwam. Maar wie was heilig? Je had er in elk geval wat ruimte om je heen; je kon er een beetje zorgeloos leven. Je had er je moeder dan wel om veracht dat ze het zo deed, maar dat was geweest in een tijd toen het leven nog hogere waarden had gehad. Toen je voetstuk nog overeind had gestaan en je nog de illusie had gekoesterd er een keer bovenop te zullen staan...

‘We drinken toch nóg een sherry?’, vroeg André.

Ze knikte.

Ze was deze avond niet in een stemming om iets te weigeren.

Ze bleven precies een week in Madrid. In die week doorkruisten ze de stad van windstreek tot windstreek en zaten ze elke avond, die ook steeds een verlengstuk kreeg in de nacht, op een ander terrasje.

‘Na een belevenis als deze zullen we moeite hebben met ons dooie Holland, Kiki,’ zei André op hun laatste avond in Madrid. ‘Met de regen die er wel zal vallen, met ons kantoortje op de saaie gracht, met een baas die er ook al niet de sjeu aan geeft.’

Ze was in staat, en dééd het vreemd genoeg ook, zijn begrippen stuk voor stuk te analyseren.

‘Ons dooie Holland’. Er was inderdaad iets dood. Er was in elk geval iemand dood.

‘De regen die er wel zal vallen’. Het regende er op dit moment misschien niet, en mogelijk ook niet bij hun terugkomst. Maar het zóu er weer gaan regenen. Druppels langs de ramen. Druppels die veel op tranen leken.

‘Ons kantoortje op de saaie gracht’. Er was een tijd geweest

dat ze door het raam van dat kantoortje naar de bomen had gekeken en die mooi had gevonden. Maar dat scheen lang, heel lang geleden.

‘Een baas die er ook al niet de sjeu aan geeft’. Een vrolijkerd was het niet, nee. Een man die nog wel eens aan iets moois, iets nieuws zou willen beginnen en die dus ook wel zijn deeltje ‘ellende’ zou hebben gehad.

‘Enfin, we zijn eerst nog twee weken onder ons,’ hoorde ze André zeggen. ‘In die tijd maken we het ons ook overdag maar een beetje gezellig. En van onze avonden, onze weekends moeten we maar iets proberen te maken dat hier een beetje op lijkt.’

Ze zei ‘ja’, want ze was het met hem eens. Ook ná Madrid: door blijven hollen. Geen tranen, geen confrontatie met de dood. Ook niet aan iets moois, iets nieuws willen beginnen. Geen taken die je toch weer uit je vingers werden getrokken.

Alleen maar léven.

Zonder zwaarigheden.

22

‘HIJ ZAL DUS MAANDAG WEL WEER KOMEN OPDRAVEN. Als-ie tenminste niet in een of andere afgrond is gekukeld.’ André over de baas, op een regenachtige donderdag in het laatst van augustus.

Ze knikte langzaam en zonder veel overtuiging in de richting van de druppels die langs het raam liepen. Daar stond André dan wel niet, want die zat achter zijn bureau. Maar daar dwaalden de gedachten heen die ze besteedde aan wat André zoëven had gezegd. Immers: op die plek had de baas, die ze nu in bijna vier weken niet had gezien, een keer gestaan toen de regendruppels ook langs het raam hadden gestroomd. Het was die keer geweest waarop ze een studie had gemaakt van zijn gezicht, en tot de conclusie was gekomen dat hij weinig anders deed dan uit alle macht dingen verbijten. Iets dat ze zelf ook bezig was te doen?

Ze trok in gedachten haar schouders op. Was er sprake van dingen ‘verbijten’ als je je van de ene ontspanning in de andere liet rollen, zoals ze het ook na Madrid had gedaan? Ze had zich overgegeven aan de suggestie van André. ‘Iets dat hier een beetje op lijkt.’ Avonden; het achterliggende, eerste weekend in Holland. Waarin ze het graf van Frits weer eens had kunnen bezoeken maar dat niet had gedaan. Alle zwarigheden van je afschudden, de dingen die je konden benauwen krampachtig ontlopen...

Krampachtig. Was dat niet net zoiets als verbeteren? En was ze dan toch bezig, net als de baas...

Maandag zou hij misschien terugkomen, ja. Vond ze dat prettig? Ze betrapte er zich warempel bijna op, en dat was

een spotlach waard. De baas die, na wat hij dan ook achter zich had liggen, aan één Lady genoeg had...

Best mogelijk trouwens dat hij maandag nog niet kwam. ‘... langer wegblijf dan ik heb aangekondigd, in welk geval...’

‘Huil je een deuntje mee met de ramen?’

Zij huilen. Dat kon ze immers niet meer?

‘Nee. Hoezo?’

‘Je bent zo stil, je kijkt zo strak. 't Zou kunnen zijn dat je verdriet hebt omdat de baas terugkomt.’

‘Niet zo zeer, nee.’

‘Eerder geneigd tot juichen?’

‘Ook al niet. Geen diepte- en geen hoogtepunt dus.’

‘Ik weet voor het komende weekend een hoogtepunt. Als dat beroerde weer tenminste een beetje meewerkt. Een knus hotelletje in de Eifel. Prachtige omgeving, een prima keuken en lekkere drankjes. Oké?’

Ze had dan toch een keer naar het kerkhof willen gaan, en dat zou er misschien van komen als het ‘beroerde’ weer niet meewerkte. ‘Misschien’, want met regenachtig weer kon een graf je zo benauwen. En op een gegeven ogenblik had het je toch ook niet zoveel meer te zeggen...

‘Lijkt me wel geschikt, ja.’

‘Hij schijnt er geen haast mee te hebben om boven water te komen. Enfin, ik weet ook zonder instructies wel hoe ik een zaakje als dit moet behartigen.’

Op dinsdagmorgen, terwijl ze hun kopje koffie dronken. Met buiten een stralende zon, die ook zaterdag al had geschenen. Die hen dus had begeleid naar het knusse hotelletje in de Eifel, waar ze prima hadden gegeten en lekkere drankjes hadden gedronken. Waar ze natuurlijk ook had-

den gewandeld, in een omgeving die in geen enkel opzicht had doen denken aan een grauw kerkhof.

‘Heb jij die debiteurenlijst nog bij je, Kiki?’

‘Om uit te typen, ja. Was volgens de baas geen haast bij.’

‘Die man heeft een merkwaardige angst om slechte betalers aan te pakken. Mag ik die lijst van je? Voor mij hoeft-ie niet getypt te zijn.’

Ze gaf hem de lijst en moest hem in zekere zin gelijk geven. De baas gedroeg zich lankmoedig, waarschijnlijk té lankmoedig ten opzichte van wanbetalers. Terwijl hij toch in andere dingen bijzonder hard was...

‘Merci. We zullen dat spul eens een beetje gaan uitwringen. Vooral wat er dubieus van is. Dat heeft de baas waarschijnlijk al zo'n beetje afgeschreven, en wat daar dus nog van binnenkomt is winst. Uiteraard ook een beetje voor degene die er de moeite voor doet.’

Aan het rode lampje dat heel even bij haar aanflitste, deed ze niets anders dan het maken van een opmerking die misschien wel naïef klonk in zijn oren.

‘Een post die binnenkomt moet je toch op een of andere manier boeken ..’

‘Bollebof! Maar dergelijke posten komen meestal maar ten dele binnen. Voor de helft, of voor nog minder. Moeilijk te controleren, snap je?’

Ze snapte er wel iets van. En wat ze heel goed snapte was dat André, voor het eerst of bij herhaling, zich in hun bedrijf aan manipulaties ging wagen die niet door de beugel konden. Wel volgens zijn eigen, ‘ruime’ begrippen overigens, want hij beschouwde deze affaires als een extra inbreng waarvoor hij ook wel iets extra's mocht vangen. En van háár beschouwing trok hij zich kennelijk weinig aan. Iemand met wie hij in hetzelfde schuitje zat...

Restte de beschouwing van de baas. ‘Moeilijk te controleren.’ Maar de baas had zijn maatregelen genomen. Misschien ook, misschien juist in deze sector. Omdat André al eens eerder tegen zijn zin had ‘uitgewrongen’...

Ze had André kunnen waarschuwen. Er bestond tussen hen beiden tenslotte een band, al had die weinig verheffends. Maar ze was ook aan de andere kant gebonden. Door de belofte die ze meneer Spoor had gedaan. En welke van die banden nu het sterkst zou blijken te zijn...

Naarmate de dagen verstreken, dagen waarin de baas maar steeds niet kwam opdagen, ontwikkelde die vraag zich tot een obsessie die alle andere dingen in een nevel hulde.

Ze trok er nog steeds met André op uit. Ze profiteerde dus van zijn wagen, min of meer ook van zijn geld. Ze luisterde naar hem als hij er in een soort baldadige overmoed over praatte dat de baas misschien helemáál niet meer terugkwam.

‘Hij kletste er voor z'n vertrek zo raar in om, zei ik je toch al? Best mogelijk dat-ie het een of ander niet kon verkroppen, en gekke dingen is gaan doen.’

Iets niet verkroppen. De dood van Frits had hem aangegrepen, en misschien waren er andere dingen die dat vroeger nog meer hadden gedaan. Mogelijk vocht hij daarginds het een en ander met zichzelf uit, maar hij was er de man niet naar om ‘gekke dingen’ te doen. Integendeel. Zijn scherp, argwanend gevoel had hem ingegeven een val open te zetten die misschien zou dichtklappen nu hij wérkelijk word bedrogen.

En zij zag, als enige, die val staan. Zij zag ook dat de man met wie ze een transactie had, die haar een zorgeloos leven in zijn bungalow had beloofd in ruil voor wat lichamelijke

liefde, om die val heen dartelde zoals hij het in gedachten zijn rivaal had zien doen rond een denkbeeldige kloof.

Maar ze zei niets. Ze kwam tot de ontdekking dat die andere band merkwaardig sterk was. Een man die haar niet had veracht toen anderen het wél deden. Die haar een vertrouwen had gegeven dat ze nog volkomen had moeten waar maken. Die dat vertrouwen nog eens had bekrachtigd in verband met de situatie waarin ze zich nu bevond...

Nee, wat hij voor Frits had gedaan liet ze geen rol spelen. De herinnering aan haar kind was haar in deze dagen te veel, die drong ze krampachtig naar de achtergrond.

Eerst moest dit moeilijke tot een oplossing komen. Daarna zou ze verder hollen of misschien huilen op het kerkhof.

André wrong de dubieuze debiteuren uit en behaalde succesjes. Dat vertelde hij haar open en bloot. Hij bezocht de mensen persoonlijk, ‘omdat met betalingen per bank of giro natuurlijk niets valt te versieren.’

Wát hij dan precies versierde...

Ze wist alleen dat hij buitengewoon handig was. Handig en brutaal. Met dat ‘gezicht’ zou hij ook wel voor de slechtbetalende klanten verschijnen en ze de duimschroeven aandraaien.

‘Wéér een slachtoffer, Kiki. Nou ja, slachtoffer: ik breng ze natuurlijk aan hun verstand dat wij dat zijn. En dat we dat niet altijd kunnen blijven zonder zelf kapot te gaan. Die lui waar ik nou bij vandaan kom waren op 't laatst zelfs zo mak als lammetjes. Waarmee ik overigens maar dit wil zeggen: het gaat allemaal makkelijker dan Spoor in de verste verte schijnt te vermoeden. En als-ie niet gauw of helemaal niet terugkomt zie ik ons nog een heel stuk rijker worden.’

‘Ons’. Dat woordje zou wel een speciale betekenis hebben...

‘Begrijp jij overigens waarom die man, vooropgesteld dat er níet iets bijzonders is gebeurd, niet eens even een berichtje stuurt? We zitten al een eind in september. Hij is komende maandag twee weken over tijd.’

Ze zei niets, haalde alleen haar schouders op. Ze begreep overigens genoeg om te weten dat ‘opheldering’, waarschijnlijk van allerlei problemen, niet lang meer op zich kon laten wachten.

Ze kon André nog steeds waarschuwen. Maar ze was er nog minder toe bereid dan in het begin. Omdat haar ontdekking haar ook nog andere dingen onthulde. Bijvoorbeeld dat ze naar de terugkomst van meneer Spoor verlangde.

23

NA IN TOTAAL ZES WEKEN TE ZIJN WEGGEWEEST, STOND hij op die eerstvolgende maandag plotseling voor hen. ‘Anders’ vond ze dan hij was weggegaan. Gebruind, magerder, vitaler.

‘U hebt het ervan genomen, meneer Spoor, maar je kunt ook zien dat het u goed heeft gedaan,’ verwerkte André met groot gemak zijn misschien lichte teleurstelling over het feit dat de baas zijn klappen en kloven kennelijk had omzeild.

‘Ik heb het inderdaad uitgehouden,’ diende de baas even monter van repliek. ‘Maar ik heb ook niet alleen vakantie gehouden. En passant een paar mooie contacten gelegd, die allerlei perspectieven openen. Enfin, we zullen er vanmiddag wel eens uitvoerig over praten. Ik wil nu eerst graag een paar brieven weg hebben, dus als u met me mee wilt gaan, mevrouw Wijnhoud?’

Toen ze in het privé-kantoor tegenover hem zat, keken ze elkaar eerst even aan. Dat gebeurde onwillekeurig, en daarvan zei hij: ‘We hebben elkaar een tijd niet gezien, hè? Zelfs zo lang dat het net is of u een beetje veranderd bent.’ Ze vonden elkáár dus veranderd. Maar in welk opzicht hij het haar vond...

‘Zie ik er misschien zes jáár ouder uit in plaats van zes weken?’, spotte ze een beetje onbeholpen.

Terwijl hij haar bleef aankijken, schudde hij zijn hoofd.

‘Het is geen kwestie van er óuder uitzien. Het is meer... Och, ik leuter ook eigenlijk maar wat. Of weet u zelf wat het is?’

Ze wist het omdat ze opeens aan het gezicht van haar moeder moest denken. Een gezicht dat in zes j  ar niet ouder was geworden. Dat alleen bepaalde sporen droeg. De sporen van een vervlakt leven, van zorgeloosheid en uitgebluste illusies. Van een leven dat geen waarden meer kende.

‘Is het misschien een soort verstarring?’ vroeg ze laconiek. De uitdrukking van zijn ogen veranderde. Hij werd plotseling de man die ze eerst in haar onderbewustzijn en op 't laatst bewust had gemist.

‘Daar moet u niet aan toegeven, mevrouw Wijnhoudt. Het is zo anders dan uw zoontje was.’

Ze begreep wat hij met die eenvoudige woorden bedoelde. Anders dan Frits. Frits, die altijd zo intens was opgegaan in zijn kleine vreugden; die ook zijn ogenblikken van angst had gekend, bijvoorbeeld bij de gedachte dat zij er niet meer was; die zo'n echt gev  elskind was geweest. Maar het wereldje van Frits en haar, zoals ze dat samen hadden beleefd, werd meer en meer een onwerkelijkheid voor haar. Dat werd zelfs zijn graf, waar ze al die tijd nog niet was geweest...

‘Ik moest over m'n verdriet heen, meneer Spoor, en ik zag geen andere weg dan er afstand van te nemen. Van alle gevoeligheden dus die me aan m'n kind verbonden.’

‘En van al het mooie dat u in hem had. Weet u dat ik in de afgelopen weken veel over dat mooie heb nagedacht? Daar moet je misschien voor in de eenzaamheid zijn, maar er waren bijvoorbeeld momenten waarop ik zijn snoet zag zoals hij me vertelde hoe prachtig de kerstboom was geweest. En weet u wat het wonderlijke is: het is voor mij mooi gebl  ven.’

Het wonderlijke. Was dat niet veel meer zijn grote genegenheid voor haar kind, de manier waarop hij er nog steeds

mee bezig bleek te zijn?

‘Ik heb op 't ogenblik nog geen gevoel voor mooie dingen,’ zei ze een beetje klankloos. ‘Misschien komt het nog eens, maar ... maar er is voorlopig nog zoveel anders.’

Hij scheen te begrijpen dat het haar moeilijk viel dit heel persoonlijke gesprek voort te zetten en was ook meteen weer de ander, de potentiële baas van zijn bedrijf.

‘Ja, er is ook nog wel iets anders. Er is meneer Buissant. Hebt u het met 'em kunnen rooien, al die weken?’

Ja, ze had het met hem ‘gerooid’. Ze had met hem langs het strand van de Costa Blanca geflaneerd, ze had met hem in exotisch Madrid op terrasjes gezeten, ze had met hem een weekend doorgebracht in een knus hotelletje in de Eifel. Maar van dit alles, dat in de plaats was gekomen van de gevoeligheden die haar aan haar kind hadden gebonden, wist de baas niets af. Voor hem gold alleen het zakelijk ‘rooien’, waarvan André hier en daar bérooien had gemaakt.

Die laatste, cynische woordspeling waaide haar nog juist aan voor ze vertelde: ‘O ja, dat lukte wel. Meneer Buissant zal u wel verslag uitbrengen.’

Heel summier, maar wat moest ze er meer van zeggen?

Hij vroeg ook niet om meer. Ook niets omtrent de wijze waarop André zijn instructies had gehanteerd.

‘Tja, naar dat verslag van meneer Buissant en wat daar verder aan vast zit ben ik wel een beetje benieuwd.’

Op de toon waarop hij haar eens had verteld dat André heel licht zijn kansen kon verspelen.

Lijnrecht tegenover de stille dreiging van die toon stond de luchthartigheid die André in de eerstvolgende dagen demonstreerde.

‘Ik heb de baas heel enthousiast verteld dat we wat dubieuze posten hebben binnen gekregen, Kiki. Hij keek wel een beetje strak, je weet wel, maar ik kon me tenslotte bij voorbaat vrijpleiten door hem duidelijk te maken dat ik door zijn te lang wegblijven wel op eigen kompas moest doorroeien.’

De uitdrukking herinnerde haar aan het schuitje. Als het erop aan kwam waren ze samen doorgeroeid...

‘En slikte de baas dat?’

‘Wat moest-ie anders. Hij zal het wel met een dikke keel hebben gedaan, maar dat drukt mij de pet niet. Tenslotte is hij er óók een stuk beter van geworden.’

In die week ging ze ook nog een avond met André uit, terwijl ze dat in het weekend als gebruikelijk deed.

De show ging door. Ondanks dreiging, ondanks mooie dingen die een ander wel zag en zij niet. Zonder de show was het leven te praterig, zou het haar bijvoorbeeld wel eens kunnen influisteren: ‘Het is net of ik tussen jou en m'n pappie in zit, mammie.’

Het was opnieuw maandag. Een stille dag, zoals die er vaak waren in september. Ze zat achter haar bureau en keek naar de bomen die roerloos pronkten met hun vergulde bladeren. Dat vergulden deed de zon, maar die kon het ook alleen maar omdat de meeste bladeren al geel begonnen te worden.

Tweede helft september, en dus ruim een jaar nadat André z'n intrede had gedaan in het bedrijf. Hij was er op 't moment niet; de baas had hem een paar minuten geleden bij zich laten komen.

Ze kon dus haar schrijfmachine wel even laten rusten en naar buiten kijken zonder dat hij daaromtrent een of an-

dere spottende opmerking zou maken.

Ruim een jaar geleden was het ook dat ze tegen Ans had gezegd dat ‘die nieuwe meneer’ zich misschien wel zou ontpoppen als een deurtje naar een wat bruisender leven, en dat ze dat deurtje misschien wel een keer zou intrappen.

Ze h ad het ingetrapt en haar leven was gaan bruisen. Het was zelfs gaan kolken, het had haar meegezogen naar donkere diepten. Maar ze had zich weer omhoog gewerkt naar de branding en dobberde daarin nu als een dood stuk hout rond.

Dood en leven. Het waren de voornaamste ingredi nten geweest van dit achterliggende jaar. Ingredi nten die haar zelfs op deze zonnige morgen het gevoel gaven dat het ene, de dood, het andere altijd bedreigde. Daar waren immers ook de gele bladeren, die straks zouden afvallen en ergens in de goot of de gracht terechtkomen, het symbool van?

Ze moest nu in elk geval maar niet langer naar ze kijken. Ze moest maar aan haar volgende brief-in-triplo beginnen. De gele kopie, de rose, het blanco vel...

Terwijl ze nog bezig was ze met wat lome bewegingen gelijk te stoten, drong het geluid van harde stemmen tot haar stilte door. Tegelijkertijd wist ze: de val sloeg dicht. Want het geluid kwam uit het priv -kantoor, en ze herkende de stemmen nu ook. Die van Andr  harder, opgewondener dan die van de baas; die van de baas kalm, ijzig. Wat er werd gezegd kon ze niet verstaan en daar was ze ook niet nieuwsgierig naar. Maar iets anders, de dreiging van iets fataals, dreef haar ertoe op te staan en langzaam, met de bewegingen van iemand die in trance is, naar de deur te lopen. Ze deed die deur open en weer achter zich dicht, liep het kleine stukje gang door en stond toen voor de deur van

het privé-vertrek. Die deur deed ze niet open, maar dat was ook niet nodig om vanaf dat moment alles te kunnen verstaan wat daarbinnen werd gezegd. Beurtelings door de baas en André, met een paar agressieve uitroepen van André als sensationele proloog.

‘...bent u in feite een uitbuiters, weet u dat? Ik ben gek geweest om voor zo weinig geld zoveel te geven aan die rotzaak van u!’

‘Kunt u zich herinneren, meneer Buissant, dat u destijds zeer voldaan was over het salaris dat ik u bood? En over uitbuiters gesproken. Wat hébt u de betrekkelijke vrijheid die u had uitgebuit!’

‘En wat bént u stiekem te werk gegaan om me een loer te draaien!’

‘Mag ik iemand van mijn personeel misschien controleren, als ik hem niet helemaal vertrouwt?’

‘Controleert u háár dan ook maar een keer.’

‘Laat u mevrouw Wijnhoudt hier alstublieft buiten.’

‘Zeker vanwege haar mooie benen.’

‘Ik herhaal mijn verzoek als een waarschuwing, meneer Buissant.’

‘U waarschuwt maar. Dat ga ik trouwens ook doen. Want mevrouw Wijnhoudt, voor mij Kiki, is niet de heilige waar u haar voor aankijkt, snapt u? Ze is om zo te zeggen m'n vriendinnetje. We zijn samen met vakantie geweest en ze wist ook alles van wat ik deed in die weken daarna.’

‘Altijd nog heel wat anders dan wat u inderdaad deed; nu en in het verleden.’

‘Zo, dus daar hebt u intussen ook naar geïnformeerd.’

‘Daar weet ik alles van, ja.’

‘Het verleden van de een weegt u zwaarder dan dat van de ander, hè?’

‘Een verleden weegt me alleen zwaar als iemand er niet mee breekt.’

‘Zo. En heeft Kiki dat dan soms gedaan? Ze zou samen met me in een bungalow zijn gaan wonen, en misschien doet ze dat nóg wel. Wat dat betreft komt het haar misschien wel goed uit dat haar kind...’

Rumoer.

Een schreeuw.

Woest gegrom.

Het gorgelende keelgeluid van iemand die gewurgd, wordt...

Als uitbarsting van de toenemende agitatie waarmee ze had geluisterd, stootte ze de deur open. En het volgende moment zag ze in werkelijkheid wat haar suggestie haar in een flits had ingegrift. De benige vingers van de baas om de keel van André. Het gezicht van de baas grauw, met een uitdrukking waarin hij niet zichzelf was. En die vingers zouden dus niet loslaten. Die waren als werktuigen waarover hij geen macht had. Daar kon André zich ook niet aan ontworstelen. En als hij het wél zou kunnen stond naast hem de hond, klaar om die keel te grijpen als de baas een ogenblik mocht verzwakken...

Ze dacht niet meer na; ze deed wat haar werd ingegeven. Ze greep die wurgende hand, ze keek met wijd opengesperde ogen in het grauwe gezicht.

Ze bereikte er niets mee. Dat deed ze pas toen ze een snerpende pijn in haar pols voelde.

Lady was háár aangevlogen. Maar tegelijkertijd verbrak dat de verstarring van de baas. Hij bedwong de hond met een schorre uitroep en ontspande daarna zijn grijpende hand. Hij stootte ook nog de woorden ‘verdwijn ... voorgoed’ uit en viel toen in een stoel.

Ze zag André wankelend verdwijnen. Ze zag het bloed vloeien langs haar ontvelde pols. En toen voelde en hoorde ze alleen nog maar wat.

Een arm om haar schouders.

‘Ga snel met me mee. Hier moet een dokter aan te pas komen.’

24

DE VREEMDE SITUATIE OP DIE VOLGENDE MORGEN, TOEN er zoveel was te verklaren en uit te praten. Daar was de vorige dag niets van gekomen, want nadat haar pols in het ziekenhuis was ontsmet en verbonden, had de baas haar naar huis gereden. Hij had niet gewild dat ze die dag nog op kantoor zou komen, maar gezegd: ‘Komt u als u kunt morgenochtend; we zullen elkaar dan wel het een en ander hebben te vertellen.’

Zo zaten ze dus nu aan weerskanten van zijn bureau, met Lady aan zijn kant. Lady die haar zoëven kwispelstaartend tegemoet was gekomen, als had ze haar spijt willen betuigen over het partijkiezen dat ze nu eenmaal had móeten doen.

‘U zult het vandaag en de komende dagen eenzaam hebben,’ begon de baas, en ze begreep wat hij daarmee bedoelde. Het ‘verdwijnen, voorgoed’ zou bij André geen misverstanden teweeg hebben gebracht. Bleef voor haar alleen de vraag in hoeverre hij tegelijkertijd uit haar privé-leven zou verdwijnen...

Ze vond dat zij moest beginnen met het een en ander te verklaren, en daarom zei ze: ‘Ik heb veel gehoord van wat meneer Buissant gisteren tegen u heeft gezegd. U begrijpt nu misschien wel dat ik nogal gespannen was op wat een keer moest komen, en het zal die spanning wel zijn geweest die me van m'n plaats trok toen ik eenmaal had gemerkt dat er iets gaande was.’

Hij knikte zonder haar aan te kijken.

‘Ik kan u er alleen maar dankbaar voor zijn.’

‘Dat zult u dus niet zijn voor wat u van meneer Buissant over me hebt gehoord. Want dat berust voor het grootste deel op de waarheid, al heeft hij de feiten dan losgemaakt van hun achtergronden. Ik ben met hem met vakantie geweest, in die zin dat we ieder onze eigen hotelkamer hadden. Daarvoor en daarna hadden we op een soortgelijke manier omgang met elkaar, en ik wist dus, omdat hij er me alles van vertelde, dat hij achter dubieuze posten aan zat en daarmee knoeide. Ik wist ook van dat verleden van 'em. Hij vertelde me ervan toen ik hem wel van het mijne moest vertellen, in verband met Frits' ziekte. We stonden dus in zekere zin quitte; “in hetzelfde schuitje varen” noemde hij het. En op grond daarvan, omdat we dus geen van beiden brandschoon waren, kon ik hem niet veroordelen. Pásten we zelfs wel goed bij elkaar, vond ik.’

‘U had hem op grond van die verbondenheid kunnen waarschuwen, door wat u van mij wist.’

‘Ik had u beloofd dat níet te zullen doen. Die belofte woog me zwaarder dan m'n verbondenheid aan hem.’

Ze zei het onomwonden, omdat dit nu eenmaal het moment was waarop tóch weinig verhuld zou blijven.

Hij keek haar nu wél aan; op de manier waarop hij het vlak na zijn terugkomst uit Zweden had gedaan.

‘En die bungalow? Ik neem aan dat u dat ook hebt gehoord.’

Ze sloeg haar ogen niet neer, en ze bleven elkaar dus aankijken toen ze vertelde: ‘Zoals ik al zei maakte hij de dingen los van hun achtergronden. Dat was in dit geval mijn onrust, het kwijt zijn van m'n bestemming. Frits was me afgenomen. Ik was radeloos en tegelijkertijd opstandig. Voor m'n verdriet, m'n ellende vluchtte ik, in uitstapjes met André bijvoorbeeld, en in m'n opstandigheid daagde ik de-

gene uit die me m'n taak uit m'n vingers had getrokken. Als ik dan geen taak waard was zou ik alles heel gemakkelijk nemen. Een beetje liefde geven in ruil voor een zorgeloos leventje.'

'Échte liefde?'

'Nee.'

Een lange stilte, waarin hun blikken elkaar loslieten; misschien omdat ze bepaalde gevoelens, die buiten de 'openbare' onthulling vielen, niet aan elkaar kwijt wilden.

Dan zijn relaas, waarmee hij langzaam, nog wat zoekend naar zijn woorden, begon.

'Tja, dat wat komen moest. U wist dus ... ik had u verteld van de maatregelen die ik zou nemen om bepaalde karaktereigenschappen van Buissant te toetsen. Hij trad bijvoorbeeld nogal agressief op in de zaak, en dat is ... daarvan ben ik om bepaalde redenen niet gediend. Dat heb ik hem ook meermalen duidelijk gemaakt. Bovendien had ik de indruk, bij gebrek aan bewijsmateriaal alleen maar een indruk, dat hij wel eens een beetje goochelde met cijfers. De dubieuze posten waren wat dat betreft een makkelijk object. Dat wist ik net zo goed als hij, en daarom heb ik vooral op dat terrein m'n strikken uitgezet. Met een stuk of wat lui was ik tevoren tot een voor hen erg gunstige regeling gekomen, ziet u, en als tegenprestatie zouden ze mij laten weten of en voor hoeveel Buissant bij hen had aangeklopt. Gelden die ze van mij prompt weer zouden terugkrijgen.' 'Maar als ze dan toch konden betalen, waarom hebt u ze dan niet...'

'...niet geprest om het te doen, wilt u zeggen. In de eerste plaats wil het feit dat ze voor een paar weken wat contant geld kunnen missen niet zeggen dat ze er financieel niet héél moeilijk voorstaan, en in de tweede plaats ... is

er nog een factor die ik liever niet noem. Maar ik kreeg dus in de afgelopen week een stuk of wat opgaven die niet klopten met de boekingen van meneer Buissant. Waarmee was bewezen dat het heerschap, behalve dat hij zich niet aan mijn instructies had gehouden, inderdaad geld had verduisterd.'

'Heeft hij het toegegeven? Ik kwam pas toelopen toen ... toen het praten nogal luidruchtig werd.'

'Hij heeft het toegegeven, ja. Maar hóe. Brutaal, arrogant. En toen zijn verweer. U erin betrekken. Met als slot dat van uw kind, waardoor ik buiten mezelf raakte...'

In de stilte die nu volgde drong iets merkwaardigs tot haar door. Een subtiliteit die misschien geen enkele betekenis had. Hij had niet gezegd: 'Dat van Frits,' maar: 'Dat van uw kind.' De eerste keer dat zij ook meetelde...

'En wat gaat er nu gebeuren?', verbrak ze de stilte tenslotte met een nuchtere vraag.

'In de zaak voorlopig niets. Ik ga zeker het eerste halfjaar niet meer op reis, zodat ik al m'n tijd kan besteden aan de interne dingen. De situatie dus zoals we die hadden vóór de komst van meneer Buissant. En met ons beiden persoonlijk... Voor mij verandert er eigenlijk niets. Alleen voor u. Tenzij...'

Ze schudde haar hoofd.

'Er is geen "tenzij". Voor hem waarschijnlijk niet, en voor mij zéker niet.'

'Dus u gaat andere dingen zoeken om in te vluchten en uit te dagen.'

Ze haalde haar schouders op. Even leek het erop of het hele complex van verdriet, van eenzaamheid, van miskennis weer op haar kwam aanstormen. Maar ze stopte het voorlopig af met een laconiek: 'De tijd zal wel leren wat

het wordt.’

Ze keken elkaar nog één keer op een bepaalde manier aan. ‘Net of we allebei nog iets verzwegen hebben,’ bedacht ze.

‘Zullen we dan nu maar overgaan tot de dingen van de dag?’, vroeg hij.

Ze knikte.

‘Nog graag één vraag. Laat u hem vervolgen?’

‘Nee. Hij hoeft me ook niet terug te betalen wat hij zich heeft toegeëigend. Hij beschouwt het maar als compensatie voor wat er met hem gebeurd zou zijn als u niet tussenbeide was gekomen. Ook hij en ik zijn dus quitte, zullen we maar zeggen.’

Hij zei dat laatste op een eigenaardige toon, maar daar stond ze niet lang bij stil.

De dingen van de dag waren aan de beurt.

Twee dagen later kreeg ze een aan haar eigen adres gerichte brief van André. Die brief begon met ‘Lieve Kiki’, en ging verder:

‘Als je deze brief krijgt is er een boel achter de rug, wéét je ook een boel en vraag je je misschien af waar ik het lef vandaan haal om “lieve Kiki” te schrijven. Maar in de eerste plaats ben ik brutaal, dat weet je wel, en in de tweede plaats mag ik toch wel schrijven wat ik meen. Goed, ik heb je in m'n kippedrift bekladderd. Zelfs zó dat ik het “verdwijn” van de baas ook maar zal beschouwen als komende uit jÓuw mond. Maar dat alles neemt niet weg dat ik je lief vind, op welke gekke manier dan ook. Nee, 't is geen liefde waaraan ik kapot zal gaan. Daarvoor zijn m'n gevoelens te elastisch, in de verkeerde

zin van het woord. Ik krijg wel weer nieuwe kansen om van te profiteren. Werk, misschien een vriendinnetje dat bijna zo mooi is (net zo mooi kan nou eenmaal niet) als jij. En op een keer gaat alles misschien fout met me, wie weet zó fout dat ik mezelf niet meer de kans geef verder te gaan, laat staan anderen om me te straffen. Maar zelfs op dat laatste moment, vooropgesteld dat het ooit komt, zal ik jou voor me zien zoals je in Scheveningen (nee, niet aan de Costa Blanca; toen had je niet dat kinderlijke) met me langs het strand liep. Good luck, Kiki, en bedankt!’

Het verbijsterde haar even, want van alle ‘gezichten’ die André haar had getoond was dit het vreemdste.

‘Zoals je in Scheveningen met me langs het strand liep.’ Die voorjaarsdag waarop ze zich inderdaad erg jong had gevoeld...

Bij zijn afscheid herinnerde hij het zich en hij zou het, wist ze heel zeker, zich altijd blijven herinneren.

Dat was het vreemde van dit gezicht.

25

MET HAAR ‘DINGEN VAN DE DAG’ GING ZE DUS VERDER leven. Dat waren in de eerste plaats de dingen van de zaak. Haar werk, nu weer in eenzaamheid te verrichten en dus anders. Begrip daarvoor overigens bij de baas, die zijn plaatsje in het privé-kantoor nog wel eens verwisselde voor het bureau van André, dat er tenslotte tóch stond.

Van haar kant intensiverde ze de samenwerking door zich minder strak aan haar werktijden te houden. Vaak ging ze later, soms véél later dan vijf uur naar huis. Maar er was ook immers niets meer dat haar aan een tijd bond, en haar stille flatje wachtte wel.

Als het erg laat werd, hetgeen voorkwam omdat de nieuwe buitenlandse contacten resultaat begonnen af te werpen, bracht de baas haar meestal in zijn auto naar huis. Dan was er de herinnering aan die keer waarop Frits tussen hen in had gezeten. Ook misschien bij hem, hoewel hij er nooit over praatte.

Herinneringen aan Frits, aan die bijna zes jaar waarin ze wél een bestemming had gehad. Ze duwde ze niet meer terug, en ze trokken dus door haar heen. Maar anders dan in het begin. Niet meer wondend, niet meer pijnigend. Meer als een verstild verdriet, een uitzichtloos verlangen.

Op een zonnige zaterdagmiddag stond ze ook weer een keer bij zijn graf. Ze zag er bloemen staan die ze er zelf niet had neergezet, die trouwens ook nog vrij vers waren. Ans of...

Ze zou het nooit weten, want ze zou er geen van beiden naar vragen. Als zulke dingen haar niet werden verteld,

werden ze waarschijnlijk liever verzwegen.

‘Iemand anders dan je eigen mammie had er misschien méér behoefte aan om hier weer eens te komen, Frits. Maar mammie zal na deze keer wel wat vaker komen, want ze heeft er niet meer zoveel behoefte aan om te vluchten.’

Nee, die behoefte had ze niet meer. Ze had in deze weken, waarin het najaar haar met zijn stemming scheen te infiltreren, vaak het gevoel dat ze in de achterliggende zomer een roes had beleefd. Een roes waarin ze van her naar der was gehold, waarin ze visioenen had gezien van een bungalow die haar sjieke behuizing zou worden, waarin André de alles stimulerende hoofdfiguur was geweest. Een roes waaruit ze plotseling en volkomen nuchter was ontwaakt toen haar hoofdfiguur op een wel erg letterlijke manier de mond was gesnoerd.

En nu dus weer de gewone dingen. Bezoekjes van Ans, de nooit aflatende.

‘Morgenavond zingt in onze kerk een kinderkoor, Kiki. Zullen we daar eens samen naar toe gaan? Als je het tenminste kunt verdragen, ik bedoel...’

‘Ik begrijp wat je bedoelt, Ans. Ja, verdragen kan ik het nu geloof ik wel, en... Goed, laat ik maar eens een keer met je mee gaan.’

Muziek had nooit zoveel betekend in haar leven. Ook niet de wilde muziek waarop ze gedurende enkele jaren bijna avond aan avond had gedanst. Die was toen alleen maar ritme geweest, het onstuimig kloppen van haar bloed.

Maar nu dus iets totaal anders. Zuivere kinderstemmen die met het kloppen van je bloed niets te maken hadden, die op een heel andere manier bij je aanklopten.

Ze kon zich voorstellen dat Frits tussen die kinderen stond.

Hij zong immers altijd zo graag? Als de kinderen nu het liedje van de kaarsjes zouden zingen, zou ze hem met haar ogen dicht kunnen zien staan. Ernstig snoetje, wijdopen ogen, alsof hij de kaarsjes zag...

Wat had Ans ook weer een keer gezegd van zijn kaarsje en de kerk. O ja: 'Dat moet je zélf mee naar binnen nemen, als je een kerk ingaat.'

Ze zát nu in een kerk. Voor het eerst na hoeveel jaar? Maar ze had geen kaarsje mee naar binnen genomen. Dit was eigenlijk meer een bezoek in de geest van het in- en uitlopen zoals ze het in Spanje, in haar roes had gedaan. En voor het in je hart meedragen van een kaarsje was iets anders nodig dan een roes.

Ook iets anders dan de tussen licht en donker weifelende stemming waarin ze in deze tijd verkeerde.

Eind oktober kwam dominee weer eens uit de lucht vallen. Zo noemde hij het tenminste zelf.

'En nog wel uit een donkere lucht, mevrouw Wijnhoudt, want het giet van de regen. Enfin, dat hoort u hier ook wel, hè?'

Ze had er zelfs een poos naar geluisterd, naar het geruis van de regen op het dak vlak boven haar. Ze had erbij bedacht dat het wel een prettig geluid zou zijn als je er sámen met iemand naar zou kunnen luisteren. Maar dan iemand met wie je helemaal eigen was. Zó eigen dat je zwijgend kon luisteren, omdat je elkaar zo heel goed begreep...

Ze vroeg hem natuurlijk zijn natte jas even uit te doen en ze maakte koffie voor hem.

'Heerlijk, dank u. Tja, dit is m'n eerste bezoekje sinds we samen bij het graf van uw zoontje hebben gestaan. Wilt u

wel geloven dat ik de eerste tijd niet goed durfde komen?’ ‘Ik dacht eigenlijk dat mensen die zo dicht bij God leven nooit ergens bang voor waren.’

‘Vergeet het maar. Wat zou God trouwens moeten beginnen met allemaal helden, allemaal zekeren? Nee, mevrouw Wijnhoudt. God is er voor angsthazen, voor struikelaars en twijfelaars zoals u en ik. De schapjes van zijn kudde, weet u wel? Die er vaak zo verdraaid veel moeite mee hebben bij de herder te blijven of hem terug te vinden. Maar vertelt u me eens: hebt u nog erg veel moeite met alles?’

Zijn ‘alles’ sprak haar wel aan, want daaruit bleek dat hij iets begreep, misschien zelfs véél begreep van het complex dat ze te verwerken had gehad.

Met een zekere openhartigheid vertelde ze hem daarom: ‘Ik ben er een tijdlang voor op de vlucht geweest. Een angsthaas dus. Maar sinds een poosje aanvaard ik het. De ene keer met wat meer moeite dan de andere. Ik heb het zelfs al een keer opgebracht om naar een kinderkoor te luisteren.’

‘Dat was dapper. Maar er is méér, hè?’

Ze dacht aan het geruis van de regen en knikte.

‘Ja, er is meer. Er is eenzaamheid, doelloosheid. Er is me een taak afgenomen moet u denken.’

‘Dat kunt u ook anders zien. Bijvoorbeeld zó dat uw kind een taak had ten opzichte van u.’

Ze was daar even stil van. Dan, een beetje verward: ‘Maar ... maar als dat zo zou zijn ... dan had hij die taak toch nog niet vervuld...’

‘Dat weet ik niet, mevrouw Wijnhoudt, want ik ben maar een mens. Misschien zou Frits die taak nóóit hebben vervuld als hij was blijven leven, en heeft hij het juist wel gedaan doordat hij stierf.’

Ze begon heel vaag iets te begrijpen van wat hij bedoelde. Maar dit lag allemaal zo diep, hier was ze nog niet aan toe...

‘Probeert u er op die manier eens over na te denken,’ zei hij. ‘En drinken we nu samen nog een kop koffie? Kan ik tenminste op m'n volgende adres weigeren. Bij die beste mensen lijkt de koffie net slootwater, ziet u.’

Het ruisen van de regen, het gieren van de wind kon ze ook vaak overdag, op haar plekje voor het raam beluisteren. Maar daar deed ze het lang niet altijd in eenzaamheid, want de baas kwam er steeds vaker toe om, uiteraard met Lady op zijn hielen, zijn werkterrein te verplaatsen naar het ‘grote’ kantoor. Speciaal het doorwerken na vijf uur, haar vroegere tijd om naar huis te gaan, deden ze altijd samen, en op zulke momenten kon ze zich betrappen op het verlangen om de hele avond zo samen te blijven werken. Het zou een totaal andere vrijetijdsbesteding zijn dan het samen met André bezoeken van exclusieve ‘tenten’, maar ze zou er voor haar gevoel een voldoening in vinden die dat andere haar nooit had opgeleverd.

Op een vrijdagavond werd het ook voor hun doen erg laat, waren ze pas om half acht klaar met het werk dat die week beslist z'n beslag moest krijgen. Ze had al een extra kopje koffie gemaakt, maar er moest toch ook nog een keer iets worden gegeten.

‘Als ik u nu naar huis breng moet u uw eten zeker nog helemaal klaarmaken?’, vroeg hij.

Ze verraste zichzelf door iets vrolijks te zeggen.

‘Tenzij de kabouters me in de verte zien aankomen.’

‘Mogen het wel moderne kabouters zijn, uitgerust met radar of zoiets,’ praatte hij in haar trant mee. ‘Overigens zal

mijn hospita ook niet meer op me rekenen, en daarom... Vindt u het gek als ik u vraag om samen ergens in de stad te gaan eten?’

Ze schudde haar hoofd, maar deed het een beetje verstrooid. Niet omdat ze het toch wel wat gek vond, want een directeur die zijn secretaresse eens mee uit eten vroeg was een normaal verschijnsel, en zij beiden waren tenslotte nog ‘loslopend’ ook. Maar hij scheen het zélf gek te vinden. Hij keek haar tenminste aan op een manier alsof hij zich even een beetje had vergaloppeerd.

Die indruk nam hij trouwens meteen weer weg door voor zijn doen enthousiast te gaan praten.

‘Dan rijden we eerst even naar mijn pension, want we moeten Lady natuurlijk kwijt. Daar zal ze het wel niet mee eens zijn, maar dat maak ik wel goed met 'r. Daarna zoeken we dan een gelegenheid waar we prettig en rustig kunnen zitten.’

‘Zoeken we.’ Hij scheen de geschikte gelegenheden niet uit zijn hoofd te kennen, zoals André. Hij had ook geen andere pretenties dan ‘prettig en rustig’. Maar het zou ook de maaltijd worden van twee erg eenzame mensen...

Ook op weg naar zijn pension bleef hij spraakzaam.

‘U weet niet eens hoe mijn behuizing er van buiten uitziet, hè? En dat na al die jaren van samenwerking. U moet me wel vaak als een kluizenaar hebben beschouwd.’

Ze vroeg zich af of hij het niet nóg was. Een kluizenaar die zich per vergissing bij een andere eenling had aangesloten. ‘Zo, nu zijn we er haast. Vindt u het goed dat ik Lady zo dadelijk héél even laat hollen?’

‘Tuurlijk.’

De hond zou er wel behoefte aan hebben. Een méns kon er zelfs behoefte aan hebben...

Zijn behuizing, zoals ze er een paar minuten later vanuit de wagen tegenaan keek. Keurig, maar onpersoonlijk. Een groot pand waarin hij wel een paar royale kamers zou hebben. Maar iets gemeenschappelijks. Minder 'eigen' nog dan haar vakje in het grote woonpakhuis.

'Je moet wel heel erg een stukje warmte missen, meneer Spoor. Of misschien mis je het ook wel niet, wéét je niet beter.'

En Lady maar hollen. Van her naar der.

'Zoals je het zelf ook deed. Maar dat is nu voorbij. Iets zoeken waar het prettig is, en rustig. Iets nieuws.'

Zo gehoorzaam als de hond bij hem kwam, toen hij floot. Maar niet alléén gehoorzaam. Een lik over zijn handen. Kop schuin naar hem opgeheven, in pure afhankelijkheid.

Ze zag het allemaal van dichtbij, want de wagen stond vlak voor het huis. En ze dacht eraan dat eigenlijk alleen kinderen en dieren zo afhankelijk konden zijn.

Maar dan was hij weer terug, zat hij weer naast haar.

'Zo, die ligt hijgend en tevreden op 'r plek. En nu ónze plek. Zullen we om te beginnen maar naar de binnenstad rijden?'

Hij betrok haar meer bij zijn doen en laten dan André ooit had gedaan, constateerde ze. Ook dat was dus 'nieuw'.

'Hier maar vast eens wat langzamer rijden en rondkijken. Doet u het ook?'

Ze deed het, ze vond het zelfs leuk om mee te kiezen.

'Ik eet eigenlijk nooit in de stad, vandaar dat ik niet met eetgelegenheden op de hoogte ben. M'n hospita houdt de boel altijd warm voor me. Maar nu is het wel érg laat geworden. Ook voor u trouwens.'

'Dáár, op die hoek...' Ze legde haar hand op zijn arm.

‘Ik weet natuurlijk niet wat het is, maar zo van buiten te zien lijkt het wel geschikt.’

Hij manoeuvreerde door het drukke verkeer naar de bewuste hoek.

‘We kijken eerst even stiekem naar binnen. Lijkt het ons niet, dan maken we rechtsomkeert,’ zei hij bij het uitstappen.

Hun ‘stiekem kijken’ resulteerde in het elkaar speels-vragend aankijken van twee kameraadjes die elkaar ook gelijktijdig toeknikten, waarna ze in de niet grote maar wel keurige eetzaal hun plekje vonden.

‘Ze hebben hier de drukte waarschijnlijk al gehad,’ concludeerde ze uit het feit dat dit zo weinig moeite kostte.

‘Had u liever méér mensen om u heen gehad?’, vroeg hij. ‘O nee.’

Nee, liever weinig mensen; desnoods niemand. Omdat dit een klein beetje leek op het samen luisteren naar de regen...

Hij vroeg wat ze wilde eten, en ze bekeken samen de kaart. Onder het eten zelf keken ze elkaar af en toe even aan, net of ze zich over iets verbaasden.

Van haar kant wist ze ook wel wat dat was: hij was op deze avond iemand anders dan de ondoorgrondelijke persoonlijkheid met wie ze zes jaar ‘op een afstand’ had samengewerkt. Maar wat het van zijn kant was...

Hij vertelde het haar toen hij haar naar huis had gebracht, nadat ze de tijd voor hun maaltijd erg ruim hadden genomen. Ze stonden toen voor haar flat en ze zou hem wel willen vragen nog even met haar mee naar boven te gaan om een kop koffie te drinken. Maar ze deed het niet omdat hij zei: ‘Dit was een ongewone belevens voor me, mevrouw Wijnhoudt. Vooral ongewoon omdat u me het ge-

voel gaf dat we een beetje bij elkaar hoorden. Want ik ben tenslotte een heel stuk ouder dan u, en ergens ook nog een bok van een vent.'

Na die uitspraak, waarin hij alles van die avond scheen te herroepen, namen ze met alleen maar een groet afscheid van elkaar.

26

TOCH BLEEF HIJ VAAK OP HET ‘GROTE’ KANTOOR KOMEN, en toch behielden de uren waarin ze 's avonds doorwerkten hun intieme sfeer.

‘Er moet eigenlijk weer iemand bij komen, zodat wij niet zoveel overuren hoeven te maken,’ zei hij een keer. Maar hij plaatste geen advertentie om gegadigden op te roepen en zij moedigde hem daar niet toe aan. Het was net of deze uren van samenzijn hen beiden iets gaven dat ze niet graag meer wilden missen, waaraan ze zelfs niet goed meer konden ontkomen. En het stuk toenadering dat ze er toch béiden in accepteerden...

‘Het moet ergens op uitlopen,’ maakte ze een keer voor zichzelf uit. ‘Misschien op iets dat ons voorgoed uit elkaar drijft, zoals met André.’

Op een avond in begin december gaf hij haar nog een paar brieven op. Niet in zijn privé-gesprek maar vanaf de rand van haar bureau, waarop hij maar even gemakshalve was gaan zitten. Waarop hij blééf zitten toen ze ook onder haar laatste stenogram een streep had gezet.

‘U kunt die brieven desnoods ook wel morgen uitwerken. Dan breken we nu op. De winkels zijn deze week laat open, u wilt er misschien wel een keertje gebruik van maken.’

Ze schokte met haar schouders.

‘Om voor mezelf een sinterklaascadeautje te kopen?’

‘Nee, dat zult u wel niet doen. Dat was vorig jaar anders, hè?’

Ze dacht aan de cadeautjes die ze toen voor Frits had gekocht en knikte.

Hij scheen er op dezelfde manier aan te denken, want hij zei: ‘En kort daarna kocht u de kerstboomversiering voor 'em. Ik ben zo blij dat ik er ook iets aan heb kunnen doen om zijn laatste kerstfeest móóí te maken.’

‘Het was zijn allermooiste kerstfeest.’

Ze zei het zacht, want de herinnering aan Frits was opeens heel sterk. En die herinnering was door hem opgeroepen, hoewel ze anders toch nog maar zelden over Frits praatten. ‘Die foto van hem, weet u wel, die vroeger altijd op uw bureau stond. Ligt die nog steeds in uw la?’

‘Ja.’

‘Er is nu eigenlijk geen enkele reden meer om 'em niet weer op z'n oude plaatsje te zetten, vindt u wel?’

‘Nee, nu geloof ik niet meer.’

De reden die er was gewéést, waarom ze de foto zelfs een keer had omgekeerd en er een paar mappen op had gelegd, zodat ze het gezicht van Frits zelfs niet meer zou zien als ze die la zou opentrekken. Een facet van haar vlucht, van haar weghollen uit de met gekrijs gevulde doolhof ‘leven, dood, brandmerk’.

Nu was alles rustig om haar heen, en ook binnen in haar. Nu zou ze wel...

Ze trok haar la open, schoof de mappen opzij en pakte de foto, die ze zó op haar bureau zette dat ze er beiden naar konden kijken.

Thuis, op de schoorsteenmantel, had ze een andere foto van Frits. Een minder recente, een minder sprekende ook. Want zoals haar kind hen nu aankeek, met in zijn klare ogen een hunkering naar het leven dat toen nog maar zo heel kort voor hem was geweest...

Na een stilte die voor haar gevoel eindeloos had kunnen zijn, hoorde ze hem zeggen: 'Zo keek hij me aan toen hij me van de kerstboom vertelde.'

Het was vooral de klank van zijn stem die haar opzij deed kijken, naar zijn gezicht.

Ze zag een paar tranen blinken in zijn ogen.

Haar baas huilde...

Het scheen het moment van de onthullingen waaraan ze die vorige keer nog niet toe waren geweest. Want hij zei nog meer. Hij zei iets dat haar schokte.

'Het maakte zo'n diepe indruk op me omdat mijn eigen zoontje me misschien ook wel eens zo zou hebben aangekeken, als ik hem op die leeftijd nog bij me zou hebben gehad.'

Ze probeerde het te verwerken, kwam althans tot een vraag.

'Bent u dan getrouwd geweest, en hebt u óók een kind verloren...'

'Ja, maar op een andere manier dan u. Mevrouw Wijnhoudt ... ik zal u nu ook de rest vertellen. Dat heb ik al een tijdlang als een noodzakelijkheid gezien omdat ... omdat we intiëmer met elkaar worden. Een intimiteit waarop u misschien niet langer gesteld zult zijn als ik u mijn verhaal heb verteld. Kunt u zich voorstellen dat ik om die reden gedraald heb?'

Ze knikte, want het was bij alles wat ze niet begreep het enige dat althans haar gevoel aansprak.

'Bereid u zich voor op een vrij lánge verhaal, want ik wil het u nu ook volledig vertellen. Zelfs met hier en daar een stukje achtergrond, begrijpt u?'

Het zou hem niet makkelijk vallen, zag ze aan zijn gezicht en aan zijn handen, die krampachtig de rand van haar bu-

reau omklemden. Een greep die haar misschien zou hebben doen huiveren als er niet een avond was geweest waarop het ene kameraadje het andere met lachende ogen had aangekeken...

‘Zo'n vijftien jaar geleden, mevrouw Wijnhoudt, was ik getrouwd en had ik een zoontje van een jaar. Ik was dol op mijn vrouw en op mijn kind. Op mijn vrouw ondanks het feit dat we totaal verschillend van aard waren. Toen we trouwden was ze pas twintig, maar we gingen al vier jaar met elkaar om en ik was bang dat ik haar kwijt zou raken als er geen vaste band zou komen. Want ze kon ook tegen andere jongens en mannen erg lief doen, en ze was bijzonder aantrekkelijk. Zo'n vrolijke vlinder als zij dus was, zo ernstig was ik. Ik begon in die tijd met alle energie waarover ik beschikte m'n zaak op te bouwen, want ik wilde het haar graag goed geven. Waarschijnlijk ging ik daarbij té energiek tewerk; die fout wil ik mezelf direct toeschrijven. Ik was ook 's avonds vaak van huis, schonk m'n vrouw dus misschien niet die aandacht die speciaal zij nodig had. Een brok compensatie voor haar zag ik in het kind dat we kregen. Een jongen dus, waarmee ik stapel was. Zij ook trouwens, en ik dacht dus dat alles wel “goed” zat. Maar alles zat niet goed. Toen ik een keer onverwachts thuiskwam betrapte ik haar met een ander, en toen...’

Ze hoorde de rand van haar bureau kraken. Daardoor keek ze heel even naar zijn vingers, die bloedloos waren en haar aan werktuigen deden denken.

‘Ik zal proberen u rustig te vertellen wat er gebeurde. In m'n razernij greep ik die vent bij zijn keel, en toen ik die eenmaal vast had... Mijn handen zijn sterk, maar dat was het niet. Ik kón niet meer loslaten. Het was net of het gegil van mijn vrouw, en zijn gekronkel, en zijn uitpuilende

ogen me niets aangingen. En zo hield ik vast tot ik hem had gewurgd.’

Ze zei niets en bleef doodstil zitten. Ze voelde geen angst, geen walging. Eerder was ze geneigd haar hand op de zijne te leggen, als een soort meelevens.

Zijn stem klonk vrij beheerst toen hij verder ging: ‘Dat is dus mijn verleden, mevrouw Wijnhoudt. Een man die een ander heeft vermoord en die daarvoor ook heeft gezeten. Want ze hebben me natuurlijk gestraft. Drie jaar. Dat is niet veel voor een moordenaar, maar er waren dan ook verzachtende omstandigheden. In Frankrijk zouden die omstandigheden zelfs tot vrijspraak hebben geleid. Drie jaar dus uit de samenleving. Getrouwd, vader van een kind, maar die relaties waren kapot. Op m'n kind had ik rechten kunnen doen gelden, maar wat had het aan een vader die in de bajes zat. En mocht ik het de schande aandoen dat het ooit in z'n leven zou horen de zoon van een moordenaar te zijn? Mijn vrouw wilde scheiden en daarna voorgoed uit mijn gezichtsveld verdwijnen. Ze had een vriendin in Amerika; daar zou ze heen gaan. Wat moest ik anders doen dan ons kind aan haar meegeven en er voorgoed afstand van doen? Zo is het dus allemaal gebeurd. Ik zat in Haarlem in de gevangenis en kreeg er af en toe bezoek van mijn vader. Mijn moeder was toen al een paar jaar dood, en andere familieleden had ik niet. Geen familieleden tenminste die belang stelden in een misdadige neef. Drie jaar van bijna volstreekte eenzaamheid dus. Met herinneringen aan mooie dingen, zoals mijn vrouw, mijn kind, mijn zaak die iets begon te worden.’

Hij ging pas verder nadat hij een tijdlang roerloos naar het portret van Frits had gekeken.

‘Ik heb het natuurlijk overleefd; als het om geestelijke el-

lende gaat overleeft een mens alles. Maar je ervaringen als het eenmaal achter de rug is. Merken dat je een getekende bent, dat vooral voor jezelf voelen. Niemand die zich om je bekommert, daar ook niemand naar vragen, terwijl je in feite hunkert naar een klein beetje liefde, een beetje warmte... Een van de eerste dingen die ik heb gedaan was me een hond aanschaffen. Een hond láát zich aanschaffen; door een heilige en door een moordenaar. En hij gaat houden van degene bij wie hij toevallig terecht komt. Die hond is nu dood, Lady is er de dochter van. Hij likte mijn handen net als Lady het doet. Mijn handen waarmee ik iemand had gewurgd. Welk mens zou er behoefte aan hebben die handen zelfs maar aan te raken? In alle eenzaamheid zocht ik dus verder m'n weg. Ik moest leven, en omdat ik niet graag om een baan wilde bedelen, probeerde ik de brokstukken van mijn zaak aan elkaar te lijmen. Dat bleek moeilijk; in het begin en ook later. Vooraanstaande fabrieken hadden geen fiducia meer in me en dus moest ik me met tweede- en derderangs tevreden stellen. Hetgeen natuurlijk dienovereenkomstige klanten opleverde. Een "getekende" is kwetsbaar, mevrouw Wijnhoudt, vooral in zaken. Begrijpt u bijvoorbeeld waarom ik maar heel weinig drukte kon maken als de mensen me niet op tijd betaalden?

Ze knikte langzaam en doordacht. Ze begreep zelfs méér; ze begreep heel veel.

'Toen u zich als medewerkster aanmeldde, interesseerde uw verleden me niet. Ik had er zélf een, en ik haatte mensen die je verleden gingen napluizen. Zo stond ik ook tegenover Buissant, naar wie ik in eerste instantie evenmin heb geïnformeerd. Hij leek me geschikt, enfin, alles wat ik u van hem vertelde en wat u naderhand ook zelf hebt kun-

nen constateren. Om zijn verleden heb ik hem uiteindelijk niet veroordeeld; wel om het feit dat hij er niet mee had afgerekend, zoals u dat wél had gedaan. En nu dan nog mijn eigen misstap in dat opzicht. Mijn handen die zich nog een keer vergrepen, die misschien een tweede moord zouden hebben gepleegd als u het niet had verhinderd. Weet u: ik was van uw kind gaan houden. Niet op die manier dat ik hem leuk vond, en wel lief, maar alsof het mijn eigen zoontje was, dat in de plaats was gekomen van het kind dat ik nooit meer zou terugzien. Ik keek graag naar zijn foto, weet u wel, en ik vond het fijn als ik een kleinigheid voor hem kon doen. Ook zijn sterven heeft me dus aangegrepen alsof ik zélf een kind verloor. En tegen die achtergrond de insinuatie van Buissant. Terwijl ik bovendien wist wat Frits voor u betekende, hoe diep uw smart was. Die aantasting van u en uw kind bracht me nog éénmaal tot razernij.'

Haar hand schoof nu naar de zijne en raakte die aan. Maar hij onthulde in deze ogenblikken ook gevoelens die meer waren dan kameraadschap. Gevoelens voor haar kind, maar naar ze aarzelend tot zich liet doordringen ook voor haar...

Hij scheen niets van haar aanraking te merken, want op een toon die eerder een zekere afstand schiep ging hij verder: 'Nu u dit alles weet wil ik u ook nog zeggen hoe het nu met me is gesteld. Ik was erbij toen ze uw kind begroeven, en wat toen is gezegd, en gezongen, heeft een diepe indruk op me gemaakt. Vooral omdat ik wist dat Frits zo'n helder brandend kaarsje wás. Ik hoef nu bijvoorbeeld maar naar die foto te kijken om het weer te weten. Mooie dingen zien en mooie dingen doen. Ik heb er in Zweden, waar ik ook overdag altijd eenzaam was, heel veel over nagedacht,

en ik ben tot de conclusie gekomen dat er onder de mensen steeds minder plaats zal zijn voor mooie dingen. Ze worden ontkend, ze worden weggeschreeuwd en weggespot. Ze zullen op 't laatst misschien alleen nog bestaan voor mensen die in concentratiekampen hebben gezeten, of in de gevangenis, of die een kind hebben verloren. Mensen die door God zijn meegenomen naar de gruwelijkste duisternis, maar die hij daar een brandend kaarsje heeft gegeven om zelf de weg terug te zoeken. Dat doen ze dan struikelend en vallend; u zag het aan mij. Maar op een gegeven ogenblik zien ze dat het leven nog waarden heeft, dat je er nog iets mee kunt dóen.'

Hij zweeg; hij scheen zijn lange verhaal te hebben verteld. Hij vertelde haar dus niet wat hij persoonlijk met zijn leven zou gaan doen. Maar in wat hij haar wél had verteld, lag besloten dat hij zich voorstelde het in eenzaamheid te zullen doen. Omdat hij zich nu ook in háár ogen een 'getekende' wist...

Ze schoof haar hand terug en zei zacht: 'Voor mij verandert er natuurlijk niets, ik bedoel ... nu u me dit allemaal hebt verteld. Ik zal er niet minder prettig om werken, en wat mij betreft hoeft u er voorlopig ook nog niet iemand bij te nemen.'

Het was een zuiver zakelijke concessie. Maar iets anders vroeg hij ook immers niet van haar?

27

NEE, IETS ANDERS VROEG HIJ NIET VAN HAAR. MAAR het betekende dat de uren van intieme samenwerking, waarin het was alsof ze samen naar de regen luisterden, en naar de wind, bleven. Daar had zij als het ware om gevraagd...

Na zulke uren wachtte haar de eenzaamheid van haar stille flat. Stil en eenzaam vooral omdat Ans niet zo vaak meer kwam. Ans die haar een week of wat geleden was komen vertellen dat ze een 'vriend' had.

'Ik zal hem wel eens mee naar je toe sleuren, Kiki, maar stel je niet voor dat je dan een knapperd voor je neus krijgt, zo'n scheerapparaten-reclame. Simon is een doodgewone knul, eerder lelijk dan mooi, en hij is ook nog een beetje astmatisch. In deze tijd van het jaar, met die nattigheid en vaak die harde wind, kan ik dus beter bij hem komen dan hij bij mij. Maar we houden van elkaar, en dat is toch mooi genoeg?'

Ja Ans, dat is mooi genoeg. Iets mooiers kun je je niet eens voorstellen. En je hebt het waarschijnlijk gevonden omdat je weet wat donkerheid is. Jij met je invalide moeder, die je helemaal verzorgt...

Die gedachte ging door haar heen terwijl ze op straat liep, nadat ze tot half zeven hadden doorgewerkt. Zoveen waren ze ieder hun weg gegaan; hij naar zijn pension en zij naar haar flatje. Zijn hospita zou zijn eten wel warm hebben gehouden, en Lady zou na een poosje te hebben gehold zijn handen likken.

Dat was aan figuurlijke warmte niet veel, maar bij haar was

het nog minder. Ze moest bij haar thuiskomst nog aan haar eten beginnen, en er was geen hond, laat staan een mens om haar een stukje afhankelijkheid te betuigen.

Daarom ging ze nog niet naar huis, bleef ze nog een poos door de stad lopen. De stad die althans haar best deed het de mensen een beetje gezellig te maken. Die zich voorbereidde op de kerst en dat deed met veel kleur, veel licht, veel muziek.

‘Net als Madrid. Ga je weer vluchten, ga je weer hollen?’ In plaats van zichzelf een antwoord te geven op die vraag diepte ze de vergelijking verder uit.

Madrid. Ze had er rondgehold met André, haar begeleider op de vluchtroute die ze zich had gekozen. Wég van de doolhof; wég van de herinnering aan Frits; wég van een helder brandend kaarsje.

Een bungalow; een zorgeloos leven; een beetje lichamelijke liefde.

Maar dan: een dolksteek op de plek waar haar brandmerk zat. Een snerpende pijn die aan alles een eind maakte...

Amsterdam. In afwachting van het kerstgebeuren. Met Frits aan haar hand langs de winkels. ‘Ik vond het fijn als ik een kleinigheid voor hem kon doen.’ Samen in zijn auto, met Frits tussen hen in. ‘Nou was 'et net of ik tusse m'n mammië en m'n pappië in zat.’

Haar gevoelens die toen heel schuchter waren gaan spreken. Die ze had weggespot omdat ze in de verste verte niet werden beantwoord en die ze had laten overschreeuwen door het rumoer van Madrid.

Maar de stilte daarna. De band die het sterkst bleek. En toen: ‘Die aantasting van u en uw kind...’

Hij had het haar zo niet moeten vertellen. Hij had haar ook niet een keer het gevoel moeten geven van een avond

waarop alles nieuw was. Nieuw omdat ze nog nooit in haar geschonden leven de ervaring had gehad samen te zijn met een man met wie je naar de regen kon luisteren zonder dat hij je tegelijkertijd met zijn ogen uitkleedde.

Dat alles had hij niet moeten doen omdat zijn verhaal op een gegeven ogenblik uit was geweest. Omdat hij zich de moordenaar, de getekende wist die zijn leven niet aan dat van een ander mocht verbinden.

En voor dit grauwe eindpunt van wat een weg naar het licht had kunnen worden, was ze nu dan misschien op de vlucht. Opnieuw op de vlucht. Nu in haar eigen stad, waar ze wel vaker doorheen had gedoold als ze bang was geweest voor de stilte van haar flatje. Waar ze een keer tot in de diepste diepte van haar wanhoop was afgedaald...

Hij moest die wanhoop ook gekend hebben. Zijn vrouw verloren; zijn kind verloren; drie jaar in volstrekte eenzaamheid tussen grauwe, kille muren. 'Een hond láát zich aanschaffen.' De enige mogelijkheid van een getekende om een stukje afhankelijkheid te bekomen...

Zij had haar kind gehad. Maar het was haar afgenomen op een avond toen de bomen begonnen te groenen.

Dood en leven, leven en dood.

'Kersbome blijve altijd groen, hè mammie? Net als mijn kaarsje dat altijd blijft brande.'

Zijn kaarsje...

Ze begon moe te worden, ze moest nu toch maar naar huis gaan.

'Mensen die God heeft meegenomen naar de gruwelijkste duisternis, maar die hij daar een brandend kaarsje heeft gegeven om zelf de weg terug te zoeken.'

Dat ze zich zo slap voelde kwam natuurlijk doordat ze nog steeds niets had gegeten.

‘...dat uw kind een taak had ten opzichte van u.’ Dominee die de mensen achterna liep met kerstbakjes...

Ze zou nu wel thuis willen zijn, want ze was ontaard moe. Ze zou zo wel op een stoeprand willen gaan zitten.

De stoep van een kerk.

‘Als onze Heer mensen wil roepen.’

De donkere kuil waarin Frits verdween.

‘Het kaarsje van Frits kan blijven branden.’

Zijn foto, opeens weer op haar bureau.

‘Ik hoef maar naar die foto te kijken om te weten...’

Wat werd het nu een warboel in haar hoofd, wat haalde ze niet allemaal door elkaar. Als ze nu niet gauw een steunpunt vond voor haar ogen...

Frits.

Zijn snoet.

Zijn stralende kijkers.

Een laatste stem, die uit het diepst van haar innerlijk kwam. ‘Ja, ik zie het. Ik zie het nu heel duidelijk. Jouw kaarsje is blijven branden, lieverd.’

Ze vond het ogenblikje rust waar ze zo hard aan toe was niet op een stoeprand maar in een cafetaria. Ze dronk er een kop koffie en ze at er voorlopig ook iets. Want het was al laat, het was al bijna acht uur. De avond thuis zou niet eens zo lang meer zijn, vooral omdat ze nu wel weer naar huis kon lopen en dat ook graag wilde.

Ze liep dus op een gegeven ogenblik weer door de straten van haar stad, maar anders dan ze het eerst had gedaan. Ze had nu een doel, maar dat was niet haar stille, lege flatje. Dat was de nieuwe bestemming die ze misschien aan haar leven kon geven nadat ze, op een moment waarop ze zich geestelijk en lichamelijk leeg had gevoeld, de uit-

nodiging van haar Heer had verstaan.

‘Iets moois zien en iets moois doen, met de wetenschap dat Christus ons er de gaven voor heeft gegeven.’

De gave om iets moois te doen, om een ander gelukkig te maken bijvoorbeeld. Ook jezelf, maar dat pas nadat je jezelf eerst volkomen had weggecijferd...

Een moordenaar, een getekende. Hij kende zichzelf geen recht op een stukje geluk toe. Je kon hem alleen je aanhankelijkheid betuigen door zijn beide handen, zijn handen die hadden gewurgd, in de jouwe te nemen. Zoals de hond die zich door hem had laten aanschaffen zijn vingers likte. Daarin vernederde je jezelf. Dat kon je misschien ook alleen maar als je zélf gebrandmerkt was en als je wist dat je Heer zich ook had laten brandmerken. Om mensen met een verleden, mensen die alles hadden verknoeid, te kunnen uitnodigen...

Amsterdam bereidde zich voor op het feest van zijn geboorte. Zij zou het óók doen, in haar stille flatje. Ze zou wat kaarsen kopen, en wat sparregroen. Daarvan zou ze ook een takje tussen de lijst van Frits' foto steken. Dat kon ze nu wel.

Maar bovenal zou binnen in haar kaarslicht zijn.

28

TWEE DAGEN LATER.

Een winterse dag, met hagelbuien en nu en dan ook natte sneeuw. Donkere luchten die al om vier uur voor een haast volslagen duisternis zorgden.

‘Omdat het al avond lijkt kom ik maar vast hier zitten. Mag toch wel, hè?’

Het idee dat ze ‘nee’ zou zeggen. Dat ze een zekere angst zou hebben om met hem alleen te zijn.

‘U gaat maar zitten, hoor. Schijnt mijn bureaulamp u niet in uw gezicht?’

‘Attent van u om het te vragen. Nee, ik heb er geen grein last van.’

Samen bezig zijn. Voor de zaak die hij een keer met veel moeite opnieuw had opgebouwd, nadat alles onder zijn handen was vergruizeld.

‘t Is nu vijf uur. Ik zie erin zitten dat we nog zo'n anderhalf uur door moeten stomen. Erg?’

‘Welnee.’

‘Maar u moest wel vast een kop koffie voor ons maken. En haalt u er dan iets bij. Een stuk kerstbanket of zo.’

Een kwartier later hadden ze hun koffie en hun stuk kerstbanket.

‘Heeft wel even iets huiselijks, vindt u niet?’

Ze knikte en dacht erover na. De huiselijkheid van twee eenzamen, twee getekenden. Twee bureaus, een paar lampen die schel licht gaven, een kop koffie en een stukje banket. Maar buiten het barre weer en de zelfs in deze kersttijd onaandoenlijke mensen.

‘U hebt zeker geen speciale plannen voor de kerst?’

Iets dergelijks had hij haar vorig jaar ook gevraagd. Toen ze Frits nog had gehad, en een afspraak met André om op tweede kerstdag samen ergens heen te gaan.

‘Nee, ik ben nu net zo eenzaam als u.’

Geen vraag van haar kant deze keer. Ze wist immers?

‘Ik hoop dat u niet lang zo eenzaam blijft.’

Nu moesten ze elkaar wel even aankijken. Nu zag ze in zijn ogen ook de afstand die hij schiep tussen zijn eigen geluk en dat van haar. En nu was ook het ogenblik gekomen waarop ze die afstand moest overbruggen.

‘Ik vraag me af wie een eind zou kunnen maken aan mijn eenzaamheid, meneer Spoor.’

‘Dat zou toch... Er kan toch iemand in uw leven komen die van u gaat houden, en u van hem...’

‘Ik zou die iemand mijn verhaal moeten vertellen. Een verhaal dat in zoverre op het uwe lijkt dat het ook weinig verheffends heeft. Ik zou hem moeten vertellen dat ik zo'n jaar of wat terug erop los heb geleefd. Dat ik met allerlei likkebaardende kerels naar bed ben geweest, en soms niet eens naar bed. Dat mijn lichaam dus zó bezoedeld is dat het eigenlijk in een smerige goot thuishoort.’

‘Maar ... maar dat is toch uw verleden, waarvan alleen ik, en misschien nog een enkeling iets weet. Dat hoeft u toch niet...’

‘Niet aan de grote klok te hangen, wilt u zeggen. Dat doe ik ook niet. Dat doen we geen van allen. U niet, en Buissant niet, en ik niet. Maar we zijn alle drie getekenden. Dat voelen we zelf het meest. En als we met iemand in een meer intieme relatie komen dan moeten we vertellen. Dat moest u, en dat zal ik moeten.’

‘Ik deed het omdat ik u tegen mezelf wilde waarschuwen.’

‘Om die reden zou ik het ook doen. Ik zou mijn leven alleen kunnen verbinden aan een man die alles van me zou weten en dat ook allemaal zou accepteren.’

Ze keken elkaar opnieuw aan en ze zag dat de afstand er niet meer was. Die had ze overbrugd door zichzelf in de kloof, in de goot te gooien. Nu stond ze dicht bij hem; nu moest ze alleen nog zijn handen in de hare nemen.

‘U wilde mij tegen uzelf waarschuwen, meneer Spoor. Maar hoe wordt het eigenlijk als je dat wederzijds wilt doen. Valt dan niet alles tegen elkaar weg, ben je dan niet helemaal quitte?’

‘Ik begrijp nog niet precies wat u bedoelt...’

Ze liep naar zijn bureau, ging op de rand ervan zitten.

‘Ik bedoel dat we met de kerst beiden eenzaam zullen zijn. Omdat we beiden het gevoel hebben dat we een ander onwaardig zijn. En nu ga ik dat gevoel doorbreken. Ik nodig u uit om met de kerst bij mij te komen.’

Hij stond op, hij kwam vlak voor haar staan. Hij stak zijn handen, die een mens hadden gewurgd, aarzelend uit naar haar lichaam, dat bezoedeld was. Maar ze keken elkaar aan, en in hun ogen was geen angst en geen afkeer. Er was alleen maar een brok geluk in toen hij haar omarmde en haar naam fluisterde.

‘Kiki.’

Hij kwam natuurlijk al eerder dan met de kerst. Hij kwam meteen al die volgende avond, nadat ze de vorige een beetje feestelijk hadden gemaakt door de brui te geven aan het werk en in hun eetgelegenheid van vorige keer te gaan eten. Het was er drúkker geweest dan die vorige keer, maar het had haar desondanks geen moeite gekost de herinnering te verlevendigen aan een samenzijn dat haar een

pril geluksgevoel had gegeven.

En nu zaten ze dan samen in haar huiskamer die opeens zoveel 'leefbaarder' scheen. Ze had tussen de middag een bos hulst gekocht, die in een tinnen kan op tafel stond. Ze had ook een paar sparretakken meegenomen en daarvan hier en daar kleine takjes tussen geprikt.

'Frits heeft ook zijn kerstgroen,' zei hij van de foto op de schoorsteenmantel. 'We zullen in de komende dagen wel vaak aan hem denken, Kiki. Hij is eigenlijk zo nauw betrokken bij dat tussen ons.'

Dat hij haar 'Kiki' noemde was haar minder vreemd dan dat zij hem 'Henk' moest noemen.

'Zolang je nog tegelijkertijd m'n baas bent, zal ik daar wel een beetje moeite mee hebben.'

'Misschien een reden om voor die ongewone situatie zo gauw mogelijk een oplossing te zoeken.'

Ze zouden daar in de loop van de avond wel een keer over praten, maar eerst was er een intimiteit waarin voor zakelijke redeneringen geen plaats was. De intimiteit van iemand bij wie je hoorde. Met wie je praatte, maar die je je meer nog bewust was in een moment van stilte. Omdat die stilte niet meer leeg was, niet meer beklemde.

'Ik heb zo vaak aan iets als dit gedacht, Kiki, en ernaar verlangd. Met jou, ja. Maar er was zoveel dat tussen ons beiden in stond, in 't begin zelfs tussen jou en een klein beetje toenadering van mijn kant. Je had me van je verleden verteld, en ik wilde niet de indruk wekken een profiteur te zijn.'

'Zodat ik een beetje jaloers was op Frits, die alléén maar in tel scheen. En hem dan nu, nadat hij maar zo kort in tel is geweest, te horen zeggen: "Dat zou een pappie misschien ook voor me hebben meegebracht." Toen hij die grote fruit-

bak van je kreeg, weet je nog wel? Ik kan sinds kort weer huilen, Henk. Zie je het aan m'n ogen? Maar het zijn geen wanhoopstranen, hoor.'

Hij gaf haar zijn zakdoek om ze weg te vegen.

'En vergeet nooit dat niemand ze zo goed begrijpt als ik. Want in hem hebben we sámen een kind verloren, Kiki. Maar nu iets moois: misschien krijgen we samen ook weer een Frits terug.'

Ze moest er wel iets vrolijks op zeggen, anders zou ze die gedachte nog niet goed hebben kunnen verwerken.

'Je moet dan maar gauw kiezen tussen Kiki de kantoorjuf en Kiki de mama.'

'Die keus zal niet zo moeilijk zijn. Hoewel... Je bent in de zaak altijd geweldig geweest, en je was het vooral na het vertrek van Buissant. Toen had ik zo echt het gevoel dat wij samen aan 't opbouwen waren. Door de nieuwe mogelijkheden, en doordat de lucht gezuiverd was... Onze zaak in opbloei zal jou op een gegeven ogenblik missen, Kiki.'

'Daarom blijf ik ook zo lang mogelijk je brieven in triplo typen, en je telefoontjes verzorgen, en weet ik wat al niet allemaal meer. Je van koffie en thee voorzien bijvoorbeeld. Dat mag ik trouwens ook wel eens h́ier doen, anders kies je op het kritieke ogenblik nog voor de kantoorjuf.'

Ze ging weer aan zo'n brief-in-triplo beginnen. De gele kopie, de rose, het blanco vel briefpapier.

Ze draaide het geheel in haar machine, maar sloeg nog niet onmiddellijk de toetsen aan. Ze vouwde in plaats daarvan haar handen onder haar kin en keek naar buiten.

Daar rukte een gure wind aan de kale bomen. Daar joegen grauwe wolken over de daken aan de overkant.

De donkere dagen voor Kerstmis. Het was altijd eerst donker voordat het licht werd. Zo was het ook vaak in iemands leven...

Henk, André en zij. Drie mensen die elkaar toevallig, en misschien ook weer niet zo toevallig hadden ontmoet. Die alle drie tegen een donkere achtergrond leefden en toen waren samengestoten. Zoals ze zoëven met haar brief had gedaan.

‘Verleden in triplo’. Drie besmeurde, geschonden levens... Twee ervan hadden het licht gevonden. Door in elkáárs duisternis af te dalen. Door elkaar op de bodem van de put een hand te geven en samen naar boven te klauteren.

Henk en zij. Ze hadden zich losgemaakt van hun verleden. Ze waren aan wat hij eens had genoemd ‘iets moois, iets nieuws’ begonnen.

Dat deed André niet. Hij kon zich niet losmaken van zijn verleden en zou misschien een keer in de put verdrinken.

‘Op een keer gaat alles misschien fout met me, wie weet zó fout dat ik mezelf niet meer de kans geef verder te gaan.’ Ze zou die regel van zijn brief woordelijk onthouden, wist ze. En ze zou ook altijd blijven hopen dat André nog eens zou worden benaderd door iemand voor wie geen weg te vreemd was.

‘Als onze Heer mensen wil roepen dan heeft-ie daarvoor nog wel andere middelen dan een dominee die met kerstbakjes sjouwt.’

‘Ik gun het je, André. Niet omdat je me een bungalow beloofde en ook niet omdat je “lieve Kiki” schreef. Maar omdat ik weet wat het is een getekende te zijn, en vooral ... om je een getekende te vóelen.’

Het geluid van de deur. De baas... Ach nee. Henk natuurlijk

Hij kwam achter haar staan, legde zijn handen op haar schouders.

‘Droom je een beetje?’

‘Ja. Mág eigenlijk niet in werktijd, hè?’

‘Alleen als de baas een klein rolletje had in je droom.’

‘Hij had een heel grote, want we klauterden hand in hand uit een donkere put.’

‘Naar het licht van een klein kaarsje?’

‘Naar het licht van een klein kaarsje.’

29

ZE ZOULDEN VAN HUN KERSTDAGEN GEEN GRANDIOOS feest maken.

‘Jij mag zeggen wat we dan wél gaan doen,’ zei Henk. ‘Jij kunt het beste aanvoelen wat bij dit feest past en wat niet.’

Ja, dat was een kwestie van aanvoelen. Van je afvragen wat je herinnering wél- en wat niet kon verdragen.

‘Goed, ik zal het een en ander voorstellen. En dan begin ik met de avond vóór de kerst. Dan zou ik graag naar een kerstnachtdienst willen.’

Ze waren nog zulke vreemde eenden in de geloofsbijt. Hij net zo goed als zij. Maar ze wisten van elkaar dat ze niet meer wilden wegvliegen. En waar vonden ze een passender entourage voor hun eerste belijdenis dan in een met kaarslicht versierde kerk?

‘Dat doen we dus,’ zei hij eenvoudig.

‘Nou, en dan eten we op eerste kerstdag natuurlijk samen in mijn flatje. En 's avonds... Vind je het goed dat ik dan Ans en haar vriend en haar moeder erbij vraag?’

‘Allight; al zou het maar zijn omdat Ans wel mooi kerstliedjes zal kunnen zingen.’

‘Goed. En nu de tweede dag. Moet Lady dan ook niet eens een beetje genieten? Ik kan me nog herinneren dat je me vorig jaar iets vertelde van “verre wandelingen” die je met 'r zou gaan maken.’

‘Om Lady en vanwege m'n eenzaamheid, ja. Nu dus om Lady en omdat we sámen zullen zijn. Mag ik het een en ander om die wandeling heen plannen?’

‘Ga je gang.’

‘We vertrekken na de koffie, met de wagen. Dan rijden we eerst naar het kerkhof. Vind je niet dat wij een keer samen bij het graf van Frits moeten staan?’

Ze knikte. Ze was hem dankbaar voor zijn diepe gedachte. ‘Daarna rijden we naar buiten. 't Gooi, of de kant van de Veluwe op. Daar zetten we de auto ergens neer en gaan we op een mooie plek onze wandeling maken. Lady zal dan wel eens bij ons vandaan hollen, maar wij blijven dicht bij elkaar, hè?’

Hij bedoelde dat laatste waarschijnlijk vrolijk te zeggen, maar aan de klank van zijn stem kon ze horen dat hij zich bij vroegere wandelingen, en misschien speciaal op de feestdagen, wel eens verschrikkelijk eenzaam moest hebben gevoeld.

‘Van wandelen krijg je trek, en daarna gaan we dus ergens in die contreien iets eten. Hoeft geen uitbundig diner te worden, maar is misschien alleen al gezellig vanwege de sfeer. Als je wilt kunnen we het beschouwen als het moment waarop we ons zonder het iemand te vertellen, dus in de grootst mogelijke intimiteit, gaan verloven. Ja Kiki?’ Ze zouden een uiterlijke verloving overslaan, hadden ze al afgesproken; ze wilden niet zo lang meer wachten met trouwen. Maar om op deze manier de band tussen twee mensen die elkaar in eenzaamheid hadden gevonden tot iets hechts te maken...

Ze keek hem met een warme blik aan.

‘Ja, Henk.’

Vroeg in de avond voor kerst: de bel. Het kon Henk nog niet zijn, want die zou pas om een uur of negen komen. Ans dan misschien...

Nee, dominee. Met een kerstbakje...

‘Een dominee met kerstbakjes is net als de hooikoorts, mevrouw Wijnhoudt. Hij komt elk jaar weer.’

‘Bedoelt u dat u me als chronisch patiënt beschouwt?’

‘We zijn geloof ik alwéér een beetje aan 't spotten met ernstige dingen. Maar... Van mijn kant handel ik daar in elk geval wel naar, ja.’

‘Dan moet u voor straf het bakje maar achterlaten ook.’ Zijn verbouwereerde gezicht.

‘Bedoelt u... Had ik om een of andere reden níet moeten komen?’

‘Om een of andere reden, ja. Of om het meer concreet te zeggen: omdat ik niet meer bij het rijtje zieke-eenzamebejaarde dopelingen hoor.’

‘Vertel me eens gauw!’

Ze moest even lachen om zijn enthousiasme en vertelde. In 't kort, maar wel alles. Ook van de kerstnachtdienst die ze straks zouden gaan bezoeken.

‘Dus er zit voor mij een kansje in dat ik binnenkort nóg eens iets voor u mag doen.’

‘Daar moet u maar vast een beetje op rekenen, ja.’

‘Dan weet ik nu al waar mijn trouwpreek over zal gaan.’

‘Mag ik het ook weten?’

‘Over de feestdis van onze Heer, waaraan hij iedereen nodigt, maar speciaal al die mensen die er nog een eind vanaf staan.’

‘En die daardoor zijn stem niet goed horen.’

‘Tot hij bij ze in hun donkere achtergrond kruipt en het ze in hun oor fluistert.’

Ze keken elkaar even heel begrijpend aan. Waarna hij op een totaal andere toon vertelde: ‘M'n kerstbakje laat ik dus hier achter. Ik zou trouwens voor gek staan als ik er-

mee terugkwam. Verder wacht ik nog op één kopje koffie, en dan ga ik met het gas op de plank naar m'n volgende klant. Omdat ik hier zo fijn veel tijd nodig had, ziet u.'

Ze liepen over een smal pad door een ruig stukje Veluwe. Plukken uitgebloeide heide; lage struiken waaraan nog een enkel warmgetint blad; hier en daar vliegdennen en, langs de rand van het pad, een paar berken.

Over dat alles zo nu en dan, als de wolken even opzij schoven, wat zonlicht.

Een speelse wind die licht-fluitende geluiden maakte, maar voor het overige een grote stilte. Een stilte waarin alleen Lady allerlei dingen scheen te horen, want ze holde vaak plotseling ergens op af.

Zij beiden hoorden nauwelijks elkáár, want op het zanderige pad gaven hun voetstappen haast geen geluid en praten deden ze weinig. Maar ze vóelden elkaars nabijheid, want ze liepen hand in hand. En dat ze weinig praatten zou wel komen doordat ze zoveel te denken hadden. Daarvan zei hij op een gegeven ogenblik alleen maar: 'Wat kan de wereld mooi zijn, Kiki, als van achter een donkere wolk opeens de zon te voorschijn komt.'

Ze wist dat hij meer bedoelde dan dat de zon zo nu en dan iets heel moois maakte van de met pastel getekende wereld waar ze in keken. Want een paar uur geleden hadden ze samen bij het graf van Frits gestaan, en hun beide kerstdagen waren nog dagen van licht en schaduw.

Het licht was er bijvoorbeeld geweest in de kerstnacht, toen de beide vreemde eenden een heel bescheiden plaatsje hadden gevonden in de feestelijk-volle kerk.

'Als kind vond ik een volle kerk altijd fijn,' had Henk haar ingefluisterd. 'Omdat het zingen dan zo mooi, zo massaal

klonk. Na m'n drie jaar in Haarlem verafschuwde ik alles wat massaal was en kwam ik nooit meer in een kerk.'

Mooi was het ook gisteravond geweest, met Ans, en haar moeder, en Simon. Met z'n vijven in haar kleine flatje; ze had er nog nooit zoveel mensen bij elkaar gehad. En ze hadden er ook met elkaar gezongen. Dank zij Ans, die zo vrij was in die dingen. Die op elke plek en in elke situatie een stuk spontane warmte uitstraalde. Zoals vooral zij dat zo vaak had ervaren...

En nu dan deze tweede kerstdag, waaraan Henk zijn bestemming had gegeven.

Samen wegrijden, eerst naar het graf van Frits. Ze hadden er gestaan zoals ze nu liepen: hand in hand.

'En we zeiden er ook haast niets, Henk; we dáchten alleen maar. Jij hebt misschien gedacht aan die keer toen hij opeens op je schoot kroop en je een kusje gaf, net als je eigen jongen het zou hebben kunnen doen. Ik dacht eraan dat in de modder van mijn verleden iets is opgebloeid dat zó mooi was dat zelfs ik het wel mooi moest vinden. Zó mooi ook dat de glans ervan in me achterbleef toen het was afgeknapt.'

Daar kwam Lady weer aanhollen, tong uit haar bek. Die tong streek ook even langs háár handen, alsof Lady wilde vertellen dat ze tegenwoordig maar geen onderscheid meer maakte.

'Je zult wel dorst krijgen van dat gehol, Lady. Maar straks mag je drinken, hoor. Dan strijken de baas en de vrouw ergens neer, zie je; op een intiem plekje.'

Dat zei ze even hardop, en daarna was het weer stil. Daarna blééf het stil totdat Henk vroeg: 'Zou het er zo intiem zijn als het hier is, Kiki?'

'Waar we straks gaan eten, bedoel je?'

‘Ja. We zitten daar wel aan ons eigen tafeltje, maar we hebben er natuurlijk mensen om ons heen. En hier is het zo stil, zo zuiver. Hier is het net of alles wat we aan donkerheid hebben beleefd is opgelost door de wind, en de zon. Geen dingen dus van de mensen, maar van God. Daarom...’

Hij liet haar hand los en kwam vlak vóór haar staan.

‘Ik had het daarginds willen doen, maar voor ons beiden is dit misschien het mooiste plekje.’

Hij pakte haar linkerhand en schoof iets aan haar vinger.

Ze zag vaag dat het een prachtig bewerkte ring was. Vaag omdat er een waas was gekomen voor haar ogen.

Na zijn ‘voor ons beiden’.

Waarin lag besloten dat hij en zij elkaar door muren van verdriet, van wanhoop, van eenzaamheid heen hadden gevonden.

Ze sloeg haar armen om zijn hals en zei zacht: ‘De zon en de wind hebben zelfs de muren opgelost, Henk. Daarom is ons uitzicht zo mooi.’